

Dissertatio historico-homiletica de Novi Testamenti pericopis ecclesiasticis earumque origine, indole ac pretio

<https://hdl.handle.net/1874/301651>

DISSERTATIO HISTORICO-HOMILETICA

DE

NOVI TESTAMENTI PERICOPIS ECCLESIASTICIS

EARUMQUE

ORIGINE, INDOLE AC PRETIO.

2.

DISSERTATIO HISTORICO-HOMILETICA
DE
NOVI TESTAMENTI PERICOPIS ECCLESIASTICIS
EARUMQUE

ORIGINE, INDOLE AC PRETIO,

QUAM,

ANNUENTE SUMMO NUMINE,

EX AUCTORITATE RECTORIS MAGNIFICI

PETRI HARTING,

MED. ET ARS. OBSI. DOCT. ET MATH. ET PHIL. NAT. PROF. ORD.,

NEC NON

AMPLISSIMI SENATUS ACADEMICI CONSENSU

ET

NOBILISSIMAE FACULTATIS THEOLOGICAE DECRETO,

PRO GRADU DOCTORATUS

UMMISQUE IN THEOLOGIA HONORIBUS AC PRIVILEGIIS,

IN ACADEMIA RHENO-TRAJECTINA,

RITE ET LEGITIME CONSEQUENDIS,

PUBLICO AC SOLEMNI EXAMINI SUBMITTIT

HERMANNUS CAROLUS LAATSMAN,

e pago Rheede,

RUREMUNDAE IN OPPIDO SACRORUM ARTISTES,

A. D. VIII M. DECEMBERIS, ANNI MDCCCLVIII, HORA I.

TRAJECTI AD RHENUM,
APUD C. VAN DER POST JUNIOREM,
BIBLIOPOLAM.
MDCCCLVIII.

PATRI OPTIMO,

CARISSIMO

SACRUM.

Πάντα δοκιμάζετε· τὸ καλὸν κατέχετε.

Πάντα εὐσχημότως καὶ κατὰ τάξιν γίνεσθε.

Οὐδὲ τὸ πνεῦμα Κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία.

ΠΑΥΛΟΣ.

P R A E F A T I O.

Ab iis, quae mihi maxime curae cordique sunt, meum hęc sit principium.

Tibi, dilectissime Pater! has studiorum meorum primitias dicans, dulci fungor pietatis officio. In tuis enim non minus, quam in meis semper erat intimis votis, ut gradum Theologiae Doctoris mihi compararem. Multa me, ut Tibi notum est, quominus antea jam ad exitum adduceretur hoc meum consilium impediverunt. Etsi, quum per duos jam annos a curriculo abfui academico, et nuper in hac urbe ad practicam Ecclesiae vitam sum vocatus, nunc tandem mihi contigit hancce disquisitionem luci tradere, ne tamen minus ea Tibi sit accepta ex animo opto. Testis Tibi sit amoris, quo semper Te colui propter magna, quibus a teneris inde me cumulasti, beneficia. Multa, quae Tibi honori sint, dicere, etsi facile possim, non est hujus loci. Te gloriam a solo quaerere Deo scio, et alienum Te esse a gloria, quam a nobis invicem accipiamus, petenda cognitum habeo. Hoc unice Tibi dictum velim, persuasum Tibi habeas, me semper id acturum, ut tuis beneficiis tuoque amore dignum me praestem, et nunquam ardentioribus quicquam precibus a Deo me rogaturum esse, quam ut diu incolumem Te servet in meam et in eorum, quos curae tuae mandavit, salutem.

Utinam hic quoque compellere possem Rectoris KERZMANNI nomen! Sed, cheu! nimis maturum fatum eum eripuit Athenaeo Mosa-Trajectino et Ecclesiae Romanae, cuius Abbas fuit, tolerantia insignis, et qui me magna semper comitate prosecutus est. Inter Praeceptores, quos una cum hoc viro desideratissimo habere mihi contigit, Vos praesertim gratias accipiatis debitas, Viri doctissimi UYLENBROEK et CLUMPER! Pro auxilio et amicitia, qua me adolescentem prosequi non dedignati estis, bene sciatis multis me nominibus me vobis sentire obstructum.

Vobis etiam gratias ago, Facultatis Litterariae Professores! pro erimia vestra institutione, qua in Rheno-Trajectina Musarum sede frui mihi licuit, et pro benevolentia, quam semper mihi demonstrastis.

Vos non recordari non possum, clarissimi VINKE et TEE HAAR! Per multa me Vobis debere sentio, et lectiones vestras, quibus adfui, studiis meis Theologicis quam maxime profuisse, grato animo agnosco. Sol justitiae diu Vos illustrare pergat in sacrae disciplinae emolumentum et Ecclesiae prosperitatem!

Te vero praesertim publice nominare pietas jubet, clarissime BOUMAN, Promotor honoratissime! Semper me tenebit memoria humanitatis, qua, licet aetate infirmus nullisque laboribus obrutus, Promotoris provinciam in Te suscepisti. Ut in toto studiorum stadio, sic et nunc benevolum Te mihi probasti adiutorem, regni coelestis rebus edoctum, similem homini patri familias, qui ex promptuario suo et recentia depromit et vetera. Sinceras accipe, quaeso, gratias pro singulari hoc tuae erga me benevolentiae testimonio. Deus O. M., quem colis, Te senescentem diu adhuc sustentet, domi forisque tuae familiae et Theologiae Nederlandicae commodo ac decori!

Quum in elaborando hocce Specimine, ad historiam Homiletices Germaniae magis, quam Patriae nostrae pertinente, Germanorum expertus sim humanitatem, mihi ipsi non satisfacerem, nisi publice grato animo nomina proflerer venerandi Doctoris KÖGEL, S. S. antistitis Hagae Comitis, et clarissimorum Doctorum PALMERI et HERZOGII, Professorum

in Academicis Tubingensi et Erlangensi. In illis Palmerus imprimis praeclara mihi praestitit officia, qui libros, quibus opus esset, indicando monitisque me adjuvando effecit, ut mea haec Commentatio minoribus fortassis laboraret erratis, quam in ea, propriis adminiculis si fuisset relictus, exstitissent. Accipiant hi omnes velim Viri gravissimi pro magna erga me benevolentia perpetuae meae reverentiae votum!

Amici et Commilitones, quos in Academia habui sincerissimos, quorum in numero Tui, nobilissime M. D. DE BRUIJN! tuaeque utilia communicandi nativae methodi me meminisse semper juvabit, valeatis omnes et me possideatis amicum. Etsi variis locis variis jam fungimur muneribus, maneat tamen intactum nobile nostri sodalitati foedus.

Antequam huncce nunc libellum benevolo tradam Lectori, verbo loquendum mihi est de materie, quam mihi tractandam suscepi. Quis est qui ignoret, theologiae Dissertationis argumentum quaerenti difficultatem parere immensam nostrae disciplinae magnitudinem? In Theologia Exegetica, Historica, Systematica et Practica tot sunt regiones, tot varia argumenta, e quibus possit eligi, ut ingens materiae copia incertam teneat et ancipitem optionem. Quid igitur mihi filum Ariadnes porrigat, ut ex hocce rerum labyrintho sospes evadam? Nil nisi recte perpensum illud: „Nosce te ipsum,” et „quid valeant humeri, quid ferre recusent.” Juveni studioso suum consulendum est ingenium ac studium. Rem tractandam ex ea desumat doctrinae parte, qua jam dudum, inde a studiorum initio, delectabatur, cuique igitur imprimis omnes sui temporis atque ingenii vires impendit.

Mutuo omnes doctrinas contineri vinculo quamquam libenter concedo, arctissima imprimis necessitudine inter se invicem conjunctas esse constat diversas totius Theologiae partes; ita ut, caeteris aut plane aut fere neglectis, earum unius cognitione excellere nemini datum sit. Vel sic tamen hic quoque verum putamus illud: „non omnes possumus omnia,” hominemque adeo, singularis alicujus partis peritissimum, specioso polyhistori longe esse praefereandum. Eorum autem, qui omnia atque uni-

versa sua simul mente complecterentur, rarissimus omni tempore fuit numerus, Grotiorum e. c. Vossiorum, Leibnitsiorum, Clarissiorum. Ne alios nominem, vita adhuc utentes!

Suum quisque vulgo habet studium, prae aliis sibi carum. Ita mihi semper arrisit ac grata prae caeteris fuit Homiletica. Iccirco decrevimus difficilem illam Specimini academico argumenti eligendi curam ita maxima certe pro parte levare, ut omnibus animi, si quae nobis essent, facultatibus, huic illuc nostrarum deliciarum peculiari momento operam daremus.

Ex Historia autem Homiletices quandam tradere partem mihi maxime placebat. De ipsa enim Homiletica, sive de Eloquentiae sacrae placitis, plures jam recentissimo tempore, tam nostra in patria, quam alibi, bene meriti sunt viri docti, quorum egregiis scriptis novam quandam gravium nec cognitarum rerum messem addere, profecto est difficile. Idem autem minime valet de Homiletices Historia. Hic multa adhuc sunt peragenda. De ea enim quae scribi coepta sunt, ea non sunt absoluta opera, e. g. ESCHENBURGII ac PANIELII, vel ad certas tantum periodos perducta, sicut SCHULERI et AMMONII. Unum tantum de hoc argumento plane absolutum habemus LENTZII opus (1839), quod vero citatis et annotationibus imprimis continetur, neque igitur subtiliori doctrinae illius studio ab omni parte satisfacere videtur. Ex nostratibus igitur plures Theologi huic desiderio consulere voluerunt, libris edendis, studiosorum hujus doctrinae ad usus aptioribus. Sed antequam suum perficere potuerant consilium, eorum jam obitum Ecclesia lugebat et Theologia. Quam magna hac in re praestare potuissent G. FRANSEN VAN ECK et A. DES AMORIE VAN DER HOEVEN, prae omnibus celeberrimus hic Orator, summa probabilitate nunc quoque divinare nobis licet.

Id autem perficere, quod illi sibi proposuerunt, consilium nobis ne quis pulet unquam in mentem venisse. Longe a me tanta dementia! Exiguam tantum nostrum granum ad acervum afferre voluimus, id est,

ad *Homiletices Historiam*, Specimine nempe confecto de re, ad primas etiam ejus periodos pertinente: de Pericopis ecclesiasticis.

Hanc quidem rem, quippe quae ad Germaniam magis, quam ad nos, ad Pontificiam et Lutheranam magis Ecclesiam, quam ad Reformatam, pertineat, prorsus a nostra disquisitione esse alienam putabunt multi. Quibus vero, quum in Christianismi ac Theologiae causa nec nationes valeant nec Societates, multa responsa velimus, quae argumenti hanc optionem non tantum excusare et lectoribus probare possint, sed forsam etiam laudis aliquid ei conciliare.

Jam ante hos triginta annos quaestionem proposuit pius ille L. Egelingius: Nonne Evangelii nos Ministri Ecclesiae ejus annuntiationem utiliorem reddere possimus fertiliorumque? Evangelii praedicationi ut suo responderet consilio aliquid deesse, persuasio deinceps magis magisque invaluit; ipsaque illa quaestio iterum iterumque audiebatur repetita, et pluribus in scriptis, multis in Antistitum consensibus de industria est prolata; et paucos ante annos eidem singularem tribuit disquisitionem clarissimus G. Muurling in diario, cui titulus: *Waarheid in Liefde* 1). Quicumque autem, veri studio ducti, ad hanc quaestionem respondere conati sunt, in id quoque inquisiverunt, nonne accuratior *Anni Ecclesiastici* observatio, et jam constituta aut denuo constituenda *Textuum series*, Deo favente, efficere posset, ut Evangelii annuntiatio fructus efferret generaliores et salubriores.

A communi igitur Ecclesiae et Theologiae commodo non ita alienum est argumentum, quod elaborandum nobis hic proposuimus. Pertinet contra, me judice, ad graviores nostri temporis quaestiones. Quamquam autem, quoad subtiliorem *Historiae perscrutationem*, *literariam cognitionem*, *Critices aciem* et *distinctionis concinnitatem*, multum lectori erudito

1) Vid. Jaargang 1849, IV. Stuk. »Wat ontbroekt er nog aan de Christusverkundiging in de Gemeente? Eene vraag aan mijne Medebroeders in de Evangeliebediening.»

desiderandum reliquerit haecce mea dissertatio; practica tamen eam non plane carere utilitate, fore ut qui eam vel obiter lustraverit concedat, spero ac confido.

Argumenti tractandi hanc mihi proposui rationem:

Quid et quomodo antiquissima Christiana in Ecclesia sit praedicatum postquam brevibus exposui, historiae via Pericoparum Occidentali in Ecclesia ortum et sanctionem ostendere conabor.

De Pericoparum deinde agenus indole et consilio, quod ut attingerent constituendis illis propositum esset Christianis. Item quaedam addemus exempla, e quibus majorem minoremque Pericoparum significationem et claritatem earumque inter se nexum perspiciant Lectores.

Tertia denique nostrae disquisitionis parte nonnullas cum iis communicare volumus observationes de Pericoparum pretio; — tum indicare, cur Helvetiae Reformatores illas abrogarint, easdem Lutherus retinuerit ejusque Societas; tandem, auditis et perpensis diversis, quae recentiore ac recentissimo tempore proditae sunt, sententiis de Pericopis abrogandis vel retinendis, huic nostrae disquisitioni illa finem imponere, ut quae in nostrae Nederlandicae Reformatorem Ecclesiae commodum ac futurum incrementum inde redundent monita atque indicia utilissima, breviter exponamus.

Elsi in conscribendo hoc Specimine spe ductus sum, fore ut Lectorum unus alterve ex eo fortassis utilitatis aliquid capiat, doctorum tamen ut lenè sit de juvenili hacce opera judicium etiam atque etiam rogo.

Scrpsi RUREMUNDAE,
die 30 mensis Nov. 1858.

PROLEGOMENA.

Antiquum Judaeorum usum suis in coetibus primos secutos esse Christianos, nil est quod miremur ¹⁾. Illorum enim usitatoribus cultus formis vel ipse etiam Dominus usus erat, qui Mosis et Prophetarum praescriptis externum suum Dei cultum nunquam non inter Israëlitas degens accommodaverat; qui haud minus patribus relicta ac tradita instituta fideliter observaverat; quatenus certe graviores eum non retinebant rationes. Ita quum solito suo more singulis sabbatis synagogam adiret, antiquum ac sacrum non respuit usum, sed, ei cedens, constitutum hujus diei recitavit *Textum* sacrum; cui aptam continuo annexuit expositionem et divinam coelestis suae sapientiae applicationem. (*Luc.* IV: 16 *seq.*)

Nec tamen de formali religionis parte suis cum discipulis fere unquam locutus est Dominus; cui posterioris prorsus erat curae forma, quam, temporum decursu et variis fatibus ac casibus, varias subitaram esse mutationes plane jam tum praevidit. Ubi potuit ac licuit tamen, damnavit lites ac controversias, quas suo tem-

1) Reclissime monuit BERN. FERRARIUS, in opere: *de Ritu sacrarum Eccl. vet. Concionum*, Lib. I, c. 15: »Synagogae morem Christi sane Ecclesia et nascentis recepit, et constanter retinuit adulta.»

pore Judaeos inter ac Samaritanos exortas vidit de cultu, in monte Gerizim, vel Hierosolymis instituendo. E longinquo jam ad remotissimum quidem, sed laetissimum simul mentem advertibat tempus futurum, quo olim omnes omnino unum adoraturi essent Patrem in spiritu et veritate. *Formam* autem religionis praecipuam aliquam statuisset partem suae, quam cum discipulis communicavit doctrinae, nullo modo dici potest Dominus, qui contra prae caeteris ad verum suae doctrinae argumentum percipiendum eos instituit. Hisce enim verbis allocutus est eos, quos primos Evangelium annuntiaturus a se dimisit. » *Quum*, inquit, » *eorum praetoribus ac regibus mea causa deducemini, quum trademini, ne anxie curetis, quomodo quidve locuturi sitis, nam haec (ipsa) hora vobis dabitur*” (*Matth. X: 18, 19*). Quum ad postremum ex hisce terris a discipulis discederet, id tantum iis reliquit mandatum: » *Ite, institute omnes populos, et baptizate eos ad nomen Patris et Filii et Spiritus Sancti, et docete eos observare omnia, quae vobis praecepi*” (*Matth. XXVIII: 19*).

Materialem igitur magis, quam formalem religionis partem edocti, grave suum munus susceperunt apostolicum discipuli. Quales erant, tales inter Judaeos se professi sunt ipsi Judaeos; quoad gentem, pares inter pares, horum mores nusquam temere violarunt, nec usitatiores cultus divini formas infrinxerunt. Ubique, sed sine arte, suo quisque modo, suis quisque pro animi ingeniique dotibus, quae promulgabant profitentes; nullo non tempore omnia tradentes, quae iutimo pectore credebant ac sperabant, inter populum prodibant Apostoli. Nisi de iis, de nullo prorsus homine valet sententia: » *est pectus quod disertus facit.*” Quorum omnium sine ullo dubio princeps est PAULUS, cujus facunda ac simul fervida oratio sententiis est referta gravissimis, altamque ac reconditam spirat mentem. Quantopere naturae congruens, quam efficax est illa oratio, quam Athenis habuit in Areopago (*Act. XVII: 23 seqq.*)! Quanta simplicitate, quam dulcibus ac lugubri voce auditorum animos commoventibus verbis audientiam sibi quaeritant ultima ejus verba valedictoria, quibus ecclesiam affatur Milesiam (*Act. XX: 18 seqq.*)! Quam certa, efficaci atque

evidente argumentatione ejus eminent apologiae (*Act.* XXII: 1, XXIV: 10, XXVI: 2)! Piscator, ex Galilaea qui advenerat, PETRUS, Judaicae quidem theologiae cognitione nec non dialectica argutiâ Gamalielis cedens discipulo, ardens tamen ac fervidus dilectissimi sibi Christi sectator, nullo non tempore studiose atque indefesso antiqua Vet. Foed. de Messia transferre in Jesum vaticinia perrexit. Qua autem in re stupendae eloquentiae tantum adjunxit animi calorem tantamque Suadae medullam, ut multi eorum, qui ejus verba auditu hauriebant, toto pectore ea acciperent Christianae ecclesiae se addictos profiterentur (*Act.* II: 41, III: 17, X: 34). STEPHANI oratio, nefanda quidem martyris nece abrupta neque ad finem perducta, nihilominus et animi, qui historiam Israelitarum penitus perspicit et simul divinum in ea ductum agnoscit, egregium nobis praebet documentum. Est sane hominis liberalis intrepidique, quem justum verique tenacem virum non civium ardor angit, non vultus instantis tyranni (*Act.* VII).

Quae quamquam ita sese habent, nullo tamen jure *Rhetores* vel nuncupandi vel habendi sunt illi, qui primi Christi sectatores se professi sunt; multo magis Euangelii nuntii vel potius verissimi J. C. testes appellandi sunt. Missionariorum instar, qui hodie vocantur, multas adibant urbes regionesque peregrinas, ubi, quoties par erat et facultas iis dabatur, minime fucatis verbis multitudinem allocuti sunt, quae undique confluxerat. Ita Paulus, per longinquum tempus Corinthi in domo Aquilae et Priscillae moratus (*Act.* XVIII); ita Jacobus etiam verba fecit Hierosolymis, qua in urbe ad extremum usque spiritum suam degit vitam. Proprium autem q. d. *Praedicatorum munus* posteriore demum tempore, plerisque jam defunctis Apostolis (A. p. C. n. 70), inter Christianos inductum est. Peculiares enim ac singulares temporum rationes, in quibus primi versati sunt Christi sectatores, nullum concionatorum desiderium movere poterant iis, qui ne minimum quidem suis in cordibus aiebant consilium ab Israelitis plane se discernendi. Regenerationem tantum efficere studebant istius populi Israelis, qui nec ipse nunc jam, tanquam defectores novasque res molientes, eos notaverat. Inde quoque ex-

plicandum est, quod et Hierosolymitani templi et Synagogarum iis patebat aditus, quin et ipsi medio sinebantur in templo, quo una cum Apostolis saepius se conferunt, ubi sibi invicem intermixti, *auditores* inveniebantur et *oratores*. Quos inter posteriores versantur Apostoli, qui, pio ac solempni patrum more, V. T. recitant et explicant. Usus enim hic erat antiquus et sacer, quem observare cuique licuit Israëlitae, qui doctorem inter populum se ferre volebat. Praeter illos autem, qui S. scripturis legendis atque explicandis dicati erant conventus, peculiare suas Christiani convocare solebant conciones, quae in hac illâve fidelium domo agebantur, ad fraternum simul cum sacra Coena celebrandum convivium (utraque autem conjunctim vocatur *ἡ ἀγάπη*); quae, ipsis in sacris Israëliitarum coctibus, celebrare iis prorsus non concedebatur (cf. *Act. II: 42, 46, 47*). Continuo autem his in conviviiis sacris de Domino collocutos esse Christianos, de Domino, qui arctissimo ac dulcissimo fraternitatis vinculo eos omnes conjunxerat, vix opus est ut moneamus. Ideo non tam Evangelii q. d. *praedicatio* ea nuncupari potest, quae seria *confabulatio* potius est dicenda.

Christi autem discipulorum, inter quos et multi jam recensebantur Ethnici, quo major exstitit numerus, eo majus etiam sensim sensimque crevit apud eos desiderium certi loci ac constituti, quom proprium suum in usum possent adhibere. Ethnicos enim eorumve proselytas, qui Jesum Messiam agnoverant, sacris suis interesse concionibus haud facile passi sunt Judaei. Contumeliis ac vexationibus ne et ipsi a Judaeis afficerentur veriti, melius atque utilius sibi se consulere posse judicarunt qui ex Judaeis Christo nomen dederant, si in posterum infensorum Judaeorum ad conciones se non conferrent. Quo autem alias nunc se conferrent? Ethnicorum quidem templa fortasse iis patebant, sed, more Judaeorum, palam coram populo religionis placita exponendi nullam aptam iis offerebant occasionem. Quonam igitur se conferrent? Quo aptius ad sacrum cultum habendum, quam privatorum in domos, quae, repetitis sacris Coenis ibi institutis, ipsae sacrae habebantur privatae aedes? *Quomodo* autem suum ibi in-

stituerent sacrum cultum, haec minoris momenti iis erat quaestio, qui bene intelligerent nudam quandam minime hñc observari atque inanem caeremoniam, sed totius hominis cum Deo spectari conjunctionem, animi praeterca lucem atque purgationem, cordis sanctificationem. Institutio igitur, precum effusio, cantus, Verbi Divini lectio ac meditatio; -- en praecipuas eorum cultus partes, quae omnes, quod formam attinet, vetere jam in Synagoga inveniebantur!

Diu jam ante Esram scholarum usu gavisi sunt Judaei, quarum institutio, quamvis multis in rebus parum praestans nullamque patiens cum posterioribus Jesu temporis scholis comparisonem iisque multo inferior, magnos tamen et pro tempore miros sua actate extulit fructus. Josuae memores erant Judaei dicentis: (Jos. I: 8).
» Ne hujus legis litera cedat a vestro ore, sed reputate eam vobiscum noctu et interdiu, ut curetis faciendum secundum omnia, quae ei inscripta sunt; tum enim vias vestras secundas facietis et sapienter agetis.» — Quae igitur verba secum reputantes, suis in scholis *Legem* continuo legendam curabant Judaei, qui mox, postquam posteriores prioribus adjunxerant sacros libros, **נביאים**, et horum praelectionem in scholarum coetuumque usum putarunt esse instituendam. Quod quidem de Hagiographis, **כתובים**, statuere non audemus, plurimorum hac in re secuti auctoritatem virorum doctorum, qui maxime probabiliter id negant.

Perinde autem ac S. Scripturae legendae mos Judaeorum e Synagoga in Ecclesiam transiit Christianorum, ita et *certorum illorum ex S. Scriptura excerptorum locorum* usus legendorum. Postquam enim ex Mosaica institutione sacerdotum ordo Leviticus institutus, sacratus et confirmatus fuerat, varias Pentateuchum diviserunt in Sectiones eo proposito, ut illas, **פרישות** quae vocabantur, universas quotannis publicis in coetibus semel perlegere possent, singulis unoquoque Sabbato, suo quaque ordine recitatis; quo simul quantum cuique concioni tribuendum esset tempus definiebatur. Nisi jam antea, certe inde ab Esrae aetate singulis Sabbatis singulae praelegebantur sectiones, quarum numerus erat 54. Cujusmodi lectioni plane ad finem perducendae annus quidem intercalaris

(qui apud Judaeos 54 hebdomadam Sabbatis et 5 diebus constabat) satis sufficere potuit. Nec vero caeteris solitis annis, quorum hebdomadam numerus erat 53, totius Pentateuchi lectio, more solito instituenda, potuit confici. Quae igitur ut nihilo minus huncce per annum absolveretur, ultimo anni Sabbato duae simul legebantur Sectiones. Quarum omnium prima lectio a primo post festum Tabernaculorum Sabbato suum cepit initium. (Variis autem festis ac noviluniis certi e S. Scripturis hunc in usum singulatim excerpti loci praelegebantur, e. c. magno Sabbato, 3 *Mos.* VI *sqq.*).

Aptus jam hinc locus videtur animadvertendi, quandam vidori intercedere necessitudinem Euangeliorum inter Pericopas, quae singulis diebus Domini, et Pentateuchi Paraschas, quae singulis Sabbatis legebantur; festivas porro Judaeorum lectiones Christianis vero similiter ansam dedisse Euangeliorum locis seligendis, qui diebus festis legerentur. Dum autem apud Judaeos post sabbaticas festivae exortae sunt lectiones, inverso contra ordine apud Christianos hae post illas usurpatae sunt Pericopae.

Illis autem Paraschis Haptharae postea adjunctae sunt, quarum origo ad tempora Antiochi Epiphanis referenda videtur. Syris scilicet igne ac ferro miserrimos Judaeos vexantibus ac torquentibus, quum eorum saevissimus rex Antiochus, sub dirissimis mortis ac necis minis, publica legis Mosaicae lectione interdixisset, quin mortem iis minatus esset, apud quos talis legis liber domi offenderetur, (1 *Macc.* I: 61) Prophetarum lectionem legis Mosaicae in locum substituerunt ita torsi Judaei. Ex omnibus libris, quos prophetis adscribebant scriptoribus, Paraschis aqualem nunc excerpserunt numerum locorum, qui, Mosaicis illis quodammodo respondententes, nomine הכפירות (rad. כפר, *valedixit*) indicabantur, quia post lectam hanc Propheticam sectionem ipsa concio mox discessit. Nec tamen postea, quum publica Thorae lectio denuo iis concessa fuit, Hapthararum usum abrogarunt, sed Pentateuchi recitationi harum annexerunt lectionem, ita ut in posterum, haud sicut antea una, sed duplex institueretur lectio, altera sc. e Pentateucho, altera vero e libris Propheticis. Sua cuique Paraschae

nunc adjugebatur Haphthara, toto e S. Codice, sine ullo variorum librorum ordinis respectu, petita. Quam Jesu etiam Apostolorumque tempore adhuc viguisse consuetudinem, ex formula patet *νόμος καὶ προφήται*, quae saepius in N. T. offenditur.

Quam ad normam, haud minus, quam jam supra diximus, suum ritum accommodare studuisse primos Christianos mox videbimus. Sectiones autem praelegendae, quamquam initio ex Evangeliiis tantum desumptae, posteriore tempore Apostolorum quoque ex scriptis petebantur.

Judaeorum rituum si quis Christianos minime ignaros agnoscit, illos etiam suis in concionibus idem, quod hos, primum habuisse consilium, S. Scripturae nempe lectionem atque expositionem, sponte idem fatebitur; primos porro Christianos, quod eorum instituenti methodum attinet, maxima pro parte Judaeorum inhaesisse vestigiis, mihi assentietur. Quam sententiam, postea a FERRARIO ex multis primae Ecclesiae Christianae consuetudinibus comprobata, jam antea autem a celebri nostrate HUGONE GROTIO propositam, magis illustravit et ursit CAMPEGIUS VITRINGA, tribus de *Synagoga Vetere* libris editis; posterioribus autem temporibus firme tenuerunt omnes, qui hac de re egerunt. MOSHEMIUM tantum excipias oportet, qui, suo in libro: *Institut. Hist. Eccl. Maj. Saec. I*, supra expositam sententiam multis, sed, ut nobis saltem videtur, parum validis refutare conatus est argumentis.

Vetus igitur Testamentum primis Christianorum in coetibus legebatur. Verosimillime praeterea eadem, quibus Synagoga usa erat, retinebantur Sectiones, imprimis quae, e Prophetis excerptae, Messiam spectabant; quibus deinde Evangelia tandemque Apostolorum Epistolae adjugebantur. Vid. Just. Mart. *Apol. I*, c. 67. Lectiones autem differebant numero, quem *Constitutionum Apostolicarum* auctor quatuor fuisse ponit, sed minime certe duo fuerunt, alteram ex Evangeliiis petitam pericopam, alteram ex Epistolis; reliquae autem ex aliis N. Foed. vel ex V. T. libris hauriebantur. Canonica autem scripta et *ὁμολογούμενα* praec omnibus aliis ad lectionem apta et idonea habita fuisse, sponte patet. Apocrypha etiam et Antilegomena interdum lectiones praebuisse, ipsa, quae

adest, demonstrat Collectio librorum ecclesiasticorum et ἀναγι-
νωσκομένων, talium sc. quos fontium instar adhibere unde re-
ligionis hauriretur doctrina non permittebatur, legere autem prorsus
licitum fuit. Quae vero facultas Ecclesiae Christianae adempta
est in Concilio Laodicensi, quod, ex eruditorum judicio annum
inter 343 ac 381 habitum, in cap. 95 definebat: *Δεῖ ἀναγι-
νώσασθαι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ οὐκ ἀκανόνιστα βιβλία, ἀλλὰ μόνα
τὰ κανονικά τῆς καινῆς καὶ παλαιᾶς διαθήκης*. Cui consensit
decreto Concilium Carthag. III promulgando: *placuit ut praeter
scripta Canonica nihil in Ecclesia legatur sub nomine divinarum
Scripturarum*. Quibus vero decretis non sublata fuit licentia li-
brorum ἀκανόνιστων in Ecclesia legendorum, quos tamen divi-
narum Scripturarum instar, ibidem legere concessum non fuit;
sicut patet ex *Passionum Martyrum* lectione ab eodem Concilio
permissa ¹⁾. Quomodo porro, Canone nondum ab omnibus ac-
cepto, *haec* in ecclesiis persaepe legeretur idem qui ex *illis* ar-
ceretur liber, facile est intellectu.

Sacri Codicis publica recitatio maximi momenti erat res, quippe
quae unam primis temporibus viam aperiret Christianis, quā ad
eum cognoscendum pervenire possent. Manuscriptorum enim car-
itas atque inopia, Christianorum praeterea cgestas atque incertitia,
nullam aliam institui siverunt docendi methodum. Publicas igitur
S. Codicis praelectiones quanti posteriores fecerint Patres Eccle-
siae, palam fit inter alia ex Chrysostomo, qui in *Homil. X ad
Johannem*, ut in coetus non tantum ad quasdam Euangelii partes
audiendas convenirent adhortatur fideles (omni animadversione
hoc in loco dignum videtur ejus dictum: *ἡ εὐαγγελίων περικοπή*)
sed sese domi se jam hanc ad lectionem praeparare quemque
docere admonet. Alias rursus (*Hom. LVII ad Johannem*) disertis
dicit verbis: Christianos, licet domi omni privatos institutione,
publicis tamen lectionibus assidue audiendis, magno per sex adeo

1) Conf. FERRARIUS, o. l. Lib. I, c. 19: »recitata fuit (Pericopa) proxime ante
concionem Sanctorum Martyrum certamina, passiones ac triumphos, tunc scilicet,
cum anniversarii eorum dies in Ecclesia celebrarentur.» Quod probat pluribus
allatis Patrum ecclesiae scriptis.

menses in S. Codicis scientia facere posse progressus. *Οὐ γὰρ, inquit, νῦν μὲν τὰντας, αὐριον δὲ ἑτέρας ἀναγινώσκουμεν γραφάς· ἀλλὰ αἰεὶ τὰς αὐτας καὶ διὰ παντός* 1).

Ecclesiam autem, quae S. Codicis lectionem tantam fecerit cultus partem, mox etiam (saec. III) certum huic rei singulatim destinatum sibi voluisse *Concionatorum* ordinem, ipsa ex re sponte sequitur. Doctores initio atque ipsi etiam Catechumeni praelegendi fungebantur munere, linguis usitatissimis Graecâ vel Latinâ utentes. Sed, multis Aegypti et Syriae in regionibus, Synagogarum ad exemplum *מְבַרְרֵי* (interpretes) ad populum dicebant. (Vid. Ferrarius, o. l., Lib. I, c. 16).

Lectione S. Scripturae peractâ, iterum morem sequens Judaeorum (*Act. XIII: 14*) antecessor (*ὁ προειστώς*) ei adjunxit brevem argumenti expositionem atque applicationem; quae autem *orationes* 2) non erant, sed verba potius, quae pectus moverent, et, sicut Justinus Martyr testatur, allicerent, ut audita in praxin converterentur ab auditore 3).

Diversae autem fuerunt formae, quibus haec expositio tradebatur atque applicatio. Apostolorum scripta mentionem faciunt *τοῦ γλώσσαις λαλεῖν* (*Act. II, 1 Cor. XIV*) et *τοῦ προφητεῦειν* (*1 Cor. XII: 10, XIV: 1, 39*); quae autem formulae diversas indicant dicendi rationes, quibus populum alloqui solebant in concionibus. Pleno ex pectore, summo animi ardore correpti, sui ipsorum cum oblivione, divina effundentes verba, auditoribus plane

1) Hoc loco BINGHAM *Orig. Eccl.*, Tom. VI, p. 70 citare lubet, imprimis propter conclusionem ab eo e Chrysostomi dictis ductam:

»Chrysostomus, inquit, in Homilia quadam in Euang. Joh. quod tunc interpretabatur, monet auditores suos, ut una dièrum in hebdomade domi suae Evangelicas legant lectiones, quas sequenti die Dominica in Ecclesia lectum et expositum iri sciant. Id quod certam aliquam regulam ac ordinem supponit. Atque ita, licet perfectum lectionarium ex antiquitate non habeamus traditum, persuasi tamen sumus, lectionem scripturarum ad certam methodum et regulas, praesertim in majoribus solemnitatibus ac diebus festis ecclesiae fieri consuevisse.»

2) Conf. FERRARIUS, o. l., Lib. I, c. 2.

3) Conf. JUST. MART., *Apol. ad Anton. Pium*: »Deinde ubi is, qui legit, destitit, is qui praest admonet et hortatur, ut ea quae lecta sunt, bona imitemur.»

manifestabant concionatores, qualem et quam salutarem pium in animum divina Euangelii veritas exsereret efficacitatem; quâ simul omnis auditori adimeretur dubitatio de victoria a Christi religione de omnibus olim reportandâ adversariis. Multis autem laudibus, utrique illi loquendi methodo tribuendis, vituperationis aliquid adjiciendum esse negari non potest. Animi enim commotione et phantasiae illecebris nimis subinde fascinatam concionatorem, per sphaeras communi captu excelsiores se circumferri passum esse, ita ut audita, sed parum intellecta ejus verba auditorum non semper efficrent *aedificationem*; Prophetiae porro usu minus prudenti sententias multas Euangelii menti parum congruas simplicem inter populum saepius esse dispersas, certo certius ex Pauli patet exhortationibus. Et vero, 1 Cor. XIV: 29, Apostolus Corinthiis certissimam injicere conatus est persuasionem, talem propheticam mentis effusionem exacte dijudicandam esse. Concionator num Prophetiae *χαρίσματος* revera gauderet? non hoc tantum rogandum erat; sed item num forte divinas atque humanas inter se confunderet res, prae omnibus erat percontandum. Sic dicit: »Probate omnia, bonum retinote» (1 Thess. V: 23). Veritatis criterium testimonio semper cerni debet: »Jesum esse Dominum» (1 Cor. XII: 3, 1 Joh. IV: 2). — Mox igitur ex Ecclesia evanescent Glossolalia et Prophetia, excipiunturque τῆς διδασκαλίας, praedicandi quae erat methodus minus fulminatrix, sed aptior et utilior, quippe quae S. Scripturae, item mundi atque hominis cognitioni, firmissimo tanquam fundamento, esset superstructa. Quo facto majorem ac magis salutiferam apud simplices, quales primi erant, Christianos peperit effectum illa methodus, quae, ab Allegoriae somniis et sophisticis argutiis alienissima, ad practicam allicit atque urget vitam Christianam, atque ad Dei adorationem in spiritu et veritate 1).

Perinde ut posterioribus temporibus, ita in primâ jam Christi

1) Conf. FERRARIUS, o. l., Lib. I, c. 4: »Cum unicum eorum, qui conciones habent, propositum esse debeat, optimis praeceptis auditores informare, et Dei mandata assidue inculcare atque insigere, Doctores inde dieli sunt, atque eorum conciones διδασκαλία, seu Doctrina.»

Ecclesiâ variae aderant docendi methodi. Illae autem magnam oratori praebuerunt copiam libere et abunde omnia ea expectorandi, quibus fidum ac fidele ejus pectus repletum tenebatur. Omnium autem maximum eumque meritum favorem didascalica sibi conciliavit methodus instituendi, quae Judaeorum ex Synagoga in Ecclesiam transierat Christianorum, et jam antea a Pauló quam maxime fuit commendata.

Quibusnam autem libris et Sacrae Scripturae partibus illa annectebatur explicatio didascalica atque applicatio? Veteris Foederis tantum initio institutam fuisse lectionem, cique postea Novum additum esse Testamentum, supra jam obiter monuimus. Unde tamen nullum certum duci potest argumentum, quod Novi Foederis unus alterve in concionibus legeretur liber 1). Primus JUSTINUS MARTYR (*Apol.* I, c. 67) lectiones narrat et explicationes, non tantum ex Prophetarum scriptis, sed praeterca ex ἀπομνημονεύμασι τῶν Ἀποστόλων die Domini esse institutas. Plura etiam apud TERTULLIANUM offenduntur loci, unde Sacrorum et V. et N. Foed. scriptorum usus in externo religionis cultu jure potest effeci 2). CYPRIANI Episcopi Carthaginensis Epistolis (inprimis Epist. 33 et 34) quibus Ecclesiae rituum nobis patefit origo ac confectio, multa quoque insunt enuntiata, quae illius in usum adhibitos fuisse N. Foed. libros, dilucide indicant. ORIGENES V. et N. Foederis publice et privatim legendos esse libros, multis suis in scriptis, severe admonet et sacpissime.

Praecipuam cultus partem biblicas esse lectiones arguunt *Constitutiones Apostolicae*, quae Presbyteris Diaconisque sacrum Evangelia praelegendi imponunt officium. Lib. II, c. 25. »Die Do-

1) JOH. STEPH. BURANDUS, *de Ritibus Eccl. Cathol.*, Lib. II, quidem allegat locos 1 Thess. V: 27 et Coll. IV: 16 dicens: »Hujus lectionis meminit S. Paulus.» Quis vero demonstrare potest, fideles has Apostoli admonitiones fideliter observasse?

2) TERTULLIANUS, *de Anima*, c. 9: »Iam vero prout Scripturae leguntur aut Psalmi canuntur, aut adlocutiones proferuntur, aut petitiones delegantur, ita inde materiae visionibus subministrantur.»

Idem *Apogetic.*, c. 39: »Coimus ad literarum divinarum commemorationem, si quid praesentium temporum qualitas aut praemonere cogit aut recognoscere.»

mini — ita jubet Lib. II, c. 59 — *fiunto προφήτων ἀνάγνωσις καὶ εὐαγγελίου κηρύκρια*. Praecipitur Lib. VII, c. 5. *Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν τῶν τε ἐπιστολῶν ἡμῶν καὶ πραξέων, καὶ τῶν εὐαγγελίων ἀσπασάσθω ὁ χειροτονηθεὶς τὴν ἐκκλησίαν* 1).

Quomodo V. Foed. usus Christianorum in coetibus valere minime desierit, quomodo porro eundem in usum N. Test. postea additi sint libri, ex paucis allatis, quae citavimus, dictis sufficienter patet.

De legendi autem atque exponendi ordine, quem secuti sunt Christiani, haec animadvertenda sunt. Donce et Domini dies et Sabbatum simul aequè religiose celebrabantur, posterior Veteri, ille autem Novo Foederi legendo destinatus fuisse videtur. Postea autem, Sabbato abrogato, Foederis utriusque uno die Domini instituebatur lectio. Consuetudinis respectu Veteris Test. semper Novi lectionem solebat praeire.

Quinam, nec vero quonam singuli ordine legi deberent libri praecepit Canon. Episcopis tantum commissum erat decernere, utrum toti, an certas in sectiones divisi ac per partes legerentur libri Canonici et exponerentur. Quorum ad constituendas lectiones temporis ac loci conditio plurimum valebat. Quae hocce modo iis concessa erat facultas, eâ nunquam abusi esse videntur Episcopi, quippe qui pristino jam tempore ad constitutas S. Cod. partes, praecipue diebus festis, legendas assuefecissent Ecclesiam 2). Quam opinionem commendat non tantum N. F. in *τὸ εὐαγγέλιον καὶ τὸν ἀπόστολον* (quatuor sc. Euangelia Canonica et Epistolas Apostolicas) — divisioni V. F. in *τὸν νόμον καὶ τοὺς προφήτας* congruens divisio, quae primis jam temporibus exstabat, et apud Irenaeum et Tertullianum memoratur, verosimillimeque Ignatio

1) Vid. DURANDUS, o. I., Lib. II, c. 18: «Apostolorum saeculo, inquit, Scripturas Sacras legere praeclearissimis testimoniis comprobatur.» Inter multa testimonia allegat verba Justinii Martyris, *Apolog. ad Antonin. Pium*: «Dic, qui Solis dicitur, omnes qui in oppidis vel agris morantur, unum in locum conveniant, commentariaque Apostolorum vel Prophetarum scripta leguntur, quamdiu hora patitur.»

2) Vid. BINGHAM, o. I., Tom. VI.

(saec. II initio) suam debet originem; sed etiam haec nostra opinio Lectionariis nititur magnamque imprimis accipit probabilitatem ex testimoniis Patrum.

Ad eorum testimonia relegabimus lectorem in Dissertationis nostrae prima parte, qua in aetatem, ad quam prima definitarum lectionum sive Pericoparum referenda sit origo, inquirere conabimur.

PARS PRIMA.

DE PERICOPARUM NOVI TESTAMENTI ORIGINE.

Antequam ad ipsam Pericoparum originem transeamus exponendam, de vocis περικοπή significatione verbo moneamus. Justinus Martyr jam ea utitur voce, eandem ei substernens significationem, quam, veterum Christianorum ex usu habebant voces τόπος, locus; κεφαλαῖον, ἀνάγνωσμα, lectio; τμήμα, sectio, segmentum.

Mox autem illa significabatur: *quaedam S. Cod. pars, certum ad consilium excerpta et per se totum aliquod efficiens*. Idem indicasse etiam censei potest dicendi formula ἡ περιοχὴ τῆς γραφῆς (*Act. VIII: 32*), quae partem V. F. indicat (*Jes. LIII: 7 seqq.*), quam aulico exposuit Philippus.

Ex Synagogarum usu, quo, sicut vidimus, in Haphtharoth et Paraschas Vetus Foedus erat divisum, Pericopas apud Christianos adhibitas originem duxisse, quamquam ad unum omnes consentiunt, de tempore tamen, quo primum nostrae in Ecclesiam Christianam inductae sint Pericopae, toto caelo Doctorum distant sententiae.

Sunt qui ad antiquissimam jam aetatem, ad Apostolicam sc. periodum, primum referendum esse Pericoparum ortum existiment. Quorum sententia testimonio nititur VALAERIDI STRABONIS (Saec. IX) qui, etsi Lectionum Evangelicarum Apostolicarumque ignorans

auctorem et commendatorem, inter primos tamen Apostolorum successores eum fuisse putat. Quod vero tradenti Valafrido Straboni fortassis obversabatur tantum pristinus, qui in Ecclesia Christiana vigeat, usus e S. Codice nonnulla praelegendi, nec vero eae, quae adhuc usu teruntur nostro tempore, Pericopae. Sententiam igitur supra memoratam, quippe quae omni careat historiae auctoritate, tutissimum erit repudiare.

MUSAEBUM quendam, Leonis Magni, Massiliensis Episcopi (A^o. 441) aequalem, nostrarum Pericoparum fuisse auctorem contendunt Fabricius, Hospinianus aliique, qui suam sententiam niti voluerunt Gennadii testimonio in libro de Viris Illustribus, quod hujusmodi est: *Musaeus hortatu S. Venerii Episcopi excerpit de Sanctis Scripturis lectiones totius anni festivis diebus aptas*. Festivis autem de diebus tantum, nec vero de solitis diebus Domini locutum esse Gennadium, me iudice, sponte patet. Plurimum praeterea a nostris differunt Textus, quos Musaeus citat, et qui non ita definite, ceteris exclusis, Saec. V dicebantur *Textus*. Contra locos non plane definitos hoc saeculo sibi eligere potuisse praedicatores, ex Patrum Ecclesiae hujus temperis Homiliis fit manifestum.

Haud probabilis nobis videtur sententia eorum, qui GREGORIO MAGNO (Saec. VI) primum tribuunt Pericoparum usum; quod multae inter Gregorii Homilias (quarum numerus est 40) habentur, in quibus illos ipsos textus explicat, quos hodie diebus istis explicare solemne est. De prioribus enim Auctoribus Epiphanio, Chrysostomo, Gregorio, Nazianzeno, Augustino aliisque idem poterat affirmari.

BEDAM VENERABLEM harum Pericoparum, quibus propter causas infra exponendas semper se opposuerunt, fuisse auctorem nonnulli judicarunt Reformatorem theologi. Horum autem plurimi, sed injuriâ, Pericoparum institutarum honorem CAROLO MAGNO tribuunt, ejus jussu ab Alcuino, ejus praeceptore et Bedae discipulo, aut a Paulo Diacono eae dicuntur esse compositae. Ex Lutheranis etiam plurimi theologi, inter alios Calixtus, et inter posteriores J. G. Rosenmuller (*Beytrag zur Homiletik*) eandem tenent sententiam, atque Clericorum ex inscitia Evangelicarum et

Apostolicarum Pericoparum originem repetunt; quia S. Codicis studium ita jacebat, ut cogerentur certas ex Euangeliis et Epistolis eligere partes, quae in praedicationis usum diebus festis ac Domini possent adhiberi. Quam eandem fere sententiam GUIL. AMESIVS (*De Conscientia* Lib. IV, c. 26) hisce explicat verbis: *Hoc institutum ex Dominicalibus tantum concionandi depravatis temporibus ecclesiae in tenebris fuit introductum, non sine superstizioso quodam respectu ad solemnitates certas ab hominibus excogitatas, contra S. Scripturae regulam et praxin ecclesiae antiquae.* Quin Antichristo tandem regnante Euangelia Dominicarum ac festivarum dierum in usum ita fuisse constituta nonnulli non veriti sunt contendere! Verum qualemcunque veri speciem opinio prae se ferat, qua putant usus ac cognitionis S. Scripturae defectum Pericoparum induendarum fuisse causam, ita ut S. S. studium funditus jacens huic rei aptam reddidit actatem; ex iis ipsis tamen internum mox elicietur argumentum, unde luce clarius pateat eas istis jam temporibus fuisse selectas, ubi S. Scripturae lectio nullum dum passa erat decrementum.

Post alias, quas adhuc memoravimus, una nobis restat sententia, quam nonnulli protulerunt viri docti, et quae, sed temperata illa, nobis etiam unice videtur esse vera. HIERONYMUM scilicet primum († 410) nisi universam in Ecclesiam Latinam nonnullas certe in ejus partes has Pericopas sive induxisse sive instituisse, ex iis efficietur, quae demonstrare accurate conabimur; idque ea ratione, ut hodierni temporis Pericopae quomodo quarto jam saeculo fuerint definitae primo indicemus.

Perinde ut ubicunque agitur de alicujus rei origine, bene est distinguendum *totius* inter ac *singularum* ejus *partium* ortum, ita et *hujus illiusve* Pericopae ortum inter ac *totius* Pericoparum *collectionis*, quali adhuc utitur Ecclesia Pontificia et Lutherana, *absolutionem*, idem discrimen esse faciendum, non opus est ut fusius exponamus. Hujus enim collectionis in *absolutionem* inquisitio facilis nobis erit et in promptu, dummodo ad Saeculi XIV finem animum advertamus; quo demum tempore in festorum *ey-clam Visitationis Mariae* festum est receptum, eique simul haec

dicata est Pericope, qua totus, qualis nunc adest, Pericoparum fascis, anno 1389, ab Urbano VI terminabatur. Antiquissimis autem ex temporibus ad nos pervenerunt Pericopae, quae, omnium instar, quae sensim oriuntur ac crescunt, magnas volventibus seculis subierunt mutationes. Partes toti vulgo antea actate, idque de nostro imprimis valere instituto, quisque sponte videt, qui festa in Ecclesia Christiana attendit, antiquitus minime celebrata, quibus tamen posteriore tempore proclamatis, suae etiam specialiter addictae sunt Pericopae. Quarum igitur originem ex antiquioribus temporibus saepe repetitam, manifeste nobis indicant. Cujus rei lucidum sit exemplum Epistola, priore Paschatis die lecta, 1 Cor. V: 6—8, de qua Dr. J. C. W. Augusti advertit in suo opere: *Denkwürdige. aus der Christl. Archäologie*, Tom. VI, p. 204, ante Chrysostomum eam excerptam fuisse Pericopen, eo tempore, quum jejunium Paschale q. d. frequenti adhuc gauderet usu; sicut ex homilia patet, ab eloquentissimo illo Patre Ecclesiae contra eos habita, qui Paschatis festi diebus jejunare solebant. Nullus autem post saeculum quintum offenditur talis die Paschatis jejunandi usus; quare jam ante hoc tempus constitutam fuisse hanc Pericopen credamus est necesse. Ad Arianismum praeterea oppugnandum multos Textus esse electos, infitari nullo modo possum. Ille enim error quarto jam saeculo ita penitus totam fermentaverat Ecclesiam, ut, Hieronymo (360) iudice, *universus mundus esset Ariannus*. Tristis ille error ut extirparetur, tales imprimis diebus Dominicis eligebantur textus, quibus Ariana haeresis aptissime posset refutari. Eandem sententiam confirmant THAMERI, scriptoris de Pericopis notissimi, verba: »Plures lectiones saeculis Arianis inter alias publice legendas ordinatas esse, sine ulla haesione adfirmo.»

Consuetudini denique certa quaedam S. Scripturae fragmenta in coetibus *secundum certam lectionum seriem* praelegendi quam firmissime hac aetate populum adhaesisse, celeberrimi Patres Ecclesiae testantur. Ita narrat Augustinus, tumultum aliquando exortum esse suos inter auditores, quum ipse praeter Matthaei, quae legi solebat, caeterorum etiam Euangeliorum de J. C. per-

pressionibus relationes legi curavisset. Denique ne in minimis quidem a solita via sine offensione deflecti potuisse usum liturgicum quum videamus, justo audacius quid conjecisse jure dici non possumus, quum statuimus eos, qui ita amabant, quod, constituto ex ordine, ecclesiasticae agerentur lectiones (*ἀναγνώσεις*), eos, ajo, prorsus constitutos etiam sibi habuisse Textus, quibus thema contineretur praedicationis. Hanc autem nostram sententiam non inanem esse conjecturam, ex Lectionariis, quamvis leviter et obiter perspectis, sponte patebit.

Lectionarium (subintelligitur *volumen*) sive Lectionarius (subint. *liber*), quod Graece audit *ἀναγνωστικά, εὐαγγελιστάρια, ἐκλογάδια*, significat librum Ecclesiasticum, quo praescriptae continebantur *lectiones*, sive S. Scripturae partes in Ecclesiae usum ad legendum excerptae. Illud autem ipsum duabus proprie constabat partibus: *Euangelario* et *Epistolario*; illud complectebatur lectiones ex Euangeliis, hoc ex Epistolis electas. Utraque autem pars simul unum efficiebat, quod vocabatur, *Lectionarium* sive *Lectionarium plenarium*.

Antiquissimorum vero Lectionariorum indagare aetatem atque argumentum, non hoc consilium est, quod hoc libello conscribendo nobis proposuimus. Nec tali opus est novo labore post gravissimam hac de re disquisitionem, institutam a D^{ro}. ERNST RANCKE et traditam in ejus opere: *Das kirchliche Pericopensystem aus den ältesten Urkunden der Römischen Liturgie dargelegt und erläutert*. Berol. 1847; ejus accuratissima argumentatio nil fere reliquit dubii, quin *Comitis* 1) auctor sit Hieronymus, idemque igitur Pericoparum, quod in Occidentali Ecclesia viget, systematis conditor.

1) Quae denominatio Lectionario Hieronymi data est, quoniam Clericorum erat *Vade necum*. In ipsa Comitis praefatione legimus: »Comes opusculum ab Ecclesiasticis appellari solet, quod duobus modis fieri arbitror, aut pro consuetudine uniuscujusque Ecclesiae, aut certa pro voluntate studiosi lectoris, qui, si fieri posset, quidquid in scripturis divinis mirabiliter fulget, quidquid in praeceptis moralibus copiosum est, tanquam parvo in corpore adunatum desiderat habere paupertatis necessitate.»

Lectionaria inter Latina (quorum hîc unice nobis ratio est habenda) primarium occupant locum *Lectionarium Gallicanum*, quod invenitur in MABILLON: Liturg. Gallic., atque a laudato RANCKE vetustissimum habetur apographum, ad textum Hieronymianum confectum; *Comes Hieronymianus* (Edit. Baluzii); *Calendarium Romanum* (Edit. Fronto, Par. 1652). Ex horum Lectionariorum comparatione, quam copiose AUGUSTI l. l., p. 212—227 quoad dies Dominicos et festivos instituit, palam fit ea, quamvis multis locis Epistolarum inprimis a se invicem differant, magna tamen pro parte, in Evangeliiis potissimum, cum Pericopis convenire, quae etiam nunc in Ecclesiis Pontificia et Lutherana usu tenentur. Nostras porro Pericopas diu jam ante Carolum Magnum in Ecclesia fuisse adhibitae simul inde apparet.

Pro vetusta autem Pericoparum aetate *Homiliaria* sive homiliarum Collectiones, ex variorum Patrum operibus collatae, evidentius, quam possint Lectionaria, nobis praebent argumentum; quod ideo majoris est momenti, quia his illa et antiquiora sunt nec tam gravi corruptionis premuntur suspitione. *Ecclesiastica* exponitur *Pericope*, ubicunque certus in homiliis textus explicatur. Bene autem simul animadvertas, quos Homiliis superscriptos invenis titulos ac textus, saepius eos esse suspectos, et, sicut Critica demonstravit, posteriore tempore manu interpolatrice esse additos. Quod inprimis de nonnullis valet Patribus Latinis, inter quos Ambrosius, Augustinus, Caesarius etc. *Adventus* praedicationes e. g. et *Trinitatis* dies Dominici ab iis saepius memorantur auctoribus, qui multis ante illa festa introducta vixerunt saeculis. Talibus igitur titulis multum tribuere auctoritatis, atque ex homiliis, quarum authentia non omni dubio major est, quacque concinam non continent tituli superscripti expositionem nostrâ in causa desumere argumentum, perversum esset institutum. Praedicationes enim, quae a singulari quodam graviter dicto vel a tali quodam proficiscuntur textu, quem non penitus explicant 1), nostrae argumentationi nulli possunt esse emolumento.

1) Ut nos dicimus: Mottopreeken.

Aptissimus hic videtur esse locus, quo paucis J. H. THAMERI attingamus opus: *Schediasma de Pericoparum origine et dignitate*; Jenae, 1734. Quod opus classicum ex eruditorum citatis ac recensione tantum nobis cognitum esse quam maxime dolemus; ipsum enim opus adeundi nobis nunquam fuit opportunitas. Hic igitur auctor eandem sibi solvendam proposuit quaestionem, quo tempore nostrae aetatis ortae sint Pericopae ex Euangeliis; quarum *ordinarium usum homileticum*, sicut ex ejus disquisitione efficitur, ante Gregorii Magni aetatem (Saec. VI) jam exstitisse, prorsus nullo jure dici potest. Quin Bedae Venerabilis aetate (Saec. VIII) ordinarius iste usus homileticus nondum omnibus numeris absolutus fuerit. Quamvis Bedae homiliae magnam cum hodiernis habeant similitudinem, pluries tamen, ex sententia Thameri, magnum inter has et illas invenitur discrimen. Quin illis insunt dies Dominicae, quarum praedicationi ne textus quidem ullus substratus sit tanquam fundamentum. Ne dicamus, Bedae ad Homilias de Euangeliis provocare nos vereri, quoniam ex nonnullis saeculi VIII et X Manuscriptis, a Mabillonio inter se invicem comparatis, satis dilucide patuit, multas Bedae nomine ferri homilias, quae nunquam ab eo confectae sint; nec ullum hujus ex manu auctoris tale prodiisse opus, quale in antiquissima exstat editione, Basileae 1563; quod contra, Ecclesiasticarum in usum lectionum adhibitum, pro temporum rationibus immutatum est et adauctum. Quibus omnibus omissis, Thameri haec dicta, me judice, id tantum nos docent, Romanam illius temporis Ecclesiam de Euangeliis quam liberrime egisse. Cujus rei verosimillima habenda est causa *ordo Romanus*, eo tempore nondum ubique introductus.

Vera autem Pericoparum origo ad multo antiquiorem, ex Thameri sententia, referenda est temporis periodum. Magnum enim Euangeliariorum contigit ei invenire numerum ante Chrysostomi atque Hieronymi aetatem confectorum; unde etiam facile concedit ab Hieronymo Textuum constitutorum factam esse ordinationem atque eorum forsitan electionem. Cujus rei ipsius Gregorii, quae extat in Prologo ad Secundinum Episcopum, explicatio lu-

culento est argumento. »*Inter sacra missarum solemnia ex his, quae diebus certis in hac Ecclesia legi ex more solent, S. Evangelii lectiones exposui.*» Quibus ex verbis pervagatae tum consuetudini adhaesisse Gregorium, atque eo tempore certum Romae, quem in praedicando secuti sint, lectionis ordinem jam fuisse constitutum, evidentissime apparet. Quis autem reliquos ei addiderit textus, auctore Thameri, efficere est difficillimum. *Suasores* inter atque *Auctores* et *Emendatores*, eodem iudice, discernendum, quando de Evangelicarum systemate Pericoparum agitur, quarum omnium *Suasores* et *Auctores* ad IV et V, *Emendatores* contra ad posteriora saecula referendi sint. Idem de Epistolis valere contendit. Sed plane aliud quid sua ex disquisitione concludisset, Lectionaria si legendo contrivisset Thamerus. Maximam enim Textuum partem intermedio Gregorium inter ac Carolum Magnum tempore jam adfuisse, satis clare ex Frontonis efficitur Lectionario. Plurimarum praesertim Pericoparum festivarum homileticum usum jam ante saec. IV et V constituisse, antiquiora nobis praesto sunt, quibus demonstramus, documenta, Homiliae nimirum, quae, sicut supra monuimus, et *ante* et *circa* hoc tempus jam affuerunt. Quas vero non satis animadvertit Thamerus, qui testatur: »Omnes Patrum Homilias in certos Textus, passim in eorum operibus exstantes, volitare, neque tempus nobis, neque occasio est.» Molestum prorsus et nobis etiam taediosum hoc esset opus! Ne autem Thameri verbis: »hinc de istis nolo quidquam temere affirmare» nos quoque uti cogamur, nonnullos, ex hujus aetatis Homiliis Graecorum et Latinorum excerptos, locos mox citabimus, quibus nostra confirmetur sententia.

JUSTINUS MARTYR (A^o. 170) in *Apol.* I, § 87, de usu jam loquitur Christiana in Ecclesia trito, ex quo constitutam post lectionem prolixior sequi soleret expositio. Animadversione dignissima est quam addit notatio: ἀναγινώσκειται μέχρις ἑγγωρεῖ (quoad tempus). Quibus verbis *certum quoddam*, me iudice, auctor indicare voluit *tempus*, lectioni atque explicationi destinatum. Ad quarundam igitur Pericoparum usum haud dubie spectat. Alia autem minus probabilis mihi visa sententia est, quam de

formula dicendi, supra exposita, commendavit *C. P. Sander* 1). Ille enim dictum significare putat *quatenus tempus sinat*, quum temporum angustiae, quibus primi premrentur Christiani, ideoque clandestini eorum conventus, tales non permisissent explanationes. Sed certos textus siquidem miserrimi illi dies legendos concederent, quidni et explanationes, nullam videmus causam.

ORIGENEM (A^o. 210) novimus totos nonnullos S. Cod. libros commentario complexum esse. Alienissima autem et explicitu difficillima textuum ejus nobis videretur optio, nisi ad certa argumenta tractanda certis regulis eum fuisse obstrictum, perpendamus. Quod nisi verum sit, qua tandem de causa locorum, per quae vagati sunt Israëlitae, nominibus, hac in rerum ordinatione usus fuisse censendus est Origenes? Nec singula tantum verba, neglecto contextu, anxie amplexus esse jure potest dici. Juxta enim allegoricam interpretationem praecipuum textus explicatio occupat locum in ejus Homiliis, quae, sicut ex earum patet exordio, cum antea narratis et expositis arctissime cohaerent.

Ad Justinum Martyrem igitur et Origenem si jure provocare possumus ad probandam sententiam, mature jam de certa Textuum optione definitas constitutas fuisse regulas, majorem etiam dietis lucem affundemus, si haec animadverterimus:

ATHANASIUS, in festo Christi anni 325, notam Pericopen *Luc.* II: 1 scqq. explicat Homiliâ, quam quidem spuriam esse demonstrare conati sunt, nec tamen infra *scriptorum dubiorum* classem detrudere ausi sunt viri docti. Apud BASILIUM MAGNUM Homiliam invenimus, Anno 360 in festo Epiphaniae habitam de Pericope *Matth.* II: 1—12, (de sapientibus ex Oriente); apud EPIPHANIAM Homiliam ad dominicam Palmarum de introitu Jesu in Hierosolymam (*Matth.* XXI: 1—9), et die Adscensionis Pericopen ex *Act.* I: 1—11; apud GREGORIUM NAZIANZENUM (A^o. 360) ex *Act.* II: 1—13 Homiliam in festum Pentecostes; apud CHRYSOSTOMUM (A^o. 400) in festum natalium Domini, nuper in Ecclesia

1) Vid. *Geschied- en Oudheilkundige Verhandeling over den oorsprong, benaming enz. der Zon- en Feestdagen*, I, pag. 47. Gron. 1787.

Antiochiae, ut ipse monet, institutum, Homiliam in *Luc.* II: 1—15, quae historiam nativitatis obiter tractat; unde luce clarius apparere videtur, illam Pericopen una cum ipso festo in Ecclesia existisse. Quae omnia si reputamus, concludere licet, multas dierum Festivorum et Dominicarum Pericopas Patribus Graecis hujus temporis suam originem debuisse.

A Graecis autem ad Occidentalis Ecclesiae concionatores antiquissimos nos convertentes, offendimus inter alia apud AMBROSIIUM, Episcopum Mediolanensem, A^o. 350, quinque Sermones de Natali Domini, qui omnes de Evangelica Pericope *Luc.* II: 1—20 agunt. Quatuor praeterea apud eundem Patrem invenimus Sermones de sancta Epiphania, omnes qui spectant ad duo argumenta, quae vulgo conjungebantur, ad Nuptias Canae nempe, *Joh.* II: 1—11, et Jesu Baptisma, *Matth.* III: 13—17. Et AUGUSTINUS (A^o. 420) in sua *Exposit. in Euang. Joh.* Praef. IX, p. 235, talia dicit, quae nostram quam maxime commendent sententiam. »Meminit, inquit, Sanctitas vestra, Evangelium secundum Johannem ex ordine lectionum nos solere tractare, sed nunc interposita est solemnitas sanctorum dicrum, quibus certas ex Evangelio lectiones oportet in Ecclesia recitari, quae ita sunt annuae, ut aliae esse non possint.» Maximi certe momenti nostrum in consilium nobis Augustini essent *Sermones de Tempore*, nonnullis prioribus Augustini editionibus adjuncti, ad quos Augusti quoque provocat o. l., quia Pontificiorum Pericoparum Systema pro maxima parte iis nititur. Eorum vero authenticam abunde idonea refutarunt argumenta.

Parum praesidii nostrae disquisitioni quoque offerunt LEONIS MAGNI (440—461) scripta, quippe quae Homiliae non sint, perinde atque Augustini caeterorumque Patrum. Ex nonaginta quinque, quae ab eo ad nos pervenere orationes, vix dcoem *Homiliae* possunt vocari; quum reliquae ad allocutiones ad Ecclesiam referendae sint, quibus nullus certus Textus, sed ipsum, quod celebrandum erat, festum argumentum praebet. De iisdem autem, quibus adhuc utuntur, Textibus Leonem etiam praedicasse magnis festis Paschatis, Epiphaniae et Pentecostes, certo certius patet ex

decem illius, quae supersunt, Homiliis. Quin omnino est animadvertendum eum Dominicâ Quadragesima sive *Invocavit*, de tentatione in deserto, *Matth.* IV: 1—11, non tantum suo Marte habuisse orationem, sed etiam Epistolam, *2 Cor.* VI: 1—10, verbis memorasse disertis: »Opportune auribus lectio Apostolicae praedicationis insonuit, dicens: Ecce, nunc tempus acceptum, nunc dies salutis!»

Paucis his ex exemplis abunde apparet jam diu ante Gregorium hodiernas, praesertim festorum Pericopas in homileticum ac liturgicum usum fuisse adhibitâs; quin, quoad majora festa, concludi potest eorum Pericopas ejusdem antiquitatis esse, cujus sunt festi dies ipsi. Multis autem differunt Dominicae diei Pericopae, imprimis Adventus, post Epiphaniam et Trinitatis Dominicarum. Quod discrimen inde explicandum est quod, festivi memoriaeque sanctorum dicati dies, antea quidem ignoti, postea inducebantur, quibus, posteriore demum tempore, multi dies Dominicae fixam suam accepere significationem.

Ex quibus omnibus, de Pericoparum Systematis conditore monitis, concludimus de proprio dicto illius *Auctore* sermonem esse nullo modo posse, sed de uno aliove *Textuum* complurium subinde usitatorum *Ordinatore* atque *Emendatore*. Qualem habendum esse putamus HIERONYMUM, cui Pericoparum, quae nunc adest, debeamus collectionem. Quod unanimi consentiunt medii aevi Liturgici. Multo verosimiliorem autem, quin fere irrefragabilem illam sententiam facit antiquissimum hac de re documentum, a quodam Abbate BERNONE REICHENAVENSI (A°. 1014) oriundum, qui *Prologum in Comitum* memorat, de eo profitens: »*Hieronymum credimus Ordinatorem Lectionarii, ut ipsius testatur Prologus in capite ejusdem Comitum.*» Quibuscum plane conveniunt quae RADULPHUS DE RIVO (1390) refert: »*Hieronymus, presbyter cardinalis, Epistolas et Evangelia, ut hodie habet Ecclesia, collegit et ordinavit, ut in libro qui Comes dicitur, habetur, ET IPSE ATT, SCRIBENS AD CONSTANTIUM EPISCOPUM. Et Damasus Papa, ut nunc moris est, legi censuit.*» Cujus utriusque testimonii auctoritatem si quis ita in dubium vocare velit, ut consuetudinem arguat ac stu-

dium, usus Ecclesiasticos celebrium virorum nomine ornandi; ille, ajo, in contrariam partem animadvertito, quod egregie docuit ROTMUS 1), Hieronymi in vita aliquam esse periodum, quae *Comite* conficiendo verosimillime tribueretur, inde ab anno 382 usque ad 384, quum, quod ipse testatur, opem ei ferens, Damaso Papae adstaret: »Ante annos plurimos cum in chartis Ecclesiasticis juvarem Damasum, Romae urbis Episcopum." Vid. HIERONYM. *Epist. ad Ager.* Quae omnia ut confirmemus, ad *Praefationem Comitum* provocamus, supra laudato a Ranckio editam, cujus jam titulus magnum hinc habet pondus, inscriptione: *Epistola S. Hieronymi missa ad Constantium. Praefatio Libri sequentis, qui Comes appellatur.* Epistola igitur ad Constantium *Comitum* est Prologus. Pericoparum ad argumentum explorandum, summi momenti nobis est illa Praefatio. Constantium enim nec vero Damasum, quem nonnulli putant, huic operi conficiendo ansam dedisse inde etiam efficitur, quod scripsit Hieronymus: »*Haec omnia petitionibus tuis obediens, scribere curavi, venerabilis mihi et amantissime Frater!*" Damaso autem concedendus est honor, quod *Comitum* usus Ecclesiastici fautor extiterit. Qua ex Praefatione porro cum consilium cognoscimus, quod auctori proponeretur, tum plures ante eum extitisse lectionum collectiones, quae *Comites* etiam vocarentur. *Congregatio coelestium Lectionum*, ita dicit, difficilis quamvis sit labor, ei nihilominus, *juvante Christo et rogante Constantio*, manum adaptavit, eoque modo, ut certum in textibus digerendis secutus sit consilium. Peculiaris ejus operis proprietates convenientia erit lectionis cum ipso dici festo. In omnibus eundem, quem sua ipsius in Ecclesia viderat, *ordinem* 2) se esse secutum, atque utroque ex Foedere lectiones, quas convertens authenticum consulisset textum, se elegisse testatur.

Perpaucam vel potius nihil contra authenticam hujus isagogicae Epistolae afferre potest Critica, quae contra cum iis facit, qui

1) Cf. GUIL. ROTHE: *De Pericoparum, quae in Ecclesia Danorum usurpantur origine, Dissertatio.* Haaviae 1839.

2) Utrum anni ecclesiastici festorum *ordinem*, an vero Lectionum *numerum*, quem hoc, quam illo die majorem esse voluerit usus Ecclesiae, hic spectat vox *ordo*?

ejus originem *Comitis* auctori tribuunt. *Comitis* autem, quippe qui Leonis Magni aetate jam adesset, quominus Hieronymus habeatur Auctor, vel Ordinator, si mavis, quid impedit?

Multis suo opere prodesse studuit Hieronymus; nec tamen Romanae Ecclesiae Lectionarium praebendi unquam ei fuit consilium. Quod autem postremo id revera factum sit, magno consensui quidem tribuendum est, quem apud Damasum sibi comparavit Comes; sed magis etiam illustri *Homiliario*, quod, Caroli Magni jussu, secundum *Comitis* textus a Paulo Diacono atque Alcuino ¹⁾ collectum, magis magisque inductum est, usu crevit et ad hodiernum usque tempus usurpatur.

1) Licet hujus *Homiliarii* titulus Alcuini tantum nomen prae se ferat, *Ranckius* tamen in *Diario: Studien und Kritiken* (1855), ostendit, nos conjuncto utriusque viri labori hoc opus debere.

PARS SECUNDA.

DE PERICOPARUM NOVI TESTAMENTI INDOLE.

Pericoparum ab *origine* ad earum *in titolis* illustrationem nobis transeundum est. Quod ut fiat, *primum* tabulam Pericoparum systematis componemus, quo facto, argumentorum, de quibus nobis est agendum, facilius evadat conspectus. *Deinde* consilium, quod componendis Pericopis propositum fuerit, considerabimus. *Postremo*, nonnullis allatis ex illa Textuum collectione exemplis, significationis Pericoparum ac contextus majorem minoremve notabimus perspicuitatem.

Tabulis igitur compositis, Pericopas hinc trademus, Dominicis et Festivis diebus usitatas, quomodo et quatenus Ecclesiae Pontificiae ac Protestantium earum usus est communis. Quarum recensionem ut accuratissimam instituamus, Pontificiae Ecclesiae Pericopas hauriendas putavimus ex earum indicatione, quae ante N. Foed. versionem exstat, a CAROLO et LEANDRO VAN ESS in lucem editam. Cujus autem versuum divisio ne lectores in collatione suspensos teneat, ubicunque a nostra diversa erat, a nobis huic conformis est facta. Praeterea v. Essii cum J. MOURETORFII comparavimus indice, N. Foed. editioni secundum Vulgatam addito. Protestantium autem Ecclesiae Pericopas petivi ex novissimis in Germania editis libris Evangelicis atque Episto-

lariis. Nomina nonnullarum Dominicarum, nostratibus minus cognita, nota subjecta explicabimus.

ECCLESIA.

	PONTIFICIA.	PROTESTANTIUM.
1 Dom. Adventus 1).	Luc. XXI: 25-34. Rom. XIII: 11-14.	Matth. XXI: 1-9. Rom. XIII: 11-14.
2 Dom. Adventus.	Matth. XI: 2-11. Rom. XV: 4-13.	Luc. XXI: 25-36. Rom. XV: 4-13.
3 Dom. Adventus.	Joh. I: 19-28. Phil. IV: 4-18.	Matth. XI: 2-12. 1 Cor. IV: 1-6.
4 Dom. Adventus.	Luc. III: 1-7. 1 Cor. IV: 1-6.	Joh. I: 19-28. Phil. IV: 4-8.
Dom. Nat. Dom.	Luc. II: 1-15. Tit. II: 11-24.	Luc. II: 1-15. Tit. II: 11-14.
Dom. Stephani 2), si- ve 2 Dom. Nat. Dom.	Matth. XXIII: 34-39. Act. VI: 8-10 et VII: 54-59.	Matth. XXIII: 34-39. Act. VI: 8-15 et VII: 54-59.
Dom. post Nat. Dom.	Luc. II: 33-40. Gal. IV: 1-8.	Luc. II: 33-40. Gal. IV: 1-8.
Test. Novi Anni.	Luc. II: 21. Gal. III: 23-29 et IV: 1, 2.	Luc. II: 21. Gal. III: 23-29.
Dom. post Nov. Ann.	Matth. II: 19-23. Rom. III: 19-27.	Matth. II: 13-23. Tit. III: 4-7.
Fest. Epiphaniae 3).	Matth. II: 1-12. Jesaj. LX: 1-7.	Matth. II: 1-12. Jesaj. LX: 1-7.
1 Dom. post Epiph.	Luc. II: 41-52. Rom. XII: 1-6.	Luc. II: 41-52. Rom. XII: 1-6.
2 Dom. post Epiph.	Joh. II: 1-12. Rom. XII: 6-16.	Joh. II: 1-11. Rom. XII: 6-16.

1) *Adventus*. Hoc nomine quatuor vocantur Dominicae, quae Domini Natales praecedere censentur, quia in Ecclesia tanquam praeparationes habentur ad adventum mundi Redemptoris. Antiquissimis temporibus hae Dominicae non *Adventus dies*, sed *dies ante Natalem Christi* dicebantur.

2) In memoriam Stephani, primi Martyris.

3) Jam *Juliani Apostatae* tempore (361) celebrabatur, initio in memoriam Jesu natalium, deinde ejus baptismi, donec postea Visitationi Magorum consecraretur.

ECCLESIA.

PONTIFICIA.

PROTESTANTIUM.

3 Dom. post Epiph.	Matth. VIII: 1-13. Rom. XII: 17-21.	Matth. VIII: 1-13. Rom. XII: 17-21.
4 Dom. post Epiph.	Matth. VIII: 23, 24. Rom. XIII: 8-10.	Matth. VIII: 23-24. Rom. XIII: 8-10.
5 Dom. post Epiph.	Matth. XIII: 24-30. Coll. III: 12-17.	Matth. XIII: 24-30. Coll. III: 12-17.
6 Dom. post Epiph.	Matth. XIII: 31-35. 1 Thess. I: 2-10.	Matth. XVII: 1-9. 2 Petr. I: 16-21.
Dom. Septuagesima 1).	Matth. XX: 1-17. 1 Cor. IX: 24-27 ac X: 1-5.	Matth. XX: 1-17. 1 Cor. IX: 24-27 ac X: 1-5.
Dom. Sexagesima.	Luc. VIII: 4-16. 2 Cor. XI: 19-33 ac XII: 1-10.	Luc. VIII: 4-16. 2 Cor. XI: 19-33 ac XII: 1-9.
Dom. Quinquagesima 2)	Luc. XVIII: 31-43. 1 Cor. XIII: 1-13.	Luc. XVIII: 31-43. 1 Cor. XIII: 1-13.
s. <i>Esto mihi</i> .	Matth. IV: 1-11.	Matth. IV: 1-11.
1 Dom. Jejunii	2 Cor. VI: 1-10.	2 Cor. VI: 1-10.
s. <i>Invocavit</i> 3).	Matth. XVII: 1-9.	Matth. XV: 21-28.
2 Dom. Jej. s.	1 Thess. IV: 1-8.	1 Thess. IV: 1-8.
<i>Reminiscere</i> 4).	Luc. XI: 14-28.	Luc. XI: 14-28.
3 Dom. Jej. s. <i>Oculi</i> 5).	Eph. V: 1-9.	Eph. V: 1-9.
4 Dom. Jej. s. <i>Laetare</i> 6).	Joh. VI: 1-15.	Joh. VI: 1-15.
5 Dom. Jej. s. <i>Judica</i> 7).	Gal. IV: 21-31.	Gal. IV: 21-31.
	Joh. VIII: 46-59.	Joh. VIII: 46-59.
	Hebr. IX: 11-15.	Hebr. IX: 11-15.

1) *Septuagesima, sexagesima, quinquagesima.* Hae Dominicarum denominationes primum regnante Papa Gregorio Magno memorantur atque ab eo ortae creduntur. Diem septuagesimam, sexagesimam vel quinquagesimam indicant ante Paschatis festum. Inde a Dominica septuagesima jejunii populi animi ad magnum Jejunium 40 dierum praeparabantur.

2) *Esto mihi.* Ita dicta a verbis quae leguntur Ps. XXXI, 3 vel LXXI: 3, quae antiquitus in Introitu ante Missam canebantur.

3) Haec vox desumpta a Ps. XC: 15.

4) *Reminiscere* des. a Ps. XXV: 6, 7.

5) *Oculi d.* a Ps. XXV: 15.

6) *Laetare d.* a Jesus LXVI: 10 vel Ps. CXXII: 1.

7) *Judica d.* a Ps. XLIII: 1.

E C C L E S I A.

	PONTIFICIA.	PROTESTANTIUM.
Dom. Palmarum 1).	Matth. XXI: 1-9. Phil. II: 5-11.	Matth. XXI: 1-9. Phil. II: 5-11.
Pascha.	Marc. XVI: 1-8. 1 Cor. V: 7, 8.	Marc. XVI: 1-8. 1 Cor. V: 6-8.
2 dies Paschatis.	Luc. XXIV: 13-35. Act. X: 34-45.	Luc. XXIV: 13-35. Act. X: 34-41.
1 Dom. post Pasch. s. <i>Quasimodogeniti</i> 2).	Joh. XX: 19-31. 1 Joh. V: 4-12.	Joh. XX: 19-31. 1 Joh. V: 4-10.
2 Dom. post Pasch. s. <i>Misericordias Domini</i> 3).	Joh. X: 11-16. 1 Petr. II: 21-25.	Joh. X: 11-16. 1 Petr. II: 21-25.
3 Dom. post Pasch. s. <i>Jubilate</i> 4).	Joh. XVI: 16-23. 1 Petr. II: 11-20.	Joh. XVI: 16-23. 1 Petr. II: 11-20.
4 Dom. post Pasch. s. <i>Cantate</i> 5).	Joh. XVI: 5-15. Jac. I: 17-21.	Joh. XVI: 5-15. Jac. I: 17-21.
5 Dom. post Pasch. s. <i>Rogate</i> 6).	Joh. XVI: 23-30. Jac. I: 22-27.	Joh. XVI: 23-30. Jac. I: 22-27.
Fest. Adscensionis.	Marc. XVI: 14-20. Act. I: 1-11.	Marc. XVI: 14-20. Act. I: 1-11.
6 Dom. post Pasch. s. <i>Exaudi</i> 7).	Joh. XV: 26. XVI: 4. 1 Petr. VI: 7-11.	Joh. XV: 26. XVI: 4. 1 Petr. IV: 7-11.
Pentecoste.	Joh. XIV: 23-31. Act. II: 1-12.	Joh. XIV: 23-31. Act. II: 1-13.
2 dies Pentec.	Joh. III: 16-21. Act. X: 42-48.	Joh. III: 16-21. Act. X: 42-48.
Dom. Trinitatis 8).	Matth. XXVIII: 18-20. Rom. XI: 33-36.	Joh. III: 1-15. Rom. XI: 33-36.

1) *Dominica Palmarum* ita dicta ab abscissis arborum ramis et stratis per viam, quum Jesus Hierosolymas solemniter intraret.

2) *Quasimodogeniti* des. a 1 Petr. II: 2.

3) *Misericordias Domini* d. a Ps. LXXXIX: 1.

4) *Jubilate* d. a Ps. LXVI: 1.

5) *Cantate* d. a Ps. XCVI: 1.

6) *Rogate* d. ab Evangelio, quod eo ipso die legebatur: Joh. XVI: 24.

7) *Exaudi* d. a Ps. XXVII: 7.

8) *Dom. Trinitatis*. Quid hæc Dominica memoraretur ipsa diei donominatio

ECCLESIA.

PONTIFICIA.

PROTESTANTIUM.

	PONTIFICIA.	PROTESTANTIUM.
1 Dom. Trin.	Luc. VI: 36-43.	Luc. XVI: 19-31.
2 Dom. Trin.	1 Joh. IV: 9-21. Luc. XIV: 16-24.	1 Joh. IV: 16-21. Luc. XIV: 16-24.
3 Dom. Trin.	1 Joh. III: 13-18. Luc. XV: 1-10.	1 Joh. III: 13-18. Luc. XV: 1-10.
4 Dom. Trin.	1 Petr. V: 6-11. Luc. V: 1-11.	1 Petr. V: 6-11. Luc. VI: 36-42.
5 Dom. Trin.	Rom. VIII: 18-23. Matth. V: 20-26.	Rom. VIII: 18-23. Luc. V: 1-11.
6 Dom. Trin.	1 Petr. III: 8-15. Marc. VIII: 1-9.	1 Petr. III: 8-15. Matth. V: 20-25.
7 Dom. Trin.	Rom. VI: 3-14. Matth. VII: 15-23.	Rom. VI: 3-11. Marc. VIII: 1-9.
8 Dom. Trin.	Rom. VI: 19-23. Luc. XVI: 1-10.	Rom. VI: 19-23. Matth. VII: 15-23.
9 Dom. Trin.	Rom. VIII: 12-17. Luc. XIX: 41-48.	Rom. VIII: 12-17. Luc. XVI: 1-10.
10 Dom. Trin.	1 Cor. X: 6-13. Luc. XVIII: 9-14.	1 Cor. X: 6-13. Luc. XIX: 41-48.
11 Dom. Trin.	1 Cor. XII: 2-11. Marc. VII: 31-37.	1 Cor. XII: 1-11. Luc. XVIII: 9-14.
12 Dom. Trin.	1 Cor. XV: 1-10. Luc. X: 23-37.	1 Cor. XV: 1-10. Marc. VII: 31-37.
13 Dom. Trin.	2 Cor. III: 4-9. Luc. XVII: 11-19.	2 Cor. III: 4-9. Luc. X: 23-37.
14 Dom. Trin.	Gal. III: 16-22. Matth. VI: 24-34.	Gal. III: 15-22. Luc. XVII: 11-19.
15 Dom. Trin.	Gal. V: 16-24. Luc. VII: 11-17.	Gal. V: 16-24. Matth. VI: 24-34.
16 Dom. Trin.	Gal. V: 25, 26 ac VI: 1-10. Luc. XIV: 1-11. Eph. III: 13-21.	Gal. V: 25, 26 ac VI: 1-10. Luc. VII: 11-17. Eph. III: 13-21

satis indicat. De hujus vero festi origine dissentiant Theologi. Ante saeculum VIII nulla illius fit mentio. Primum occurrit A° 834, regnante Papa Gregorio IV. Reliquae post hoc festum Dominicae ab eo nomen duxerunt.

E C C L E S I A.

PONTIFICIA.

PROTESTANTIUM.

17 Dom. Trin.	Matth. XXII: 34-46. Eph. IV: 1-6.	Luc. XIV: 1-11. Eph. IV: 1-6.
18 Dom. Trin.	Matth. IX: 1-8. 1 Cor. I: 4-9.	Matth. XXII: 34-46. 1 Cor. I: 4-9.
19 Dom. Trin.	Matth. XXII: 1-14. Eph. IV: 23-28.	Matth. IX: 1-8. Eph. IV: 22-28.
20 Dom. Trin.	Joh. IV: 46-54. Eph. V: 15-21.	Matth. XXII: 1-14. Eph. V: 15-21.
21 Dom. Trin.	Matth. XVIII: 23-35. Eph. VI: 10-17.	Joh. IV: 46-54. Eph. VI: 10-17.
22 Dom. Trin.	Matth. XXII: 15-22. Phil. I: 3-11.	Matth. XVIII: 23-35. Phil. I: 3-11.
23 Dom. Trin.	Matth. IX: 18-26. Phil. III: 17-21 ac IV: 1-3.	Matth. XXII: 15-22. Phil. III: 17-21.
24 Dom. Trin.	Matth. XXIV: 15-36. Coll. I: 9-14.	Matth. IX: 18-26. Coll. I: 9-14.
25 Dom. Trin.		Matth. XXIV: 15-36. 1 Thess. IV: 13-18.
26 Dom. Trin.		Matth. XXV: 31-46. 2 Thess. I: 3-10.
27 Dom. Trin.		Matth. XXV: 1-13. 2 Petr. III: 3-13.

Ultima Dominica Trinitatis legendum esse Euangelium Epistolamque 24^{ae} Dominicae, quum plures quam 24 numerantur Dominicae Trinitatis, jubet Missale Romanum. Quum sunt 25 Dominicae, penultimâ legenda sunt sextae post Epiphaniam Euangelium et Epistola. Quum 26 sunt, legenda sunt 24^a Dominica Euangelium et Epistola Dominicae 5^{ae} post Epiphaniam, sed 6^{ae} post Epiphaniam legantur Dominicâ 25^a. Quum numerus Dominicarum est 27, legantur 24^a Textus quartae, 25^a quintae, et 26^a sextae Dominicae post Epiphaniam.

Universe jam veteris Ecclesiae in Lectionariis, Calendariis et Homiliis inveniuntur supra memoratae Pericopae. Omnes autem

diebus, quibus in Ecclesia fuerunt destinatae, minime congruere, infitiri haud possumus. Quod autem de Festivis minus, quam de Dominicarum Textibus valet. Cujus rei caussa habenda est mutata Dominicarum divisio ac denominatio, quae, prae caeteris in Dominicis Adventus, Epiphaniae locum habuit, nec non in nonnullis Trinitatis. Festivorum Textuum cum ipsis festis quod desideratur convenientia, hinc passim ortum est, quia celebrandorum dierum numerus, olim ingens, postea valde decrevit, quin multis in regionibus (in Helvetia e. c. et Franco-galliae apud Reformatos) ad unum tantum diem est reductus. Saepe etiam mutua Pericoparum Festivaram commutatio locum habuit; quae autem frequentius in Epistolis, quam in Euangeliis offenditur.

Discrepantiam vero, quae nostram inter et aliarum, priorum aut posteriorum, Pericoparum seriem inveniatur, diverso singulorum locorum usui esse tribuendum, bene hic animadvertatur. Lutheranorum e. c., quae inter nostrates floret, Ecclesia nullo modo recedere verita est a Pericoparum ordine, in Germania usitato. Quin majorem hac in re sibi concessam esse libertatem singulae etiam, cum in Germania, tum nostrâ in patriâ Ecclesiae putarunt. Qua de re lectorem ad C. P. Sander relegamus, qui o. l. talis libertatis, nostrâ in patriâ vigentis, plura affert exempla. Majorem etiam post illam (1787—90), ab auctore memorato relatam, mutationem definitorum Textuum usum hic et illic suscepisse conversionem satis constat.

Quo in Pericopis componendis se duci passi sint Christiani, nunc animadvertamus *consilium*. Ubi ante omnia nobis est inquirendum, utrum certum quoddam consilium Textuum optione atque ordinatione attingere sibi proposuerit auctor Pericoparum? Saepe facta est haec quaestio, ad quam variis modis responderunt viri docti, pro cujusque animo in Pericopas vel propitio vel iniquo. Fuere qui sibi theoriam hac in re informarent, quam intentis viribus ubique urserunt, ex qua totum Pericoparum systema omnibus cum ejus partibus emanasse demonstrare conati sunt. Inter quos e recentioribus referendus est Dr. FREDR. STRAUSS

in opere suo: *Das Evangelische Kirchenjahr in seinem Zusammenhange*. Berolini 1850. Alii contra, Pericopis infensi et eujusvis praedicandi libertatis impedimenti adversarii, in Pericopis componendis nullum, ne minimum quidem, spectatum esse consilium contenderunt; quibus si quis certum indicet initium, unde aptissime omnia potuerint exordiri, casui potius, quam consilio, id tribuerunt. Straussii igitur rationi plane contrariam inierunt viam inter posteriores e. c. *Clausen: Kirchenverfassung, Lehre und Ritus des Katholicismus und Protestantismus*; Neost. ad Orlam, 1829; et notissimus *Claus Harms: Pastoral-theologie*, Chil. 1830. Quomocunque autem diversae hac de re discedant opiniones, fieri non potest, quin aequus videat, neutrarum partium fautor, iudex, non casu neque inconsulto suos Textas, quasi ex acervo manipulam, sumsisse, sed consilio, ratione, sententiâ eos elegisse et ordinasse Pericoparum confectorem. Quae nostra sententia probatur Pericoparum in Ecclesiam inductione et in ea ad hunc usque diem conservatione. Quî enim, per tot saeculorum decursum, adhuc incolumis manere potuisset Textuum Series, quae fortuito tantum corrassa esset, neque ullo consilio se distinxisset ac commendasset? Tam perpetuum usum ex solo Ecclesiae studio explicare, quo sibi ipsa ubique esse vellet uniformis, nimis est absurdum! Nonne Reformatio praeterea Lutherana, quae antiquos usus atque institutiones non nimia certe reverentia coleret, — nonne illa cum tot aliis rebus Pericopas etiam amovisset, nisi in iis consilium agnovisset, quod omnino veneratione dignum illi videretur?

Quodnam autem illud fuit consilium, quo ductus Hieronymus Pericopas collexit et complevit? Duplex sane fuit et definitur: *anno Naturali et Ecclesiastico*.

Annus naturalis naturae vicissitudinibus suam debet divisionem distinguiturque *civili* ab anno, eujus divisio civitatis populi que rebus ac commodis est accommodata. Naturalem ad annum jam Pagani adaptarant suum cultum, eujus festa cum periodis conveniebant, quibus temperici inversiones locum habebant. Singulis anni partibus suum cuique conjungebatur festum reli-

giosum. Annum naturalem Judaei quoque, quamquam non ita stricte, consulebant in religionis caeremoniis definiendis ac constituendis. Novilunia et tria festa majora nominasse sufficiat. Eorum *Pascha* festum potest vocari vernum, *Pentecoste* aestivum, auctumno autem eorum *tabernacula* condebantur. Ethnicorum vero et Judaeorum rituum prima Christianorum in Ecclesia nullum inveniri vestigium non potuit. Judaeo-Christianos, patrii usus tenacissimos, tempore apostolico Judaici quoque Calendarii festis stricte adhaesisse notum est. Qui ex Ethnicis erant Christiani, quippe qui a lege Judaica immunitatis amantissimi essent Ethnicorumque nullum cultum inter se sinere possent, festa quoque nulla omnino celebrarunt anniversaria. Postea quum cultus diversitas gentes inter ac Judaeos magis magisque evanuit, ac communioni cessit in Jesu Christo, sponte etiam constitutus est annus Ecclesiasticus.

Anno Ecclesiastico totum significamus Cyclum sacrorum dierum s. festivorum temporum, quae quotannis ex ordine redirent. Nullis hac de re datis a Jesu Apostolisque disertis mandatis, una cum Ethnicis Judaica quoque semina in anni Ecclesiastici constitutione commixta fuisse et coaluisse, ita ut annus naturalis plus minusve ejus fundamentum fieret, mirandum non est. Duae aetates festivae, die Dominicâ solitâ exceptâ, sub medium saeculum secundum inveniuntur, Paschatis nempe et Pentecostes festa. Illud per sex dies celebrabatur in memoriam passionis ac mortis Jesu; hoc per quinquaginta dies in memoriam resurrectionis adscensionisque Domini et Spiritus S. effusionis. Posteriore autem tempore Jesu adscensio per se festive celebrabatur, quum resurrectionis Dominica, a Pentecostes tempore sejuncta et Passionis hebdomadi addita, nomen accepit Paschatis. Natalium igitur Jesu atque Epiphaniae (Baptismi Jesu) festum recipiebantur festiva inter Ecclesiae tempora, ita ut tribus majoribus festorum quasi cyclis: Natalium, Paschatis ac Pentecostes cyclo, annus contineretur Ecclesiasticus.

Anni Ecclesiastici amplificationem ac dilatationem multis describere, et quomodo sanctorum adoratione et Mariae cultu ad-

auctus sit, prolixè indicare, nostri non est argumenti. Supervacaneis festis quomodo Sacrorum restorationis tempore expurgatus sit annus Ecclesiasticus, postea autem, nonnullis in regionibus, festis Messis, Mortuorum et Reformationis nec non Poenitentialibus diebus ac Supplicationibus inductis, a Protestantibus sit extensus, non magis nostrum est exponere. Nam proxime tantum ad hujus libelli argumentum pertinet, ut memoratum describamus annum Ecclesiasticum. Quam ob causam id modo additum volumus, duobus majoribus festis, antiqua jam aetate, adjunctum fuisse tempus praeparationis, Quadragesimam ante Pascha, et ante Natalium festum Adventus tempus; a quo tempore, Saeculo VI, universus incepit annus Ecclesiasticus. Primo hic tempore a *Paschatis mense*, ut nonnulli volunt, initium ceperat; vel ut alii putant, more Romano, a *Calendis Martiis*; secundum alios vero a *Christi natalitiis* (VI a. Cal. Januarias). Anni Ecclesiastici a prima Dominica Adventus incipiendi usus, haereticae tribuendus est origini, a Nestorianis nimirum repetendus. Unde factum est ut non mature eum receperit Ecclesia.

» Tria haec festa (Christi Natalium, Paschatis et Pentecostes), sicut tam vere quam eleganter dixit Natorpius 1), sunt in Ecclesia Christiana ut columnae in templo. Sicuti hae lacunar fulciunt et templum formant internum, ita festa illa sunt columnae, quibus annus nititur Ecclesiasticus, quarumque ad normam Dei regitur cultus. Sicuti columnae templi efficiunt ornamenta ideoque picturae ac sculpturae fulgent operibus superbissimis, ita festa prae omnibus caeteris diebus solennium gravitate excellunt festiva, quorum profunda significatio prae reliquis anni Ecclesiastici diebus festivis superiorem illis concedit dignitatis ordinem.»

Duas in partes apte dividi potest annus Ecclesiasticus; cujus tria, supra memorata, majora festa prius efficiunt *Semestre festivum* sive *Semestre Domini*, quod, incipiens a primâ Adventus, usque ad Dominicam Trinitatis percurrit. Quod Semestre Ecclesiae clare depingit, quomodo in Christo beneficum consilium

1) Über den Gesang in den Kirchen der Protestanten, p. 58.

mundo aperuerit Deus (Christi natalibus); quomodo id ad redemptionem sit progressum (Paschate); quomodo denique ad summum perfectissimae magnificentiae adscenderit fastigium (Pentecoste). Alterum Semestre, *festis immune*, sive *Semestre Ecclesiae*, continetur 27 Dominicis post Trinitatis festum. Summum ejus consilium est ostendere quomodo salus in Christo manifestata, fide autem in nostrum usum conversa, initium sit et progressus ac finis vitae aeternae ac beatae et Ecclesiae universae et singulis ejus civibus. Qua igitur ratione primaria regni coelorum momenta nobis conspicienda tradit annus Ecclesiasticus, et gravissimum habet consilium, non tantum salutis humanae progressum quotannis Ecclesiae in memoriam revocandi, sed inprimis etiam singulos adhortandi fideles, ut ea in salute suam sibi quaerant vitam, suâque vitâ Euangelii exprimant praecepta.

Sublimis haec omnino atque egregia sententia haud dubie Pericoparum auctori ob oculos versata est, consilium quum caperet horum Textuum colligendorum. Eidem porro, qui toto animo *juvando Domini anno* occupatus erat, *Naturalem* etiam annum in mentem venisse, nemini prorsus mirum videbitur, qui similitudinem, quae inter utrumque intercedit ac necessitudinem, quodammodo certe sentiat. Quare annum Naturalem ad Ecclesiasticum explicandum hujusque significationem melius indagandam in auxilium vocatum esse, a proposito alienum minime videbitur. Hebdomadis dierum nomina a Naturae regno, Planetis nempe desumpta, ab Ethnicis quum in Ecclesiam transiissent, assumpta esse mirum videri nequit, et Christianos festivis etiam et sacris diebus materialem inter ac spiritualem creationem, necessitudinem quaerere voluisse. Ad ambo enim Solstitia utriusque, et Johannis Baptistae et Jesu, casu et forte fortuna positam esse natalitiam, probabile non est. Quod Jesus cresceret, Johannes decresceret, utriusque natalium memoriam 24 Decemb. et 24 Jun. solstitio hyberno atque aestivo festive celebrare probabiliter placuit! Et Gratiae et Naturae in regno eadem, quoad festa majora, atque aequalis animadverti potest consimilium momentorum progressio. Quoties dein ab hoc illo festo Christiano ad plagarum

Orientalium temperiem mentis oculus convertitur, ibi quoque harmonia saepe delectabitur tanta, quae animum commoveat ac voluptate afficiat.

Omnium autem festorum Christianorum in anno Ecclesiastico consecutio, ex naturali anni cursu systematice atque historiae viâ, explicari non potest. Quod confirmatum jam vidimus ex opere, ceteroquin egregio, Fr. Straussii, qui, magna quidem cum sagacitate, perfectam inter se anni Ecclesiastici ac naturalis indicat convenientiam, nec non inter festa, ab Ethnicis celebrata, et festivos Christianorum dies, qui, illorum occupantes locum, infirmiorum causa erant introducti, certam videt necessitudinem; ac magno quidem cum lepore, facete saepe, analogiam profert, quae naturae temperiem inter ac Textus indolem existat; ubi admirabilis et nostra laude major est doctrina, qua de Ethnicorum festis, Christianorum habita ratione, agit. — Sed illius tamen opus facietis atque artificiosis conjecturis et mysticis allusionibus multo magis, quam profunda et scientifica niti argumentatione historica, infitari nullo modo possumus. Quamquam enim cum eo plane facimus, ubi satoris parabolam in veris tempus electam esse contendit, quippe cujus argumentum hujus temporis conveniat temperiei, ideoque auctumni tempore cum praedicatione minus commode conjungi potuerit; tamen, quum tempestatis marinae textum ad mensem constitutum esse vult, quo vulgo asperae atque immanes saevire solent procellae, ab eo non dissentire non possumus. Hic enim, sicut saepius alias apud eundem auctorem, animum subit illud: *qui nimis probat, nihil probat!*

Anni porro Ecclesiastici ratione habita et tribus cum majoribus festis harmonia spectata, electas esse ab Hieronymo atque ordinatas Pericopas, ita ut trium essent Dominicarum Textus, ex profunda tantum ipsorum horum textuum perscrutatione patere potest; quae tamen, si institueretur, minime ad eandem ubique conclusionem nos duceret. Universe enim, quamquam anni Ecclesiastici observationem in Pericoparum delectu valuisse videremus, non in his omnibus tamen eandem hoc vim habuisse nobis appareret. Quem igitur prolixum ac taediosum laborem ne adaeamus,

obiter Textuum collectionem percurrentes, nonnullas tantum Dominicas paulo accuratius spectabimus; quam per operam Pericoparum significationem nexumque magis minusve clarum nostro ductu animadvertendi benevolo lectori sit facultas.

Cum significatione Pericoparum earum nexum quoque memoraturos, decet nos non tantum, antea animadvertere in catenationem inter variarum Dominicarum textus, sed etiam in mutua necessitudinem, inter singularum Dominicarum Euangelium Epistolamque quae exstat, inquirendum nobis est. Quae autem nonnulli putarunt huic nexui inesse vitiosa postea judicabimus.

Ab *Adventu* annus Ecclesiasticus apud Christianos inde a Saec. VI universe capit initium. Poenitentia ac jejuniis per insecutas hebdomades praeparabantur fideles ad Nativitatis festum celebrandum. Quale autem consilium Adventu celebrando spectaverit antiqua Ecclesia, certo definiri nequit. Ex antiquissimis, quae ex hoc tempore nobis supersunt, historiae monumentis patet hoc festum tum ad Reditum Domini in iudicium, tum ad Christi Nativitatem fuisse praeparationem, sive omnium eorum recordationem, quae Christi incarnationem praecedunt et sequuntur. Cognita, nec sufficiens tamen, est definitio, quae statuit Adventum festum fuisse consecratum Christi adventui 1°. in carnem, 2°. nostra in corda, et 3°. suam in magnificentiam. In *Sacramentariis* (veteribus libris Ecclesiasticis) tale dicitur tempus, quo *Deus nos redemptionis nostrae annua expectatione lactificat*, et quo precata est Ecclesia: *ut qui de primo Adventu Unigeniti Tui secundum carnem lactantur, in secundo, cum venerit in maiestate sua, praemium aeternae vitae percipiant*. Triplicem in S. Bernardi Sermonibus Adventus offendimus contemplationem, sc. Christi adventus 1°. in carne, 2°. in spiritu, 3°. ad iudicium; quadruplicem apud Lutherum: 1°. in carne, 2°. ad passionem, 3°. in spiritu, et 4°. ad iudicium. Quinque antiquissimo tempore numerabantur Dominicae Adventus, quarum prima Adventus censebatur esse praeparatio. Multorum vero studio, tam longam sibi Nativitatis cupientium praeparationem, 40 sc. dierum, quinta Domi-

nica suam debet originem; quae vero posteriore tempore est abolita. Quatuor Pontificia et Lutherana Ecclesia retinuerunt Dominicas Adventus; quem Graeci longiorem faciunt et d. XVIII a Cal. Decembris jam inchoant.

Primus Adventus in Ecclesia Lutherana praedicant de Matth. XXI: 1—9 et Rom. XIII: 4—14: »Scimus occasionem temporis, horam esse ex somno expergiscendi.» Quenam primae Ecclesiastici anni Dominicae pulchriora unquam eligi potuerant verba? Domini introitus in Hierosolymas dum nobis traditur in Euangelio; Epistola quae via incunda sit nos docet, ut Dominum reversurum quiete possimus exspectare: »Nobis deponenda sunt opera tenebrarum atque induenda arma lucis.» Perinde ac turbae suas vestes expanderunt per viam et »Hosanna, filio Davidis» acclamabant, ita nostra corda purgare nos decet et jubilare, Christum accepturos in nostrum animum. Quam autem purgationem abstinentia et jejuniis simul constare, aperte indicare videbatur Epistola, dicendo: »Curate carnem non ad cupiditates, sed honeste ambulemus sicut in luce.»

Secundus Adventus memorat Epistolae Pericope (Rom. XV: 4—13) *scriptorum consolationem*, id est, de consolatione agit, quam vaticinia fidelibus praebent; postquam ad concordiam adhortata est, transit ad Christi missionem, tam Judaeis quam Gentibus beneficam; Judaeis, »quibus Deus confirmaret promissa Patribus data;» Gentibus vero »ex misericordiâ, sicut scriptum est: erit radix ex Jesse, quae surget gentibus imperatum; in Eam gentes suam spem reponent. Deus autem spei vos impleat omni gaudio et pace in fide, ita ut superflui sitis spe.» Futurae igitur Christi magnificentiae ut consolatione aucti obviam eamus, si nos admonet Epistola; Euangelium hujus diei (Luc. XXI: 25—36) futuri illius diei nobis vividis coloribus depingit manifestationem: »Erunt signa in sole, luna et stellis. Tum Filium hominis videbunt venientem in nube. Quum hae res fieri incipiunt, suspicite sursum, et attollite vestra capita, quum prope sit vestra conservatio!» Ad Christi igitur reditum ad iudicium Ecclesiae socios hoc die utrumque advertit, sibi invicem arcissime cognatum,

Euangelium et Epistola, quae admonitione sua ad poenitentiam incitant et vigilantiam: »Cavete vosmet ipsi, ne vestra corda aliquando graventur comessatione et ebrietate et sollicitudinibus vitae, neve ille dies vos invadat inopinatus.»

Adventus tertiæ Pericopae (Matth. XI: 2—12, et 1 Cor. IV: 1—6) a Patribus Ecclesiae eorum, quae præcedente Dominicâ erant tractata, censebantur esse continuatio, qua iterum admoneretur Ecclesia ut laeta ac precans Domini exspectaret reditum. Ex Epistola 5um imprimis explicandum elegisse videntur *versum*: »Sic enim ne judicate ante tempus, donec Dominus advenerit, qui in lucem proferet omnia, quae in tenebris latent, et qui manifestabit consilia cordium.» Baptistae autem discipulorum in Euangelio memorata quaestio: »Esne tu ille qui venturus esset?» ex Hieronymi Gregorique Magni interpretatione, non pro historica Nativitatis festi præparatione est habenda, sed multo magis Jesu est adventus ad inferos, ubi iudicium acturus esset. Hieronymus enim inquit: »Illa quaestio significat: manda mihi, quia ad infernum descensurus sum, *utrum te et infernis debeam nuntiare*, quem nuntiavi superis.» Eandem nobis præbet explanationem Gregorius M. in Homilia de hoc Euangelio: »Sicut pro hominibus nasci dignatus es, an etiam pro hominibus mori digneris insinua: ut, quia nativitatis tuae præcursor exstisti, mortis etiam præcursor fiam *et venturum inferno te nuntiem*, quem jam venisse mundo annuntiavi.» Qua sane explicandi ratione Euangelium inter atque Epistolam revera cogitari posset nexus, quem vero, si, quod decet, historicam specto Euangelii significationem, nusquam hic me cornere candide profiteor.

Quod autem *quartæ Adventus* attinet Pericopas (Joh. I: 19—28 et Phil. IV: 4—8), eandem utraque complectitur sententiam: »Deus est propinquus.» Quia ultima ante Nativitatem est Dominica præparatoria, hujus Euangelium Messiae futuram annuntiat apparitionem magnumque nobis ostendit discrimen Dominum inter ejusque Prodromum; simulque Ecclesiae succlamans: »Aperite viam Domini!» iterum eam hortatur ut poenitentia ad Christi Nativitatem celebrandam se componat.

Hac Adventus Dominicarum expositione ad finem perducta, putamus earum textibus expressam nos invenisse sententiam, quam vero similiter sibi proposuerit Ecclesia, suum in annum assumens Adventus tempus, quod tanquam eam significare licet anni Ecclesiastici periodum, ubi, historiae viâ, Ecclesiae omnia traduntur, Christi apparitionem in carne praegressa, et poenitentia commendata, praeparatio ei praescribitur, tum ad Nativitatis festum, tum ad Christi reditum in iudicium.

Prioris Nativitatis diei silentio omittamus textus, quippe qui cum ipsius diei festo plane convenire, uno omnium ore iudicentur. Quod vero minime tam unanimi consentiunt omnes, quoad *Pericopas posterioris Nativitatis* sive *Stephani diei*, sic vocati ex Epistola, *Act.* VI: 8—15 et VII: 54—59. Nativitatis Christi die posteriore primo de Martyre praedicatio! Quid absurdius? Post Pentecosten qui sequuntur diebus, quam Nativitatis festo, multo magis istud argumentum est accommodatum. Ita nonnulli. Caedem vero infantium Bethlehemiticam per hebdomada post Nativitatem memorari fuisse solitam si animadvertimus, eo ipso dictae Pericopae delectum in Nativitatis usum absurditatis absolvemus, eumque ut opportunum probabimus. Primum igitur ad Martyra, suo sanguine qui fidem erat confessus, attentio convertebatur Ecclesiae, quae insontium deinde infantium lugubrem audiret necem, jam ante Stephani caedem perpetrata, nulla intercedente fidei confessione. Quin egregie est illa Pericope Nativitatis festo lecta, et cum Euangelio Matth. XXIII: 34—39 plane consentanea, cum vaticinio nempe Domini de futuro Prophetarum et Doctorum martyrio, qui a Judaeis in posterum verberarentur, cruci affigerentur ac trucidarentur. Stephanus igitur est primus, in quo hoc vaticinium eventum invenit, ejusque dies supremus primi Martyris est natalis ad vitam meliorem. Quantopere autem hac sententia imbuta fuerit Ecclesia, quo die mortui essent Martyres, natalis eorum in memoriam revocandi usus satis demonstrat. Quem Ecclesiasticum usum qui bene animadvertat, absurdum nullo modo nuncupabit, quod ipso Jesu Natali summa, quam ejus adventu nacti sumus, benedictio de consulto

sit memorata. Christus enim ideo est natus in terris, ut homo nasceretur in coelis!

De Textibus *primi anni diei* (Luc. II: 21, Gal. III: 23-29) a consilio alienissimis, plures sunt conquesti. Quin Lutherus et de hoc die celebrato, et de Pericopis hoc die praedicandis, suum protulit votum minime honorificum. Ne utriusque suscipiamus defensionem, hoc tantum rogatum velimus, an non perpulchra sit sententia, qua civilis annus in Jesu nomine incipit, quod unum nobis est datum, quo beati fieri possimus; carnis circumcisio nonne spectet et adhortetur ad cordis circumcisionem, mundi ac sui ipsius abnegationem?

Epiphaniae festo Epistolae vicem occupat unicus, qui in anno Ecclesiastico offenditur, ex V. F. locus, Jes. LX: 1-7, quo Prophetia continetur, nulli alteri magnitudine secunda; cujus exitum Euangelium (Matth. II: 1-12) alta quasi voce profertur, quum ex Sapientum Orientalium historia nos docet, quomodo Christus manifestatus sit primitiis gentium, quarum plenitudo olim ad Eum colligetur.

Jesus juvenis, inter populum prodiens, primaque ab Eo facta signa continuo traduntur *Dominicis post Epiphaniam*. Epistolarum iis lectarum vel levissima contemplatio sufficit ut animadvertamus, quo nexu cum Euangeliis cohaereant, sive Sospitatoris magnificentiam nobis proponant, sive nos admoneant Christi in Spiritu ambulare, sicut Ille ambulavit. Euangelium quidem 5ta harum Dominicarum (Matth. XIII: 24-30) parabolam nobis tradit hominis, qui suo in agro bonum severit semen, cujus vero inimicus lolium noctu interseverit; Epistola autem (Col. III: 12-17) universe indicia nobis tradit fidei Christianae incrementi.

Talis etiam haud minus vera animadverti potest harmonia in sequentibus Dominicis *Septuagesima* et *Sexagesima*, quae antiquitus habebantur praeparatoriae ad magnum jejunium antepaschale, quod incipit a Dominica *Invocavit*. De Septuagesimae textibus (Matth. XX: 1-17 et 1 Cor. IX: 24-27 ac X: 1-5) jam Alcuinus testatur: »*Hortatur nos ipsa die ad cursum bonae operationis* Apostolus, dicens: sic currite ut comprehendatis. In Euan-

»gelio etiam, quod ipsa die legitur, invitat nos pater familias ad operationem vineae, ut fideliter scilicet laborantes denarium remunerationis percipere mereamus.» Dominicae autem Sexagesimae textuum ordinatio et nexus aequè evidenter patet; quum Epistola (2 Cor. XI: 19—33 et XII: 1—9) Pauli perpassione pro Domini causa nobis tradenda, egregium ac disertum praebeat exemplum multiplicis istius boni agri fructus, de quo loquitur Euangelium (Luc. VIII: 4—16) in parabola satoris. Ex Euangelio quum normam petere possimus, qua adjuti, Apostoli vestigiis premendis, ei pares fiamus, simul et parabola et Pauli exemplum nos incitant et alliciunt ut nostrae sterilitatis nos poeniteat idque vera indicemus poenitentia.

Justum Pericoparum esse delectum in *quinque Jejunii Dominicis*, cuique patet, historiae luce eas percontanti. Quí enim Dominicam *Invocavit*, jejunium 40 dierum antepaschale, Christianis pugnae ac tentationis tempus, incipere poterant aptius, quam Euangelio (Matth. IV: 1—11) legendo, quo nobis Christus proponitur, ipse per 40 dies tentatus, et quo excitamur ut illius instar omni tentationi forti resistamus animo? Praesertim quum Epistolâ (2 Cor. VI: 1—10) Christianorum in memoriam revocetur vocatio »se in labore, vigilando, jejunando in ipsis etiam oppressionibus exercendi.»

Dominicâ *Reminiscere* porro, quum Epistola (1 Thess. IV: 1—8) admonemur ambulare »non in meretricia turpitudine neque in motibus cupidinis,» sed »in sanctificatione;» nonne simul nostris ex cordibus impura abolere et constanter precando animi nostri purgationem petere docet nos exemplum feminae Cananiticae, in Euangelio Matth. XV: 21—28?

Dominicâ *Oculi* quod legebatur Euangelium Luc. XI: 14—28 mirari non possumus, si veteris Ecclesiae usum animadvertimus hoc die Catechumenos praeparandi ad Baptismum accipiendum, qui ex Diaboli vinculis redemptio esse censebatur (unde Exorcismi hac in caerimoniâ usus). Tomasi verba (A^o. 1680) híc merentur citari. »Ab hac Dominica 3^a, inquit, incipiebant olim scrutinia Catechumenorum, sanctum Baptismum in proximo Paschate

competentium: hinc eo die Euangelium legitur, ubi de ejectione daemonii, de forti armato custodiente atrium suum deque fortiori superveniente et diripiente spolia ejus ac de audiendo verbo Dei et custodiendo agitur: quae omnia ad exorcismos, expulsiones Sataanae caeterosque ritus in scrutiniis peragi solitos, pulchre referuntur. — Ad sanctam atque integram vitam agendam incitat Epistola, Eph. V: 1—9, et ne patiamur admonet nos circumduci «inanibus verbis», quia, sicut Euangelium ipsius diei annuntiat: «Beati vocantur illi, qui Dei verbum audiunt et servant.»

Dominicae etiam *Laetare* Euangelium inter atque Epistolam nexus potest animadverti, quamvis num adsit primo adpectu dubitari possit. Joh. VI: 1—15 tradit Jesum «*Paschate, festo Judaeorum, appropinquante*» quinque millies circiter hominibus, quinque panibus duobusque piscibus affatim praebuisse ciborum, quo facto duodecim praeterca panaria reliquiis potuisse impleri. Fidelium, Veteri in Foedere Dei servorum, libertatem in Christo, legis servituti oppositam, allegorica ratione nobis depingit Gal. IV: 21—31. *Hi* quidem si sunt filii Hagaris, *illi* contra Sarae nuncupantur filii atque incolae liberae Hierosolymae, quae supra est. Utriusque Textus ut nexus appareat, haec consideranda damus: Tanquam Christiani, liberae matris sumus filii, liberi a ditione philantiae sensuumque cupiditatum; — cujus privilegii hisce diebus jejunii ac praeparationis ad festum Paschatis non meminisse nobis non licet. Terrestribus autem valedicere voluptatibus eo facilius nobis continget, quo magis ad Christum suspicemus, qui omnes, qui ejus audiunt vocem, pane vitae ac coelestibus voluptatibus delectat ac recreat.

Dominicâ *Judica* lectam fuisse Epistolam Hebr. IX: 11—15, quisque huic dici aptum judicabit ac conveniens, qui secum reputavit, hanc Pericopen introitus instar fuisse ad Jesu passionis meditationem, quae illa die incepit. Summus tanquam Sacerdos futurorum bonorum in ea nobis traditur Jesus, qui venerat ad nostram conscientiam mortuis operibus purgandam et ad Dei vivi cultum nos ducendos, quod ad consilium omnes passus est aerumnas, quas Apostolus memorat in Euangelio Joh. VIII: 46—59,

Judaeorum singulatum calumnias et persecutiones. Domini munus propheticum a turbis haud agnitum fuisse eumque ideo ex mediis illis recessisse in montem solitarium, dum praecedente Dominica Ecclesiae narratum erat; hodie ei proponitur Ipse tanquam Summus Sacerdos, qui lustrationem afferat, e templo fugiens, ubi lapidibus Eum obruere tentat populus tumultuans.

Quinque igitur harum Dominicarum Euangelia aptissime Jejuniis nobis videntur electa, non tantum quia historiae viâ Judaeorum nobiscum communicant odium magis magisque accrescens, eoque ipso optimam ad Paschatis hebdomada praebent praeparationem, sed imprimis quia, cum Epistolis consentientia, ad poenitentiae vitam Deoque jucundam nos incitant.

Palmarum Dominicâ, initio magni Jejunii hebdomadis, ex Epistola Phil. II: 6—11 docemur, quomodo Redemptor voluntaria sua demissione admirabilem mundo manifestaverit sui abnegationem, quod summum est sanctitatis fastigium. Euangelio Matth. XXI: 1—9 Regis passuri introitum tradenti, nulla aptior potuit inveniri Epistola. Varias mobilisque plebis externis honoribus quam egregie opponuntur Dei honores, qui in praemium Ejus exinanitionis atque ad mortem crucis usque obedientiae, Eum admodum exaltavit, Eique nomen dedit omni nomine superius!

Paschatis prioris diei Pericopae tam apertae sunt ac dilucidae, ut earum sententia nexusque vel prima lectione nemini non sit clarus; *posterioris diei* 1) ambo Textus similiter agunt de diei ipsius argumento, de Christi resurrectione, per fidem nobis vindicanda.

Quae Dominicâ *Quasimodo geniti* legitur Epistola, 1 Joh. V: 4—10, Baptismum ac Christianorum regenerationem tradens, a die aliena iis tantum videri potest, qui nesciant Baptismum primâ post Pascha Dominicâ fidem confessis offerre solitam fuisse veterem Ecclesiam. Qua ex consuetudine repetendum est hujus Dominicae nomen: *Dominica in albis*, quia tunc albis vestimentis,

1) Conf. dicenda ad 2^m Pentecostes diem.

regenerationis signis, induti fuerunt baptizati. Euangelio, Joh. XX: 19 — 31, (Sospitatoris in vitam revocati apparationem, quâ suis Apostolis Thomacque, januis clausis, se manifestaret, continenti) nullum aptius eligi potuit, et anni temporis et Epistolae argumenti ratione habita. Quale enim Epistola, tale et Euangelium exponit argumentum, fidem in Christo, Filio Dei, et hujus fidei incrementum; cujus ad commendationem Resurrectionis festum in Ecclesia est sancitum. Praetermissam hoc loco nolumus occasionem animadvertendi, fortasse consuetudinem prima postpaschali Dominicâ Catechumenos confirmandi ansam dedisse usui formulae dicendi, Joh. XX: 22 »Accipite Spiritum S.» Cujus confirmationis usus ad nostrum usque tempus in Lutheranâ Germaniae Ecclesia aut obtinuit aut obtinet.

Qui Dominicâ *Misericordias Domini* leguntur Textus pulcherrimam habere harmoniam, cuius sua sponte manifestam, non opus est ut moneamus. Nec vero omittere licet Euangelia Epistolasque Dominicarum *Jubilate, Cantate, Rogate*. Futurum tempus, quo suos relinqueret Dominus, ad Patrem rediturus, omnia commemorant Euangelia, Joh. XVI: 16 — 23, XVI: 23 — 30. Quibus vero verbis Ecclesia aliam, quam fecerat Dominus, attribuit significationem; aliam quoque, quam ordo chronologicus iis concederet, anni Ecclesiastici periodum. Suam mortem spectabat Jesus verbis, quae post adscensionem ex sepulchro recogitat Ecclesia. Horum autem Textuum, quamvis anachronisticam concedam collocationem, non tamen improbo delectum, quippe qui hoc ipso anni Ecclesiastici tempore aptissima possit nuncupari. Proximi congressus gaudium universe annuntiat Euangelium primum; quos salutare fructus suo abitu afferret Jesus, secundum et tertium. Qui idearum progressus, me iudice, tam continuus est et tam egregius, ut quod a Johannis Euangelii ordine recesserit Hieronymo facile ignoscam. Epistolae vero, 1 Petr. II: 11 — 20; Jac. I: 17 — 21 et I: 22 — 27, quae sibi invicem sunt cognatae, ad puram et elementem vitam incitantes, quo nexu cum Euangelii illarum Dominicarum cohaereant non videmus.

Haec autem non valent nec de *Christi Adscensionis festi* Pe.

ricopis: Marc. XVI: 14—20; Act. I; 1—11, quippe quae ipsius festi originis tradant historiam; nec de Dominicae *Exaudi* Textibus, Joh. XV: 26 et XVI: 4, qui Jesu abitus fructus largissimos, Spiritus S. missione olim manifestandos, cum Ecclesia communicent; quum Epistola 1 Petr. IV: 7—11 simul eam admoneret, quo optimo modo Spiritus S. donum sibi posset frugiferum reddere; nec de *Pentecostes Dominicae* Pericopis, Joh. XIV: 13—31, Patris afferentibus promissionem, cujus eventum annuntiat, Act. II: 1—13, Epistola; nec de *posterioris Pentecostes* diei Pericopis, fructus Spiritus S. quae memorant: fidem Dei Filio habendam, Christi Ecclesiae fundamentum; quam fidem nobis depingunt tanquam lucem, amorem, vitam, tres eximias columnas, ex hoc fundamento adscendentes et Deo sacrum templum formantes. Epistola, Act. X: 42—48, qua, Euangelio consentanea, fides commendatur, tanquam conditio peccatorum remissionis, continuationem simul continet Petri orationis, quae in domo Cornelii habita est, cujusque initium Paschatis posteriore die Ecclesiae erat expositum. Qua ratione utriusque majoris Festi alterum diem memoriae dicatum esse primorum Proselytarum in Ecclesiam receptorum, facete prorsus atque argute fuit indicatum.

Dominicâ Trinitatis terminatur Semestre Domini, festo Trinitati sacro memoria celebrata salutaris operis Patris Filiique et Spiritus S. Quo instituto quadam quasi recapitulatione omnia aptissime in memoriam revocabantur, quae tribus majoribus festis singulatim erant tractata. Epistola, Rom. XI: 33—36, attendere jubet, quae Dei consiliis atque operibus insunt, impenetrabilia. » *O altitudo*, ita exclamat Paulus”, divitiarum et sapientiae et scientiae Dei, quam incomprehensibilia sunt Ejus judicia, quam investigabiles Ejus viae! Quis enim cognovit sensum Domini, aut quis Ejus fuit consiliarius? Ex Eo, et per Ipsum, et in Ipso sunt omnia; Ipsi sit gloria in aeternum! » Quod totus ita confirmaverat annus Ecclesiasticus, ut aptissime ostenderet, quomodo quod a Patre fluxerat salutis consilium, in Filio fuerit perfectum, a Spiritu S. effectum. Cujus triplicis Dei

manifestationis respectu, hominum nunc regeneratio exponitur in Evangelio Joh. III: 1—15. Nicodemus Jesum agnoscit Doctorem a Deo missum, cujus mirifica signa, divinae missionis argumenta, testatur sibi esse indubia. Christus autem eum docet, unicam ac necessariam esse conditionem, qua intrare possit regnum Dei, regenerationem, a Spiritu ortam, cujus efficacia, sicut venti cursus, sentiri quidem potest nec vero indicari, et conjuncta est cum Filii, qui e coelo descendit eoque rediturus est, opera et auxilio.

Caeteris Anni Ecclesiastici Dominicis, ab illo festo *Trinitatis* nomen gerentibus, continetur *Semestre Ecclesiae*. Gravissimorum factorum, quibus salutis via parabatur, historicam expositionem nobis prius dedit anni Semestre S. In posteriore contra, parabolis miraculisque narratis, et Apostolorum traditis admonitionibus atque adhortationibus, sanctissima fidei Christianae ac virtutis officia cum Ecclesia communicantur eique commendantur.

Quae *Semestri Domini* constituta erat, in plerisque approbavimus rationem Textuum, universe eorum convenientia cum Festorum Cyclo, et singulatim inter se invicem spectata. Sed infitari non possumus Pericoparum, quae plerisque Dominicis post Trinitatis legendae erant, multo minus nobis placere delectum, quippe in multis minus probabilem. Seriem epistolicarum Pericoparum, his Dominicis accurate respondentem ordini Scriptorum Apostolorum in S. Codice, substitutam, nisi conjunctam, optaverimus argumentorum ordini magis chronologico. Verum est, quod nos quoque scimus, summâ diligentiam constitutum et omnibus numeris absolutum ordinem hîc postulare non licere, quia Festis jam progressis, multo minore, quam antea, jure hic potest expectari ordinis concinnitas. Sed primis certe Dominicis Trinitatis quum aliquem poscimus nexum, carum inter Textus conspicuum et grande Festum, nuperrime antea celebratum, utrum hoc injuste postulatum censi potest?

Ejusmodi nexum et consensum Evangelium inter atque Epistolam indagare cupienti parum sufficiet lectio *hujus nominis decem priorum Domini carum*. Externum tantum hîc invenimus nexum,

qui aliquot verbis consonis cernitur; sicut e. g. *Dominicá Trinitatis* 1^a; Luc. XVI: 19—31, de Lazaro ac divite, et 1 Joh. IV: 16—21, de amore erga Deum et proximum; — *earum* 2^a *Dominicarum*: Luc. XV: 1—10, de *ove* amissa, et 1 Petr. V: 6—11 de adversario, Diabolo, qui circumit sicut rugiens *leo*. Non idem tamen de omnibus Trinitatis Dominicis valere iudicium valde laetamur.

Id certe de 11^a *Dominica Trinitatis* minime valet. Eam enim Dominicam jure possumus vocare *sui ipsius humiliationis*, quae et parabola Pharisei et Publicani in templo (Luc. XVIII: 9—14) primum est argumentum, et mox quasi resonat modesto in testimonio, quod Paulus (1 Cor. XV: 1—10) de se ipso edit, minimum Apostolorum se professus et Apostoli nomine indignum, quia Dei Ecclesiam persecutus erat; dum tamen simul gloriatur, non suo ipsius de robore, sicut Pharisei, sed de magna Dei gratia, cujus ope abundantius laboraverit, quam omnes reliqui Apostoli.

Dominicis Trinitatis 12^a et 13^a quae legi solent Pericopae, me iudice, nullum fere alium inter se habent nexum, nisi quem allegorica et mystica interpretatio iis tribuere conata est. Quis enim, qui sana mente est et sanae exegeseos fautor, quis, qui vel minima distinguendi facultate praeditus est, nexum quendam invenire potest et consensum inter Jesu verbum. »Effatha» in surdi sanatione auditum (Marc. VII: 31—37) et inter Pauli vocem de facultate, a Deo sibi tributa, ut ministerio N. Foederis fungeretur (2 Cor. III: 4—9)? Quis porro tam acer est ingenio, qui consensum invenire possit inter parabolam Samaritani misericordis (Luc. X: 23—37) et inter ea, quae dicta sunt de Lege (Gal. III: 15—22)? Nisi forte cum Durando aut Ruperto, ex Pontificiis, aut cum Lutero, quin cum Melanchtone, prudente alioquin et moderato viro, in misericorde illo Samaritano ipsum videat Jesum, tanquam *gratiae* auctorem, dum legis ad vitam tribuendam impotentiam informatam putant Sacerdotis et Levitae personis, qui semimortuum Judacum praetereuntes, nullum ei praestiterunt auxilium. Unicus forsan, qui inveniri

possit, nexus inter hujus Dominicae Pericopas quaerendus est, quoad Euangelium, in amore erga hostes praescripto, et, quoad Epistolam, in exemplo, legis efficacem exhibente vim condemnantem. Meliori autem iudicio hinc libenter cedemus.

Dominicâ Trinitatis 14^a quomodo verum redemptorum a Christo signum sit supplex gratiarum actio, docemur ex relatione decem hominum purgatorum, quorum unus tantum ad Jesum redierat, suum Servatorem (Luc. XVII: 11—19). Quocum plane convenienter, quomodo, secundum spiritum ambulando nec vero cupiditatibus carnis obediendo, gratus ille animus fiat manifestus, docemur ex Epistola Gal. V: 16—24.

Quod autem *Dominicas 15, 16 et 18 Trinitatis* attinet; quamvis exercitato fortasse contingat Homiletæ inter earum textus, a se invicem alienissimos, tertium quoddam comparisonis invenire; qui tamen Dominicarum illarum inter Pericopas certum reperiet vinculum, hic *magnus nobis erit Apollo!*

Dominicae 17^{ae} Trinitatis contra Pericopae arctum habent et pulcherrimum nexum. Neque enim Jesu dicta de primo loco in coena non occupando (Luc. XIV: 1—9) melius explicari possunt, quam Apostoli verbis (Eph. IV: 1—6). »Ambulate digne vocatione vestra, et feratis vos invicem modesti et mansueti et patientes in caritate.»

Dominicâ Trinitatis 19^a ex Matth. IX: 1—8 paralytici sanatione nobis indicatur, quomodo divina Jesu potestas eum, qui peccato erat vinctus, ad liberam transferat novamque vitam. Epistola (Eph. IV: 22—28) porro hujus vitae hunc esse characterem docet ut, constanter vetere homine deponendo cupiditatibus corrupto, et novo induendo ad Deum creato, veram sectemur justitiam et sanctitatem.

Dominicâ 20^a Trinitatis ambobus suis Textibus ab insipientia nos deterret studii terrestrium, quo aeterna temere atque incaute negligantur.

Dominicâ Trinitatis 21^a adhortantur Pericopae fortes ut simus in fidei pugna. Euangelium, regii aulici exemplo, pugnam nobis depingit, quae miraculorum ex studio oriatur; sine quibus vero unum ob Jesu verbum credit aulicus. Est igitur pugna

spiritualis fidei hoc certamen, cujus arma Epistola nobiscum communicat, Christiani militis nobis indicata armaturâ. Quibus de Pericopis Melanchtonis licet uti verbis: »In his exercitiis dicitur, quid sit fides.»

Dominicae Trinitatis 22^{ae} Euangelio beneficiis cumulati servi in socium inclementiam atque inhumanitatem accusante, per antithesin quasi gratum Epistola laudat Philippensium amorem in Paulum captivum.

Quae nunc sequitur, *Dominica* 23^a multo minore, quam 24 ^{Trin.}, gaudet nexus perspicuitate. Quis enim Pharisaeorum quaestio: »num licitum sit Imperatori tributum solvere?» ita explicari potest, ut admonitioni connectatur, a Paulo Philippensibus datae, contra studium vitam agendi terrestrem? Num talem se agere vitam sua quaestione forsitan indicarunt Pharisaei?

Magis perspicuus, ut jam monuimus, nexus videtur, qui inter *Dominicae* 24^{ae} Euangelium intercedit Epistolamque hujus diei. Illud medentem nobis expromit Jesu vim ac vivificantem, haec Dei in Christo amoris egregios fructus.

Tres tractandae nobis restant *Dominicae*, quae Ecclesiastici anni sunt ultimae, quarumque character, cum Epistolis tum Euangelis, mere eschatologicis dici potest. Hierosolymae devastatio mortuorumque resurrectio in Domini reditu; — supremum iudicium justaque bonorum ac malorum merces poenaeque; — exemplum quinque sapientium virginum et quinque stultarum adhortatioque ut vigilemus, exspectatione ducti redituri Domini; — en earum argumenta! quorum pulcherrima prorsus meditatione aptissime terminatur annus Ecclesiasticus. Plane quoque convenienter cum tristi anni temperie mense Novembri ac Decembri, qui mox diem afferet brevissimum, suo loco posita est ultima Dominica, tamquam symbolum terrestri fragilitatis et appropinquantis aeternitatis. Sicut gravissimo: »Cognovistis tempus esse evigilandi ex somnio,» annus inceptit Ecclesiasticus; ita nec minus pulchre verbis terminatur terrificis: »Et janua claudabatur; — ideoque vigilate, nam diem non cognitum habetis, neque horam, qua Filius hominis venturus est.»

Ita igitur nostram disquisitionem de *indole* Pericoparum seriei, sua antiquitate venerandae, ad finem adduximus. Quod illis componendis secuti sint antiqui consilium explicuimus, Textuumque receptorum magis minusve perspicuam, aptam idoneamque significationem ac nexum, pro nostro ingenio, clariorem reddere conati sumus. Quo facto, nunc de *pretio* eorum nonnullas animadversiones superioribus apte addere nos posse putamus; ita ut tandem videamus, quae gravissima inde poti possint monita et praecepta, quae nostra in Ecclesia Reformata Euangelii pro sint annuntiationi.

P A R S T E R T I A.

DE PERICOPARUM PRETIO.

De ejusdem rei pretio varie judicare solemus. Laudatores hęc acerrimi atque ardentis inveniuntur, qui eam admirantes, ne umbram quidem vitii in eo cernunt, quod ad sidera usque laudibus extollunt. Illic contra alii eidem rei omnem detrahunt honorem, eamque, ab aliis nimis celebratam, maximo cum contemptu respicientes, ne pili quidem aestimant, oblivionique et omnium irrisioni tradere conantur. Quorum a neutra parte plerumque stat jus, et sicut alias, ita et hęc valet illud: »in medio veritas,» sive, »in medio tutissimus ibis.» Justum et æquum judicium de re aliqua ejusque pretio ferre hi tantum possunt, qui a praejudicatis opinionibus ac dogmatismo sunt alieni.

Quod autem in unaquaque humanae scientiae regione offendimus diversum de rerum pretio judicium, in nostrae quoque disquisitionis argumento deprehendimus. Suos et *laudatores* et *vituperatores* habuerunt Pericopae eosque habent ad nostram usque memoriam. Quibus quum *nimum* et laudis et vituperii obtigerit, Ecclesiae et scientiae causa æquum requirit ac verum judicium, cum de earum pretio, tum de usu, in quem hodierno etiam tempore possint adhiberi. Tali autem judicio ferendo, quod certis argumentis confirmemus, nos impares censemus; doctius

enim ingenium et exercitatiores vires huic rei desiderantur. Modeste in rem inquirere nobis sufficiat; quia nobis bene conscii sumus, nullum in nos alium hocce e labore redundaturum esse fructum, quam ut »in magnis voluisse” nos appareat.

Diversissime igitur, nam properandum est, judicatum est de Pericoparum pretio, inprimis Reformationis tempore et postea. Quod veterum certis de Textibus Reformatorum fuerit iudicium *primo* commemoremus; quibus argumentis allectus eos retinuerit Lutherus; quaenam postea proditae sint sententiae, eorum abolitionem vel suadentes vel dissuadentes. *Deinde* utrasque partes conciliandi studia animadvertemus, qualemque vim ea in hodierno Pericoparum in Germania et alibi usu habuerint, quantum ejus cognoscendi facultas nobis contigerit, trademus. Nostra in Ecclesia Reformata Nederlandica quae praedicationi ex nostra disquisitione peti possint monita utilia ac gravissima *denique* indicabimus.

Reformati, rectâ lincâ, ut ita dicam, semper sibi constantes, in via semel inita progressi, quomodo ad Pericoparum usum plane abolendum venerint, quum omni humanae traditioni bellum indicerent irrevocabile, facile est explicatu. Qui apostolici temporis ad normam cultum renovare optarunt, Pontificium suis in Ecclesiis recenter conditis servare ritum nullo modo potuerunt. Veterem inter ac novam Ecclesiam retinere harmoniam non studuerunt, sed; e contra, sicuti studium a Pontificia Ecclesia differendi saepe opiniones iis commendavit dogmaticas, toto coelo illi oppositas, sic idem studium eos impulit ad discrimen quam maximum in caerimoniis sacris inducendum. Ab Anno Ecclesiastico prorsus abhorruit Calvinus. Nimiis enim festis fuit refertus festivisque diebus, quos omnes Reformator aboluit rigidus, ita ut Genevae Dominica tantum dies celebraretur. Libera S. Codicis disquisitione atque usu tanquam Reformationis tessera promulgata, certorum Textuum libere sumtorum explicationem praetulit et universorum S. Cod. voluminum lectionem. Clericorum praeterea solam inscitiam Pericoparum usum fecisse necessarium putavit. Quia autem S. Cod. studium apud Clericos et laicos denuo in vitam est revocatum, ita forsân ratiocinatus

est: *cessante causâ, cessat effectus*, et simul amovit antiquum hoc institutum, cujus bona plane neglexerat. Quam adversariam Pericopis foverit sententiam aperte patet ex ejus *Defensione II piæ et orthodoxæ fidei de Sacramentis contra Joachimi Westphali calumnias*. » *Quod ad Sectiones spectat,*» inquit, » *satis*
 » *ex omnibus veterum scriptorum Homiliis constat, Scripturæ libros*
 » *uno contextu ad plebem fuisse expositos. Ut aliquid ex Evangelio*
 » *et Apostolicis lectionibus recitandum exciperent, quod tempori con-*
 » *grueret, mos inolevit. Hinc Sectiones istæ, pro quibus West-*
 » *phalus non secus ac pro aris et focis dimicat, quas tamen in-*
 » *apte nulloque judicio factas esse, lectio coarguit. Certe si frag-*
 » *menta sumi oportuit, quæ singulis diebus Dominicis legerentur,*
 » *longe alio delectu opus fuit. Nec modo perperam et inconside-*
 » *rate lectiones distribuit quisquis ille fuit sector, sed medias*
 » *interdum sententias nescio qua socordia abrupit. Ne quis tamen*
 » *putet Westphalum de nihilo excandescere, monitos esse volo lecto-*
 » *res de Postillis* ¹⁾ *esse sollicitum. Quid enim sine Postillis*
 » *factura esset bona pars eorum, quibus se venditat? Luthero qui*
 » *rebus adhuc incompositis se ad morem vulgarem accommodavit,*
 » *danda venia est: imo quod ad Evangelium spargendum hoc usus*
 » *est compendio, laudanda ejus industria et sedulitas. Sed præ-*
 » *postero ingenio est Westphalus, qui data opera in eodem luto*
 » *semper haerere volens, Lutheri rudimenta prætexit, ac si quis*
 » *rectam viam ingressus, simul ac viæ monstrator iter suum re-*
 » *flectit, in eodem loco pedem obstinate figens, ultra progredi*
 » *recuset. Ergo Westphalus, Martinalia cum Papistis celebrans,*
 » *Evangelia et Epistolas ex solemni Missarum præscripto cum*
 » *illis decantet, modo nobis liberum sit Evangelii doctrinam, ut*
 » *eam nobis Apostoli tradiderunt, in usum plebis optare.*»

Nec minus Zwinglius, a teneris liberae S. Cod. explicationi et usui, nullis finibus circumscripto, assuefactus, Tigurum adve-

1) *Postilla*, i. e. Pericopæ explicatio. Insectia Clericorum huic voci originem dedit. Medio nempe aevô inter Clericos inveniebantur qui ne explicationem quidem ab ipso Textu distinguere possent; quapropter post Textum in Homiliario scripta legebantur verba: *post illa, scil. verba textus*.

niens A^o. 1518, Pericopas neglexit. Quam in re populus, novarum rerum cupidus, et Senatus liberalis liberalique viro in omnibus facile cedens, se nullo modo ei opposuit, qui, solitorum Textuum loco, homiliis N. Foedus continuo auditoribus explicare coepit 1). Quae igitur olim sua ex Ecclesia ab ipsis Helveticis Reformatoribus ejectae sunt Pericopae, nunquam posteriore tempore in Helvetiam iterum sunt introductae.

Non ita apud nostrates. Gerhardus Brandtius memorat 2) celebrem illum Hubertum Duifhusium diebus Dominicis Pericopas explicasse eo consilio, ut sibi conciliaret Christianos, ritui Ecclesiae Pontificiae adhuc addictos. Quamvis autem variae causae e. g. timor ne impediretur libera Scripturae disquisitio, iudicium theologorum Nederlandicorum Pericopis infaustum 3), multorum praeterea nostratium instituti in Academia Genevensi et Calvini veneratio; quamvis igitur haec omnia efficerent ut a plerisque praedicatoribus Pericopae tollerentur, nonnulli tamen eorum in Hollandia et Zelandia hanc antiquam et venerabilem consuetudinem mox redintegrasse videntur. Quod certe nobis narrant Ypeij et Dermout 4); quod vero, sicut addunt, multis aliis Reformatis pastoribus tam parum placuit, ut in Synodo Provinciali Dordracenâ A^o. 1574 Pericoparum usus vetaretur; qui nihilominus, illo decreto neglecto, magis magisque per ceteras provincias propagatus est, imprimis, ubi postea Reformati pastores, quibus nulla praescripta fuit norma Ecclesiastica, certos Dominicae Textus omnibus aliis praeferebant. Idem usus A^o. 1578 tam altas ubique egerat radices, ut Nationalis Synodus Dordra-

1) Plura hac de re scire cupiens conf. MARHEINEKE, *Geschichte der Deutschen Reformation*, II Tom. pag. 157.

2) Vid. ejus *Historie der Reformatie*, Tom. I, pag. 619.

3) Inter alios hic praesertim nominandi sunt GUIL. AMESIUS, loco supra laud.; GIBB. VOETIUS, *Polit. Eccl. P. I, Lib. 2, p. 607.* «Hoc incommodum, inquit, ex hac Postillophobia consequi videtur, quod tales Conciones, Dominicalem in ordinem perpetuo recurrentes, inscitiam et ignaviam tum concionatorum, tum auditorum foveant, uti experientia hoc comprobavit.»; JO. HOORNBEEK, *Miscell. Sacr. Lib. I, c. 8.*

4) Vid. *Geschiedenis der Ned. Herv. Kerk*, Tom. I, pag. 513 seq.

cena, plenam ejus oppressionem bono cum fructu praescribi non posse videns, comiter tantum eum dissuaserit, sed dissentientes tamen se ferre velle simul promulgaverit. Quod idem repetitum est in Synodo Medioburgensi Nationali anni 1581. Ab hoc inde tempore Pericoparum usus Ecclesiasticus ita invaluit, ut, in Synodo Drenthina anni 1643, Reformatis ejus regionis pastoribus revera praeciperetur. Sed saec. XVIII universe quidem sensim sensimque decrevit; sed diutissime floruit, aut potius nonnullis locis languidum se conservavit, in provincia Groningae, ubi decreto demum Synodi anni 1818 diserte est abolitus.

Quae in Germania quoque est, Reformata Ecclesia Anni Ecclesiastici usu quodammodo Ecclesiae Lutheranae praxi se accommodavit, et nonnullis temporibus, e. c. Adventus, veteres retinuit Pericopas euangelicas atque epistolicas, quibus nullum quidem jejunium, sed quieta tamen ac placida Ecclesiae commendatur rerum divinarum meditatio. Quin in nonnullis illius Ecclesiis Reformatis, quamvis non pro concione tractentur, ex decreto tamen Ecclesiastico, veteres praelegendae sunt Pericopae ¹⁾.

Aliam, quam Zwinglius et Calvinus, inierunt, quoad Pericopas, viam Lutherus et Melancthonius, qui universe moderatius quam illi, egerunt in Ecclesiâ restituendâ. Partim loco, ubi decebat, partim prudentia, partim etiam consuetudinis vi, quominus hæc quidem de re multa aboleret impeditus est Reformator Saxonicus. Qui, sicut Exorcismi in baptismo, confessionis oralis, altarium, imaginum, ludi organi minore, quam Calvinus, aversatione tenebatur, proclivior etiam erat, quam ille, ad usum Pericoparum retinendum. In Liturgia mutanda, etiam emendanda fuit cautissimus, lente properans, ne infirmos novis rebus inferendis offenderet. Pontificiorum autem annum Ecclesiasticum non, sicut Calvinus, rejecit, sed cum sacris tantum diebus et iis Mariæ festis purgavit, quae S. Scripturâ nullo pacto niterentur, neque dogmaticas ob causas post Reformationem diutius admitti possent,

1) Vid. G. F. W. Suckow, drei Zeitalter der Christl. Kirche, dargestellt in einem dreifachen Jahrgange Kirchlicher Pericopen; Vratisl. 1830.

quamvis hisce diebus pulcherrimi ex S. Codice excerpti loci secundum Lectionarium legerentur. Quidquid autem commode servari poterit servatum est. Nam praeter Dominicas et Festa majora conservabantur etiam Mariae annunciatio, lustratio et visitatio, item Apostolorum dies, mythica significatione abjecta, quin festum Michaëlis, quasi Angelorum in homines efficacitatis consolatrix quaedam recordatio. Cum Luthero plane convenit Melanctonius, qui suis in Postillis conservationem dierum memorabilium commendat. In Postilla *ad diem Johannis Baptistae*: »Scitis,» inquit, »doctrinam communem de invocatione, quod solus Deus sit invocandus; semper autem in Ecclesia fuit commemoratio de excellentibus personis, quae inservierunt Ecclesiae in certis ministeriis. Haec commemoratio, remota superstitione et idololatria, fuit necessaria, quia necesse est sciri historiam Ecclesiae.» Iterum in Postilla *ad diem Purificationis Mariae*: »Aliqui propter superstitiones Papisticas prorsus rejiciunt hoc festum, sed nos retinemus in Ecclesiis nostris, tamquam partem historiae Christi.» Quali autem amicitia ambo illi conjunctissimi erant, tali etiam concordia statuebant nil sine causa Ecclesiasticis in consuetudinibus, praecipuis a doctoribus institutis, mutandum esse.

Pericopis autem valde delectatum esse Lutherum, statui non potest, quippe qui diserte dicat de Epistola, secunda post Epiphaniam Dominicam legenda: »Diese Epistel sollte forme länger und hinten kürzer sein, denn da sie anhebet, das hänget an der Epistel des vorigen Sonntags, und bricht am Ende also unzeitig ab, dasz wohl scheint, als sei sie von einem ungeschickten und unbesonnenen Meister also gestellt, der nur auf das Lesen in der Kirche, aber nicht auf das Lehren unter den Volke gedacht hat.» Vid. L. Opera, Altenb. Ed. Tom. XII: 441. Nec magis Epistolae in Dominicam post Natales Christi optionem probavit. »Es ist,» inquit, »gut schein, dass die vorige Epistel aus lauter unverstand ist auf diesen Sonntag verordnet, und derselbige Ordinirer had gemeint, dieweil sie saget von einem jungen Erben, der ein Herr ist aller Güter, es sei von dem

»jungen Kinde Christo gesaget; wie denn derselbigen Epistel und
 »Evangelia viel mehr auf unebenen Tage verordnet sind aus glei-
 »chem Unverstande. Doch es lieget nichts an der Ordnung, ist
 »gleich viel welches auf welche Zeit gepredigt wird, wenn nur
 »der rechte Verstand bliebe in seiner Ordnung.» o. l. XI: 322.

Quamvis autem multa vitia hîc et illîc in Pericopis videret et carperet, eas nihilominus retinuit, quia historicum, quod in Romana Ecclesia aderat, ut ita dicam, elementum sua in Ecclesia continuatum voluit. Pericoparum quoque conservationem perquam duxit necessariam Ecclesiae doctoribus, quorum scientiae ac peritiae, primis quidem Reformationis temporibus, multum adhuc deerat. Sicuti, rogante Carolo Magno, Homiliarium ab Alcuino et Paulo Diacono erat confectum, ita et, rogante Frederico Sapiente, Principe Saxonico, suam Postillam Ecclesiae (*Kirchenpostille*) conscripsit Lutherus; quippe cui persuasum esset bonarum de Pericopis praedicationum magnum esse desiderium, quia ipsi praedicatorcs illis bene explicandis nondum pares erant; nec bona aderant Homiliaria, nisi Taulerianum et Geileride-Keiserbergii; qui quidem concionibus Textus desumpsit ex poëmate ironico Brandtii, cui titulus: *das Narrenschiff* 1)! Alteri quoque eique celebri suarum concionum collectioni, quae *Hauspostille* vocatur, Pericopas tanquam fundamentum substravit strenuus Reformator. Propter multa mala, quae Pericopis insunt, earum tamen bona minime neglexit. (Cujus rei argumento plures sunt in ejus praedicationes introitus; ubi de apto hujus illiusve Pericopae delectu egregias saepe ac necopinatas prodit animadversiones). Conf. ejus praedicationes de Epistola Dominicae post Festum Paschale, de Epistola secundae Adventus, et septimae Trinitatis. Paucis autem ut complectamur Lutheri de vetere Textuum collectione sententiam, ea sufficiant, quae dicit in opere: *Deutsche Messe*, p. 278. »Das wir,» inquit, »die »Episteln und Evangelien, nach der Zeit des Jahres getheilt, »wie bisher gewohnet, halten, ist die Ursache, wir wissen nichts

1) Vid. GERVINUS, *Geschichte der Deutschen Dichtung*, Tom. II, pag. 362.

»sonderliches in solcher weise zu tadeln.“ Hac autem in Textuum collectione, imprimis in Epistolis, integra Pericoparum justa estimatione, in posterum nonnullam mutationem voluisse Lutherum, infitari nequimus. Plures enim iis insertos volebat locos, e S. Codice excerptos, de fide agentes justificante. »*Es ist,*“ inquit, »noch nicht Zeit, dass man da eine Neuerung anfahe, weil man keine unchristliche lieset. Doch weil die Stücke aus den Episteln St. Pauli sollten gelesen werden, darin der Glaube gelehrt wird, sondern am meisten die, so auszerlichen Wandel und Ermahnung vorhalten, dass man wohl merken kan, dass der, so sie dermusen geordnet hat, sehr ungelehrt gewesen sei und allzu viel von den Werken gehalten hat, hätte sich's wohl gebührt, dass man die Stücke vornehmlich zu lesen verordnete, darin der Glaube an Christum gelehrt wird. Solches hat er auch zum öften Malen mit den Evangelien gethan, er sei nun wer er wolle gewesen, der solche Lection geordnet hat.“ X, 2754. Lutheri sententiam de Pericopis, quaeque hujus Reformatoris sint peculiaria accuratius indagare cupienti praesto est opus laude dignissimum, auctore E. JONAS, *die Kanzelberedsamkeit Luthers*; Berolini 1852.

Auctoris vestigia pressit Ecclesia Lutherana, quae per longum annorum spatium usa est Pericopis, nulla unquam earum orta oppugnatione. Graviora fuerunt res, quae, mortuo Luthero, partium principes tenerent occupatos!

Primus, A°. 1670, pius ille Spenerus magna virium contentione veterum Textuum abolitionem suasit. Religionis enim sensui excolendo vitaeque Christianae adaugendae quam parum eo tempore proficeret cultus publicus, Lutherana in Ecclesia rixis dogmaticis saevientibus, vidit Spenerus. Sua igitur instituit *Collegia pietatis*, in quibus Pericoparum, imprimis Evangelicarum, usum acerrime atque impigre impugnavit. Audite, quaeso, quomodo eas increpet, suo in opere: *Theologische Bedenken*, Tom. 3, pag. 128: »Wo man die Hauptsachen, so wir im Christenthum zu treiben haben, vortragen will, so geben uns die Evangelische Texte sehr wenig anlass, sondern muss fast alles bei Gelegenheit eingeschoben, ja oft mit den Haren bey gezogen werden.“ Mi-

nus severus erat in Epistolas, quippe quae ejus Exercitiis essent utiliores. Quae protulit consilia Pericoparum systematis emendandi, magnas ei paruerunt molestias et odia.

Pericoparum reprehensio, quae hîc et illic, inde ab aetate Spenero-Frankiana, erat audita, paullatim augebatur; tandemque sub finem saeculi praecedentis, quum libertatis studium omnem respuebat normam atque auctoritatem, in apertam erupit ac generalem fere oppugnationem. Alta voce conquesti sunt de ea, quam dicebant *Perikopenzwang*. Ut omnes hîc memoremus theologos et oratores sacros, qui, suo quisque modo, in Pericopas sua conjecerunt vituperia, quis a nobis exspectet? Nullus fere ab illo inde tempore in Germania confectus est liber homileticus, nulla fere concionum collectionis scripta est praefatio, quin hac de re quereretur. Benevolo lectori aliquot sufficiant rei exempla.

J. L. MOSHEMIUS 1) de magnis Pericoparum vitiis queritur, et simul quantum meliorum desiderium esset memorat.

A. H. NIEMEYERUS 2) absolutam praedicandi libertatem commendat et reprehendit praedicatores, qui, suo ipsorum commodo studentes et ne vetera mutarentur timentes, a Pericopis abrogandis alieni essent; quarum tamen abrogatio optabilis non tantum sit, sed necessaria adeo et Pastorum officio congrua, quia sine justa argumentorum varietate, nexu locorumque contextu spreto, clectae sint; Arianorum tantum lites spectantes, quae Ecclesiam olim turbabant. Unde, eo judice, multae illae in Euangeliis miraculorum relationes, ad Christi propugnandam divinam naturam assumptae.

D. G. NIEMEYERUS 3), quamvis moderatiore usus judicio, novam tamen veteri addendam esse Pericoparum collectionem putat, ita ut major praedicationem commendet varietas.

Idem suasit J. G. ROSENMULLERUS 4), qui inter primarias causas, unde tot existant malae conciones, praefacte retentas Pericopas

1) Kirchengeschichte, 9 Th., 1778.

2) Entwurf der Pflichten Christlicher Lehrer; Halae, 1786.

3) Bibliothek für Prediger, Tom. IV, pag. 512, A^o. 1812.

4) Beytrag zur Homiletik; Lipsiae 1814.

recensendas esse arbitratur; dum studium hisce se vinculis liberandi variis ansam praebeat praedicandi methodis, quae diversas distinguant Germaniae Universitates. Sic *Concordantiae Methodum* exstare, a Carpsvio propositam, quae viam doceat concordantiae ope conciones contexendi; sic *Realium Methodum* Christiani Weissii, qua discamus quomodo praedicationi allegoriae, parabolae et historiae innecti possint.

THEOD. FLIEDNERUS ¹⁾ intimae fidei vitae nullam capitaliorem esse putat pestem, quam coactum Pericoparum usum. Inde et Doctorum et Ecclesiae diminutum esse studium S. Codicis investigandi. Quotannis enim quae eadem redeunt attentionem habent; simplicem et utilem Scripturae S. explicationem impediunt; et istum praedicandi modum parant, qui textum quidem orationis tesseram sumit, sed mox, eo misso, aliud quid exponit (*mottopreeken*); qui adeo Jesu Christo crucifixo Ethicam substituit philosophicam. Quamvis abusum saepe pariat cultus externi libertas, meliorem tamen eam putat quam Textus praescriptos, et Rationalismi alimentum coactum censet Pericoparum usum. Puram ac fervidam Evangelii annuntiationem in iis tantum se invenisse dicit regionibus, ubi Textuum liber esset delectus.

C. F. AMMONIUS ²⁾ suas de hocce usu prodit querelas, compluribusque incommodis ansam dare Pericopas arguit. Quibus multi iique gravissimi S. Cod. loci publica destituti maneant explicatione; practica S. Scripturae pars jaceat nimis neglecta; ad Ecclesiae desideria praesentia quominus respiciat impediatur praedicator; segniores deinde praedicatores et imperitiores nimis alliciantur ut ad concionum Promptuaria (*Predigt-Magazinen*) confugiant.

Inter nostrates etiam cum aliis J. DECKER ZIMMERMAN ³⁾ Pericopis se praebuit parum amicum, id arguens, unumquemque

1) Liturgische Mittheilungen aus Holland und England mit Bezug auf die neue Preussische Agende; Essen, 1825.

2) Handbuch der Anleitung zur Kanzelberedsamkeit; Norimb., 1826.

3) Vid. Prol. in Tom 2 ejus Sermonum; Trajecti, 1819.

Textum uno solum contineri argumento, de quo igitur semel tantum pro concione agi possit.

Vituperatores autem si Pericopae habuerunt indefessos, laudatoribus gavisae sunt, qui contra certorum Textuum abrogationem acerrime in aciem procederent, eorumque conservationem strenue propugnarent. Homileticae historiae volumina suis paginis nobis illorum conservant nomina virorum, qui, sive instituti antiqui reverentia, sive prae metu novarum rerum induendarum, quas Ecclesiae ducerent noxias, sive quia veritatis praedicandae Pericopas aptissima adhuc putarent vehicula, ad earum defensionem se accingerent, earumque pretium ad sidera usque extollerent. Nec deficientis varietatis nec neglecti contextus accusationem pro argumentis contra Pericopas valere passi sunt, et quamvis hinc et illic aliquid vitiosi iis adhaerere concederent, earum tamen bona eo magis laudarunt. Id constitutis in Textibus celebratum voluerunt, quod praedicatori talibus agendi de rebus, quas alioquin ne verbo quidem attingere ausus esset, jus ac libertatem tribuerent, et simul frenos adhiberent, quibus cohibitus orator velocibus suis ipsius cogitationibus atque arbitrato suo temere se circumferri non pateretur. Quod ad impugnandum Arianismum multae Pericopae constitutae essent, cuidam objicienti quaestione responderunt: Quidni nostro tempore, quo acrius etiam quam olim, Ecclesiam malum istud infectat, hae Pericopae necessariae putandae sint? Pericopis deberi, quod toties a cultus sacri consilio aliena ratione et sine ullo fructu praedicaretur, ita negarunt, ut non Textuum, sed praedicatoris id fieri culpam contenderent, quam, de liberis etiam Textibus pravas ipse conficeret orationes. S. Scripturae notitiam ac cognitionem Pericoparum ope inter Ecclesiae socios adauctam esse maximo cum gaudio indicare consueverunt; harmoniam etiam familiam inter atque Ecclesiam Pericopis comparatam laudantes. Accusationem autem, Textibus constitutis tot utilia pulchraque S. Scripturae apophthegmata et cultu publico excludi, ideoque S. Codicem integrum non legi, refutare conati sunt quaerendo: num liberis Textibus exponendis universae S. Scripturae notitia melius posset acquiri?

Acerrima autem Pericoparum defensione adversariis causam suam persuadere non potuerunt earum laudatores. Quin usus ille quo diutius continuabatur, eo majus ad nostram usque memoriam multis peperit fastidium. Novissimi temporis ex acerrimis impugnantibus unus hinc prae omnibus citetur ingeniosus ille praedicator, mirabile auditu, CLAUSIUS HARMS 1), cui ceteroquin quidquid Lutheranam redolebat originem acceptum erat. Vel sic tamen, qui omnibus textibus erat infensus, atque omnino ullo *sine* toxtu praedicare maluerat, illum non nisi infaustum de Pericopis ferre potuisse iudicium, haud est mirandum. Multo melius, eo iudice, se haberent res Ecclesiae, si praedicatori, ut ita dicam, Pericoparum freni non essent injecti. Aequae ac Spenerus, ita et ille, Epistolas praefert Euangeliis, illas, horum ratione habita, quae ei sunt lac, firmum ducens cibum, Epistolas et Euangelia discernens ac sibi invicem opponens, tanquam *πίστιν* et *γνώσιν*. Scandalum est ei populum vel etiam cultiores, qui nuncupantur, tanti aestimare veteres illos Textus. Magna eorum incommoda, eo iudice, commodis compensari nullo pacto possunt. Difficiliorem faciunt praedicationem de salutis doctrina. Rationalistis licentiam praebent, nullo dogmate memorato, de Euangeliis praedicandi, quin ipsâ Trinitatis Dominicâ Textus argumentum evitandi, dum modo thematis cujusdam excogitandi artis periti sint. Segniores faciunt praedicatores, nec ullo modo Ecclesiae socios excitant, qui sic eodem, quin potius majore cum fructu suae domi legant Postillas, quam templum adeant. Sic HARMSIUS.

Talia post gravissima in Pericopas collata vituperia, eas adversariorum factum iri praedam ac, nullo sui vestigio relicto, ex Ecclesia plane abrogatum iri, quis non exspectaret? Earum vero pretium, quamvis a plurimis, idque acerrime, impugnatum, alii, etsi illarum vitia bene perspiciebant, tanti aestimarunt, ut nihil non tentarent, ut illarum usum, sed temperatum illum et emendatum, in Ecclesia conservarent ac retinerent. Viri exstiterunt qui hac Patrum hereditate Ecclesiam non orbandam curarent,

1) *Pastoral-theologie*; Chil., 1830.

partim ejus utilitate vindicata, partim quoque vitiis, quibus erat contaminata, emendatis. Quinam autem isti fuerint conatus, ac quem, quoad hodiernum, et in Germania et alibi, Pericoparum usum, habuerint eventum, quantum possumus, nunc videamus.

Novas igitur Pericoparum syllogas et series inducere et in usum Ecclesiae conferre plures coeperunt, quorum primus erat egregius ille FRANC. VOLCMAR. REINHARD. Huic enim, Principum decreto anni 1808, impositum est ut duas annuas series eligeret novorum Textuum, qui simul cum veteribus Euangeliis et Epistolis unum efficerent Pericoparum cyclum, concinno ordine progredientem et redeuntem. De eo primum, unum per annum, antequam id in caeteris Saxoniae fieret Ecclesiis, praedicatum est in templo Euangelicorum principali; ita ut huic templo tertia Textuum series colligenda esset, quae per annum 1811 posset adhiberi. Quo facto omnes omnino Saxoniae Ecclesiae, eodem anno 1812, veterem Pericoparum collectionem more solito suum in usum simul convertere poterant. Per tres igitur annos de tribus novis Textuum collectionibus memorata in Ecclesia praedicandum erat Reinhardo. Multa per tres illos annos exposuit, quae, solitis Pericopis explicandis, vix potuerat vel verbo attingere. Quare ultimi ejus concionum fasciculi annui singularis sunt momenti. Ipse illis novis confectis syllogis optime meritus est de praedicatione *in* Saxonia non tantum, sed etiam *extra* hoc regnum. Ei prae caeteris accepti imprimis fuerunt Textus historici, quos primo anno ex Euangeliis eo collegerat ordine, qui totius anni Ecclesiastici decursui plane responderet. Secundo autem anno ex Epistolis alteram confecit collectionem; tertio anno tales adhibuit Textus, quorum argumentum Ecclesiae esset incrementum et propagatio. Quae novae collectiones aequalibus si necessariae essent, non item Reinhardo ipsi; qui, quod unus ex ejus laudatoribus ¹⁾ jure animadvertit, per viginti certe annos continuos de iisdem veteribus Pericopis, novo identidem modo, praedicare potuerat. Quanti autem ipse veteres existimaret Pericopas, quantumque se iis de-

1) C. A. DÖTTIGER, F. V. REINHARD, literarisch gezeichnet; Dresden 1813.

bere ipso sentiret, ex memorabili ejus apparet dicto: *„Die Nothwendigkeit, in der ich mich so viele Jahre hindurch befunden habe, unablässig über dieselben Evangelischen Pericopen und über manchen derselben sogar jährlich mehr als einmal zu predigen, hat nicht wenig da zu beygetragen den Erfindungsgeist zu wecken und zu schärfen“* ¹⁾.

Post Reinhardum RÖHRIG, in opere, cui titulus *Evangelienbuch*, certorum Textuum fautorem se professus est. Quos autem adhuc adhibebant Textus, tanquam non sufficientes improbat, ideoque tres novas obtulit collectiones annuas Pericoparum Evangelicarum, idque ita, ut veteres etiam, paucis vel potius nullis ab eo mutatis, conservarentur.

DIHMUS ²⁾ postea suasit hodiernis Pericopis Harmoniam substituere quatuor Evangeliorum, quorum locorum singulis Dominicis instituta praedicatio duobus vel tribus annis absolveretur.

H. N. CLAUSEN ³⁾ veteris Textuum seriei omnibus acriter et perspicue monstratis vitiis, ad novam inducendam collectionem quam maxime incitat Ecclesiam. Qua in re duo momenta ne negligantur cavere jubet: 1°. Evangelium inter atque Epistolas certus sit nexus, ita ut illorum quasi commentarium hae impertiant; et 2°. in his et illis eligendis accurate observetur annus Ecclesiasticus. Veteris Foederis Textus plane excludendos putat. Talis autem Pericoparum seriei, in artis formam redactae, nobis simul praebet exemplum; quod vero, nostro e iudicio, non omnibus in rebus normae respondet, ab eo ipso positae.

succovrus, in opere jam laudato, quamvis Textuum constitutorum ipse etiam sit suasor, varias tamen ob causas veteres Pericopas probare non potest. Novis debent locum cedere. Quod quidem, eo iudice, difficile erit opus; sed externam quidem Ecclesiae unitatem ex universo usu et in posterum continuato

1) Vid. REINHARDI liber: *Geständnisse seine Predigten und Bildung zum Prediger* betreffend; Salzburg, 1811, p. 115.

2) Vid. *Archive für Pastoralwissenschaften*; J. 1825, p. 192.

3) Vid. *Kirchenverfassung, Lehre und Ritus des Katholicismus und Protestantismus*; Neostad. ad Orlam, 1829.

veteris istius collectionis, quae tam parum ejus consiliis sufficiat, existere posse putat, non item veram ejus utilitatem. In qua quae displicebant postquam prolixè exposuerat, novam colligere Textuum seriem instituit, in qua, quoad fieri posset, ordo observaretur chronologicus. *Tres* proponit series annuas. *Primâ* absolvendum putat Evangelium Matthaei cum Actis Apostolorum, quia, eo judice, uterque hic liber Judaicis et V. Foederis sententiis moribusque est refertus. *Secundâ* contineatur Evangelii Lucae et Pauli Epistolarum expositio, quia, Succovio judice, utriusque viri scripta eandem commendent doctrinam salutis ex fide comparandae, nec vero ex legis operibus. *Ultimâ* denique tractanda commendat Evangelium Johannis, Epistolas Catholicas, Epistolam ad Hebraeos et Apocalypsin, quos omnes libros placidiorem prae se ferre mentem, quam caeteros N. F., arbitratur; quare in illis excelsiorem cernit unitatem, quo duabus prioribus tractatis collectionibus sit perveniendum. Plura de utili auctoris opere hic dicere nobis non licet. Ad ipsum ejus opus lectorem remittimus, in quo indicem recenset trium annorum Textuum, quorum delectum prolixis etiam argumentis defendit. Ubicunque, quod sibi proposuerat, consilium id permiserat, veteres Pericopas eum retinuisse et earum emendationem magis, quam abrogationem, spectasse, ex opere laudato apparet.

R. STIER 1) mediam viam proposuit, qua fore ut veterum Pericoparum et amicos et adversarios reconciliaret sperabat. Veteres scil. Textus constitutos in publico cultu tantum legi vult, ita ut praedicatori pro suo lubitu liceat atque arbitrato textum eligere, qui cum recitato illo quendam habeat nexum.

Non totam Scripturam, sed totam potius Ecclesiae doctrinam anno Ecclesiastico tractandam esse censet A. SCHWEIZER 2).

Idem statuit REDEPENNINGIUS 3).

PALMERUS, postquam egregio in opere: *Evangelische Homiletik*

1) Vid. Keryktik; edit. 2, p. 215 seqq.

2) Vid. Homiletik der Euangel. Protest. Kirche, 1848, p. 216.

3) Vid. Vorschläge zu einer Kirchenordnung für's Protest. Deutschland, p. 112; Götting. 1848.

sine ira et studio veterum Textuum commoda atque incommoda comparaverat, primarias historiae euangelicae partes totum per annum legendo dispersiendas putavit, ideoque talem commendat Pericoparum collectionem, quae Euangeliis tantum constet. Quare, sicut caute animadvertit, unitas servabitur in cultu, quum in Ecclesiis omnibus textus constitutus praedicetur; cuius vero exponendi methodus praedicatoris ingenio ac prudentiae permittatur. Quae autem vespero et per hebdomada haberentur praedicationes, eas locis tribuendas putabat excerptis ex V. Foedere Apostolorumque Scriptis. Quo facto suum quaeque Dominica retineat characterem et colorem peculiarem. Duas Pericoparum induci series non probat, quia multum hinc caperet detrimenti unitas Ecclesiastica, si quidem haud eadem omnibus in Ecclesiis eodem tempore exponeretur locorum series.

E. RANKE 1) nuperrime novum Pericoparum systema commendavit, in monitis fundatum, jam antea in opere historico supra laudato traditis, (1847) ubi praecipuorum ex Euangeliis locorum, qui vetere in collectione non occurrunt, annuam tradit seriem; alteramque denuo ex caeteris N. T. scriptis, eas imprimis partes continentem, quas vetus collectio vulgo inusitatas reliquerat; duas denique Pericoparum series annuas, cultus pomeridiani in usum, quarum Textus omnes ex V. F. lecti sunt.

NITZSCHUS 2) Pericoparum seriei, a se constitutae, acque ac Rankius, Veteris F. inseruit locos. Plures Provinciae Rhenanae illam usu terunt; quamquam magistratus Ecclesiastici eam publico decreto nondum ratam fecerunt.

Quam grave indagationis objectum sit Pericoparum quaestio, ex multis, quae hac de re novissimo tempore in Germania conscripta sunt atque edita et adhuc edi pergunt, operibus dilucide patet. Tantum abest ut omnibus jam numeris absolutus sit labor ille, ut multo magis adhuc in progressu versari dici possit. Egred-

1) Vid. Kritische Zusammenstellung der innerhalb der Evangelische Kirche Deutschlands eingeführten neuen Pericopenkreise; Berolini, 1850.

2) Vid. Biblische Vorlesungen über das A. u. N. T.; Bonn, 1846.

gia hic merita et alii habent et imprimis F. G. LISCO 1), HENRICUS ALT 2), REINHOLDUS BOBERTAG 3) aliique, qui, sub titulo: „*Annus Ecclesiasticus*“, hac de re egerunt. Prae caeteris autem valde laudanda est opera Bobertagii, qui cum Liscone, Pericopas veteres, imprimis Epistolas, tanquam unum bene connexum corpus informare conato, non consentit. Ipse enim neque in Epistolis ab Ecclesia usitatis, neque in Euangeliis commodum illum animadvertit nexum ac consilium. Nec tamen ideo annum Ecclesiasticum sublatum vult, neque auctoritatem S. Scripturae eximiumque locum in cultu Evangelico ei debitum in dubium revocat. E contrario disertis declarat verbis se novi Pericoparum systematis primariam conditionem in eo positam esse arbitrari, ut accuratius definiatur annus Ecclesiasticus; nulla non indicia undique indagentur ad hunc annum melius circumscribendum; neque aliquot tantum S. Cod. loci, sed totum N. T., quoad fieri possit, in Pericopas dividatur. Huic, quod sibi proposuerat, non levi consilio egregie satisfecit Bobertagius; cujus opera, viginti annorum fructus, majus etiam acquirit pretium, addito comparativo conspectu Textuum seriei, ab ipso excogitatae, et apte explicitae, et cum vetere et cum sex usitatoribus posteriorum et recentiorum Pericoparum collectionibus collatione.

Sua vi non destituta fuerunt omnia illa consilia et incepta veteris Pericoparum collectionis emendandae. Quod ex explicito hodierno Pericoparum usu, tum in Germania tum alibi, nunc nobis apparebit.

In veteribus patienter acquiescere Textibus et ne quicquam in iis mutaretur admonere, id multi Germani summam habuerunt orthodoxiam, unumquemque autem Pericopas emendandi conatum heterodoxiae indicium nuncuparunt 4). Vel sic tamen non pauci

1) Das Christliche Kirchenjahr; edit. 4, 1852.

2) Das Kirchenjahr mit seinen Texte; Berolini 1858.

3) Das Evangelische Kirchenjahr in sämmtlichen Pericopen des N. T. Vratisl., edit. 2. 1857.

4) Vid. LÖHE, drei Bücher von der Kirche, p. 129. »*Derselbe Geist ruhiger, »sicherer, vorsichts- und zuversichtsvoller Weisheit regiert den Prediger der (Luth.)*

magistratus, et civiles et Ecclesiastici, novas Pericoparum series vel commendare vel inducere haud reformidarunt. Cujus rei quem nunc exhibuimus conspectum, eum haud esse absolutum, bene cognitum habemus. Verum ut animadvertatur quaesumus, quam nobis nostra in patria difficile sit de unaquaque regione peregrina certa componere.

In *Brunsvicia Lunenburgica* primum temperatis usi sunt Pericopis, et decreverunt ut, ubicunque tempore antemeridiano tantum praedicaretur, in posterum Euangelia et Epistolae se invicem exciperent.

In *Vimariae Ducatu* veteri hinc et illic immutatae collectioni tres additae sunt novae Textuum series.

In *Ecclesiam Badensem Unitam*, conservata vetere, novam etiam introduxerunt collectionem. Per duos annos pro concione tractantur constituti, tertio autem, liberi Textus.

In *regione Baireuthi* quadriennalis cycli usus valet, idque Synodi Generalis Bavaricae jussu.

In *Saxonia* praeter non nihil mutatam veterem collectionem, de qua per duos annos praedicatur, tertio anno series Textuum historicorum adhibetur; quarto praeterea cyclus historico-didacticus cum triplice Textuum genere.

In *Borussia* Pericopae quidem leguntur ad altare, sed praedicatori de alio textu sermonem habere concessum est.

In *regionibus Rhenanis* id obtinet, quod animadvertimus de Nitzschio dicentes, pag. 69.

In *Virtobergae Regno* (Wurtemberg) duae sunt series annuae, quibus singulis duo anni continui consumuntur.

»Kirche bei der Wahl seiner Texte. Er freut sich der altherkömmlichen Perikopen, und würde, auch wenn er dürfte, nicht gerne, anstatt ihrer freie Texte oder fortlaufende Stücke der H. Schrift seinen Vorträgen in den Hauptgottesdienste zu grunde legen. Er behält wohl am liebsten die Euangelen für den Hauptgottesdienst, lässt die Episteln an ihrer Stelle in der Ordnung des Gottesdienstes, und wird nicht müde über die Euangelen zu predigen.»

Vid. etiam AHLFELD, Zeugnisse aus den inneren Leben, 1858, in Praefat. ad Vol. III.

In *Hannovera* et tractu *Stade*, anno jam 1769, inducta est Pericoparum series in multis mutata; cujus nempe veteres Textus plerique longiores facti sunt.

In *Hassia* et *Brunsvicia* praedicatori licet vel veteribus uti Pericopis, vel pro arbitrato liberum sibi textum eligere.

In *Nassavia* octo exstant Textuum collectiones annuae.

In *Stesvicia* et *Holsatia* Lutherani, jam antequam cum Reformatis erant conjuncti, Pericopas abrogaverant, et liberum concesserant textuum delectum.

In *Dania* jam ante Reformationem constitutum erat ut vernacula lingua textus legeretur Evangelicus. Qui in Dania praescriptus, et maxima pro parte ad normam ritualium Lutheranorum institutus erat, cultus, eum usque ad saec. XVII continuatum esse ex *Ritualium* libro apparet anni 1685, et ex libro *Altaris* anni 1688. Et ad hunc usque diem, quoad primarias, quibus constabat, partes, illo exstat in regno idem ille ritus.

Nulla, quantum novimus, veterum Pericoparum mutatio in regionibus plane Lutheranis facta est *Suecia* et *Norvegia*.

In *Francogallia* quae est Ecclesia Lutherana, tempore antemeridiano veteribus de textibus praedicandum curat; quibus vero aliae quatuor series annuae, recentiore tempore compositae, gratam in variationem sunt additae.

Nostra in Patria Lutherana Ecclesia Amstelodami, forsam quoque in aliis nonnullis urbibus, certas in praedicandi vices Pericoparum usum retinuit; qui vero pedetentim liberae cedit Evangelii annuntiationi.

Anglicanorum tandem in Ecclesia continuus processit Evangeliorum Epistolarumque usus, quae suis cum collectis (*collects*) inveniuntur in libro: *Book of common Prayer*, ex quo, cum Lutheranorum Textibus comparato, nullum fere has inter et illas Pericopas intercedere discrimen rescivimus.

CONCLUSIO.

His omnibus expositis, ad ea progredi possumus, quae nostrae disquisitionis conclusionem contineant volumus, ut explicemus quae, in Nederlandicae Reformatorem Ecclesiae commodum ac futurum incrementum, monita inde redundant atque utiles observationes.

Post omnia de Pericopis a nobis exposita, post omnes multorum de earum pretio proditas sententias, quaerendum imprimis esse *utrum et quatenus* nostrae Ecclesiae Annus restituendus sit Ecclesiasticus ac denuo introducendi certi sint Textus, nemo non videt.

Est haec quaestio summi prorsus momenti nostro maxime temporis. Magis enim, quam unquam antea, nunc vegeta cura viget *liturgicae* in Ecclesia Protestantium reformationis et renovandi ejus cultus. Quicumque hujus Ecclesiae primarium bene cognitum habent fundamentum ejusque florem exoptant, quamvis minoribus in rebus dissentiant, in eo tamen consentiunt, ut praecipuum cultus divini consilium esse statuunt Ecclesiae aedificationem per Dei verbum, cujus Christus animus est et centrum. Hoc consilium qui spectat et attingere avet neque in subsidiorum, quae eo conductan, delectu nimis accuratus, neque in eorum dijudi-

catione nimis severus esse potest. Optimam nobis viam aperit *Praedicatio*, quae S. Codice nisa, exeat a S. Scripturae loco, a *Textu*, qui, si apte lectus est, orationis jam est dimidium. » Bonus, inquit, textus valet dimidium sermonis. » Quanti autem omni tempore in Ecclesia Textus sit aestimatus, hinc patet, quod vel totum S. Codicem medio aevo *Textum* appellarint 1).

Verum est, quod nonnulli arguunt, valde euangelice praedicari posse, Textu omisso; ratione contra Euangelio adversante, Textu retento; nec semper sanctum aliquod verbum, praedicationis capiti praepositum, ejus sanctum reddere argumentum. Textus igitur recitationem consentimus parum valere, quum apophthegmatis tantum instar eum adhibet Orator, unde proverbii vulgaribus exponendis ansam sibi quaerat. Quod in quodam Germanice conscriptarum praedicationum fasciculo obtinuit. Ibi e. c. 3^{ae} Adventus diei Textui explanatio annectitur de proverbio: » *Nunquam satis edoctus est homo* »; 4^{ae} Adventus: » *Maxime prodest veritas* »; post 1^{am} Epiphaniam: » *Non ante annos prudentia* »; post Dominicam Palmarum: » *Tempori cedas* »; et plura hujusmodi 2). Illae sane nequaquam praedicationes sunt, quibus Christiana indigeat Ecclesia, quibusque cognitione veritatis in Christo aedificari possit. Quod attulimus exemplum abunde indicat, quam facile, data sine Textu praedicandi libertate, antiquus redintegrari possit usus, quum de Aristotele ageretur, orationesque de poëmatibus satyricis Ecclesiae alimento pro spirituali offerrentur; quam facile viam nonnulli ingrederentur Rationalistarum, qui de Hufelandii » *arte vitam prorogandi* » suos sermones conficerent, vel Unitariorum Anglorum, qui ex Schillero aut Byrone, poetis Deïstis, suos desumunt Textus 3).

Necessario igitur adsit Textus. Hic autem utrum praedicatori nostra in Ecclesia praescribendus est, an vero, qui adhuc apud Reformatos viget usus, liberac illius optioni concedendus? Utrum-

1) Conf. DU FRESNE, Glossarium mediae et infimae Latinitatis.

2) Conf. CL. HARMS, Pastoraltheol., p. 65 seq.

3) Vid. ROSENKRANS, Encyclopädie der Theol. Wissenschaften; Halae 1831, p. 367.

que, novi enim, peculiaria sua commoda habet atque incommoda. Multo majora tamen, quam ex nimia illa fortassis, praedicatoribus hac in re adhuc concessa, libertate, constitutis ex textibus existere emolumenta statuendum est. Certo enim constitutus textus ab optione saepius molesta concionatorem liberat argumenti eligendi, quod prae alio quovis huic maxime tempori aptum videatur. Hac autem ab optione, sicut recte animadvertit v. d. Hoeven 1), mirum quantum pendet, ad eamque recte faciendam et aliae eximiae requirantur ingenii animique dotes et mens practica, fervida pietas ac foecunda phantasia. Eadem optio praeterea praedicatori magnum parit laborem. Suum igitur ipsius commodum ac sensum prae Ecclesiae desiderio atque utilitate aliquando ab eo consuli, jure questus est Egelingius 2); ita ut forte roganti cui: »quorsum hodie huncce elegisti textum?" nec prudenter nec rationis et conscientiae ex legibus respondere possit Antistes. Tale autem incommodum evanescit, certis institutis textibus, quippe qui modo angustiores, mox ampliorem ei sphaeram aperiant idearum ac sententiarum, quibus et ejus thema circumscribatur, et simul cohibeatur ipse ne argumentis eligendis partium studio ducatur, eoque modo et suo ipsius et auditorum minus prosit progressui spirituali. Sed ideo etiam libero Oratoris arbitrato lectis constitutos praefereandos esse textus putamus, ut praeparata esse possit concio ad ea, quae vel auditura est, vel audire certe poterit, et ita ad S. Codicem pervestigandum et rerum divinarum cognitione progrediendum magis magisque uberem habeat occasionem.

»Cujusque hebdomadis orationem praedicatoris intimi animi quasi expressam esse effigiem optabile est; propterea liber ei concedatur textus delectus oportet." Hoc alios multos contra me allaturos praevideo. Iis vero modestam repono animadversionem, si Antistitis temperamento et libero arbitrio quaecunque

1) Conf. JOHANNES CHRYSOSTOMUS voornamelijk beschouwd als een voorbeeld van ware kanselwelsprekendheid; Delphis B. 1825, p. 108.

2) Vid. *Vriendelijke vraag aan mijne Medebroeders*; in HERINGA'S Kerkelijke Raadvrager en Raadgever, 3^e Dl., 1^e St.

ad orationem sacram pertinent relinquerentur, fore ut multae praeterirent Dominicae, quibus nullum audirent sermonem fideles. Quod nec Pastoris socordiae nec minori ejus in gregem amori tribuerim, sed naturae humanae imbecillitati. In memoriam lectori hic revocabo Napoleontis Rousselii, Viri pii atque impigri, aperta haec verba ¹⁾: *„J'ai plus d'une fois conçu le projet de monter en chaire et de dire à mes auditeurs: M. P. je suis aussi fatigué de sermons que vous-mêmes.”* Multum autem abest ut religiosum Doctoris sensum et temperamentum e praedicatione plane removeere velimus. Sed ne nimis iis se tradat, certis textibus cavere multo magis voluimus.

Constitutis pro Textibus cum dicimus, veteribus pro Pericopis nos stare easque nostram in Ecclesiam introductas velle, putent fortassis nonnulli. Non ita, benevole lector! non hoc nobis est desiderium, nec temporis peracti tam acres sumus laudatores, ut illius vitia non videamus. Pericopas vindicavimus, ubicunque jure id fieri posse nobis visum est; simul autem ea carpsimus, quae in earum compositione et delectu rei minus congrua sint ac minus laudabilia. Nostrorum autem temporum nemo nos ita ignaros ducat neque iis tam impares, ut illam textuum seriem pervetustam hodiernum in usum commendare velimus integram atque intactam, idque eâ in Ecclesiâ, ubi libera textuum optio nunquam fuerit cohibita. Vel sic tamen liberis textibus, nullo conjunctis ordine, constitutas longe tractandas praeferramus Pericopas veteres. Nec Bruyerii haec nobis verba objiciantur: *„Il faut marcher par des chemins battus, dire ce qui a été dit, et ce que l'on prévoit que vous allez dire; les matières sont grandes, mais usées et triviales; les principes sûrs, mais dont les auditeurs pénètrent les conclusions d'une seule vue ²⁾.”* — Qualia opponenti respondebimus vetustum usum quamvis maneam, cujus vero fundamenta ordinis sint et convenientiae leges, longe praefertendum esse licentiae dissolutae, qua summa Ecclesiae jura ejus Ministrorum arbitrio tradantur ac libidini.

1) Conf. aureus ejus libellus: *Comment il ne faut pas prêcher?* Parisiis 1858.

2) Vid. DE LA BRUYÈRE, les Caractères de Theophraste Chap.: De la Chaire).

Nec tamen ad veteres redire Pericopas necesse est, ut ea instituantur, quam nostrae praedicandi methodo optabilem esse censemus, emendatio. Talem potius Reformatam nostratium in Ecclesiam introductam velimus novarum Pericoparum collectionem, qualem Protestantium Germania passim suum in usum induxit, cuique perficiendae operam dare continuo pergit. Talem mihi volo collectionem, quae praescriptam inter ac liberam rationem, constitutam inter ac variabilem, inter ea, quae historice tradita sunt, et quae praesens temporis conditio postulat, mediam prudenter teneat viam, quaeque non characteristicis nitatur alicujus societatis Ecclesiasticae dogmatibus, sed magna illa Evangelii facta fundamenta habeat. Talis Pericoparum series si introduceretur, nos quidem magno gaudio res afficeret. Verum nostri voti fore ut compotes fiamus, ne sperare quidem audemus, quippe qui non ignoremus, quam multiplici oppositioni obnoxium futurum esset consilium. Quam parum enim ad praedicandi reformandam rationem proclivis sit nostra Ecclesia, satis exiguus demonstravit consensus, quem sibi, ante decem hos annos in lucem edita, conciliavit pulcherrima MUURLINGII ad *pleniorum Christi annunciationem*, cujus sane Viri clarissimi auditu dignissima erat vox. *Christi annuntiatio, arctissimo cum Anno Ecclesiastico nexu conjuncta*, Ecclesiae quam utilis sit ac necessaria, clare demonstravit ille. Cujus vestigia prementes, nos quoque, in Ecclesiae Reformatae Nederlandicae commodum, eandem commendatam velimus rationem, quae ad *pleniorum Christi annunciationem* ducat; sed etiam 1°. ad *Homiletices impigrius studium*, *Evangelii praestantia melius cognita et pluris habita*; 2°. ad *arctiorem vitae ecclesiasticae et civilis conjunctionem*; et 3°. ad *optabilem societatum Christianarum ac magis amicam necessitudinem*.

« C'est désigner l'Écriture, » inquit Fénelonius 1) — « que de ne
« la faire connaître aux Chrétiens que par des passages détachés.

1) Vid. Dialogues sur l'Eloquence en general et sur celle de la Chaire en particulier.

*» Ces passages, tout beaux qu'ils sont, ne peuvent seuls faire
 » sentir toute leur beauté, quand on n'en connaît point la suite,
 » car tout est suivi dans l'Écriture, et cette suite est ce qu'il y
 » a de plus grand et de merveilleux. Je voudrais qu'un prédi-
 » cateur expliquât toute la religion, qu'il la développât d'une
 » manière sensible, qu'il montrât l'institution des choses, et qu'il
 » en marquât la suite.»* — Verissime haec Vir pius dixit atque
 amabilis. Textibus enim undique collatis, in minimas saepe ali-
 cujus versus particulas dissectis, omni nexu ac contextu spreto
 (haud raro constituto jam themate, tesserae instar, adhibitis) sine
 ullo ordine pro Ministri arbitrio ac forte fortuna quasi expositis,
 Christianorum notitia Euangelii non magnopere potest augeri,
 nec magis ad Eum plane converti eorum animi, qui sublime
 est hujus Euangelii argumentum. Euangelii lux ac vita Chri-
 stiana tum demum in Ecclesia crescent ac florebunt, quum Con-
 cionator, anni Ecclesiastici nexu observato ejusque ratione habita,
 suos eliget textus eosque exponet. Anni enim Ecclesiastici festa
 tantum, sua vice quae continuo redeunt, apte praedicationem
 definire possunt, et sua sponte Oratori viam aperire ad conti-
 nuam, constantem integramque Christi annunciationem. Haec
 autem optime fieri possunt et plurimos efferent fructus salutare,
 ubicunque historice dicatur, sive ubicunque praedicator neque
 abstractis de religione speculationibus indulgeat, nec talem an-
 nunciet Christum, qualem sua sibi phantasia finxit, aut ad hujus
 illiusve scholae doctrinam sibi informavit; sed ubicunque cor-
 datus Orator talem omnino praebet, qualem Euangelia Ejusque
 primi testes eum nobis depingunt, Christum; ubicunque, dogma-
 ticam etiam aut apologeticam moralemve Christianismi partem
 Ecclesiae proponens, eam semper huic illive Christi vitae facto
 dicendo annectit. Tum demum, quando hocce modo historiae
 perpetuo via fidelibus proponitur Christus, Ejus annuntiatio con-
 stantem eam ac sanctam in iis excitare potest et alere fidei
 vitam, cujus acquisitio, progressus atque augmentum praedicatione
 semper spectavit Ecclesia. Ubinam autem aptiorem hujus salu-
 taris Christi annunciationis duces invenias atque accipias, quam

in festis majoribus horumque praeparationibus offert annus Ecclesiasticus 1)? Omnia enim, quae ad Jesu pertinent historiam, quasi absoluta continentur tribus festis majoribus; quorum si quis sequitur in praedicando consecutionem, magno a vitio, Evangelii annuntiationem nunc vulgo deformante, et consilii atque ordinis defectu, et vaga ista per varias et remotissimas S. Cod. partes divagatione, servabitur immunis. Annum Ecclesiasticum plane negligi non oportere vel invita sentit nostra Ecclesia Reformata. Quod nisi ita sese habeat, quomodo perpetuum ejus studium explices, Ecclesiam ad Paschatis festum meditationibus, per septem hebdomadas de ultima Domini Passione habendis, quotannis praeparandi 2)? Cur autem Paschati tantum hocce tribuitur tempus praeparationis? quidni et caeteris festis? Igiturne nullius aut fere nullius momenti sunt ea omnia tempora solennia, quae Lutherana et Pontificia in Ecclesia sunt usitata, Adventus et Epiphania, Praeparatio ad Natalem hujusque postea instituta meditatio? Non ita. Ad integrum totumque annum Ecclesiasticum est redeundum, totiusque salutis patefactae via praedicatione est complectenda, si quidem Christi annuntiationis Ecclesia uberiores in posterum revera carptura sit fructus. Quod vero ut efficiatur, non opus esse ut singulis Dominicis certos constituamus textus, quisque videt. Cum libertate nostra in Christo bene conjungi posset vinculum, quo nos ligatos vellemus. Vel sic tamen satis largam Antistes inveniret facultatem eligendi et distincte tradendi quod et Christi honorem et Ecclesiae salutem provehere posset; multis item libere electis textibus exponendis, id agere posset ut sancta Christi imago fidelium in cordibus informaretur. Inde a Domini Natali usque ad Pentecosten Illius vitam Ejusque Ecclesiam conditam ordine chronologico coram Ecclesia recordari, postea autem per Semestre Ecclesiae

1) Conf. DOMELA NIEUWENHUIS, de hooge Feesten der Christ. Kerk en hunne bestemming; Leov. 1834. Item: W. BROKS, Textenrol., Hoofdst. IV en V.

2) Qua in re nostra Ecclesia pulchre se distinguit ab Ecclesia Genevensi, quae hoc anni tempore de Passione nullas habet meditationes, et ubi Palmarum Dominicæ Simeonis canticum (Luc. II: 25—33) tractatum audivi ipse.

eâdem viâ eodemque ordine de fide in Christo hujusque in vita antiquissimorum fidelium manifestatione verba facere Oratorem consentaneum esset. Quod autem post haec peracta restat temporis spatium, gravissimis posterioris historiae Ecclesiasticae momentis enarrandis complere quid vetat? Quid quod, auctore Muurlingio, multis aliis rebus locus dari possit, quas cognovisse nostro tempore nostraque in patria Ecclesiae multum interest. Ita igitur suos quisque eligat et exponat textus, ut anno Ecclesiastico absoluto, unum complectantur numeris aequalem cursum, quo contineatur Dei in Christo manifestatio, Euangelii, ut ita dicam, Epitome.

Sed non tantum ad Christi annunciationem in Ecclesia emendandam valebit anni Ecclesiastici accuratior observatio, sed etiam *ad impigrius studium Homiletices, Euangelii et melius cognita et pluris habita praestantia.*

Eloquentia sacra (sub finem saeculi XVII primum vocata *Homiletica*) multa per saecula Rhetoricae classicae et postea Scholasticae didacticae vinculis jacebat ligata. Nec illis se vinculis liberare potuerunt Euangelii praedicatores, quales fuerunt Chrysostomus et Augustinus, Erasmus et Melancton. Nec iis plane immunem se servare potuit Spenerus, optimus ille Vir et pietate insignis. Posteriore tempore, quum Homiletica Rationalismi principiis, Eudaemonismo ac placitis Kantianis esset contaminata, horum adversarii, quales Reinhardius, Thereminus et Dräsekius, nimis adhuc aestimantes classicae antiquitatis Rhetoricam, quominus inter normas Ciceronianas et Christiani praedicatoris vocationem suspensa volitaret Homiletica, impedire non potuerunt. — Verum, recentissimo hocce tempore, euangelicae praedicationis characteri peculiari suum tribui jus coeptum est. Nunc a Schleiermacher, Palmero, Stierio, Nitzschio, Schweizero, Gauppio aliisque Homileticae plane euangelicae definita sunt lineamenta. Pro Classico et rhetorico vel Scholastico et didactico, nunc huic doctrinae substructum est fundamentum specialiter Ecclesiasticum. Non, sicut antea, longius a se invicem sacra in oratione seceruntur materies et forma. Verbum Dei, Ecclesia, ipse praedicator,

factores esse censentur, si hoc verbo uti licet, qui cum Spiritu S. veluti coöperantes, praedicationis consilium definiant ac progressum. Eloquentia sacra, historica sua significatione, simul cum Ecclesia Christiana, vitam jam adesse ponit Christianam. Plane igitur Religionis actus est praedicatione ejusque consilium manifestatio vitae, quae adsit, spiritualis. Ac praeterea ipsius oratoris fide totius Ecclesiae fides declaratur. Ut Dei verbum hominibus tradatur, verus hic sit oportet atque omnibus temporibus valens orationis sacrae character, ut, in Ecclesiae fide S. Scripturae habita bene fundata, gravissimis vitae Ecclesiasticae momenti i. e. festis annoque Ecclesiastico annectatur.

His monitis quomodo censeamus majorem anni memorati observationem ad constantius Homiletices Evangelicae studium Antistites incitare posse, cuique facile est intellectu. Illo enim anno Eloquentiae sacrae naturam atque indolem, tanquam Christi annunciationem, quoad gravissima ejus apparitionis momenta, deficiente, concisa magis et praecisa evadet haec doctrina, et materiae aliena simul purgabitur; praeterea hujus studii ambitus accuratius circumscribetur, ejusque principium ac consilium magis illustrantur; item subsidia, quae hoc consilium ut attingatur adhibenda sint. His tamen positis limitibus eam libertatem praedicatoribus concedit annus Ecclesiasticus, quae iis calcar sit, quo stimulante altius penetrent in nexum Evangelii et mentem; novam sibi comparent, ex instauratis ac continuatis de ditissima Christi gratia cogitatis ortam, materiem, qua uti possint ut Christi in annunciatione grata formae varietas cum constante conjungatur argumenti unitate.

Tertia autem spei, quam ex accuratiore anni Ecclesiastici observatione fovemus, causa haec est, quod *arctiori inservire possit vitae civilis atque ecclesiasticae conjunctioni.*

Ecclesiasticam quidem vitam et civilem duas esse res a se invicem disjunctas, tam notum est, quam triste negotium. Ea de causa *ecclesiastica* tantum res est Religio, nec simul *domestica*; Dominicae diei tantum est negotium, de quo plerique caeteris non cogitant hebdomadis diebus. Ita religio, ut bre-

vibus sententiam comprehendamus, merum ad formalismum est depravata, qui omni caret vita, nudum ad opus operatum, quod interiore destitutum est efficacitate. Arctissime vero conjunctionem esse ecclesiasticam vitam ac civilem voluit Christus, Dei Filius atque hominis. Religionem, ex coelo oriundam, has in terras transferre ac vitam *communem religiosam* reddere voluit. Externam solummodo noluit hanc esse conjunctionem, sed veram et interiorem. Publicum cultum nullius habuit pretii, nisi quatenus internae hominis cum Deo communionis nativa forma esset ac vera effigies. Quamquam igitur majoribus festis Hierosolymam, aliis temporibus Judaeorum Synagogas adiret, sanctus tamen Eius animus a languidis istis caerimoniis atque a civium simulata plerumque pictate abhorruit. Constanter igitur eos monuit Deo multo pretiosiores esse animos Sese adorantes, quam longinquas preces externas. Qua vitae ecclesiasticae et civilis conjunctione commendanda non sane id, quod acquiri non posset, sibi voluit Dominus, cujus ipsius in verbis atque actionibus luculenter haec appareret conjunctio. Sua Ecclesia hominum in vitam se penetrare, suis Sacramentis ab incunabulis inde ad sepulcorum usque suos se comitari filios, jactat Roma. Pulchra per se et blanda est illa laus, a Roma sibi ipsi vindicata; cui vero multa detrahit, apud Pontificiae imprimis Ecclesiae cives, regnans formalismus. Quamquam annum Ecclesiasticum, hacce in Ecclesia severe observatum, ad excelsiorem vitae religiosae ordinationem quodammodo valere, infitiamur nequimus. Haec vestigia, quoad anni Ecclesiastici observationem, in Germania sequi videmus Lutheranos. Simul autem animadvertere licet, quomodo ibi a Pericope, tractata die Dominica, omnes totius hebdomadae dies repetant nomen, idque apud eruditos non tantum, sed apud rusticos etiam ac pueros. Qua ratione igitur Ecclesia negotiis vitae communis annectitur ac copulatur. Quod si quis formale tantum aliquid et instrumentale hoc nuncupet, illum nos rogatum velimus, num probabile sit, ubi Dominicae Textus tam frequenter usurpetur nomen, illius ubique negligi argumentum? Perpaucis de Dominicis, quae apud nostrates ab Ecclesiae festis

nomina repetunt, ut dicamus, permultos esse novimus bonos homines, qui simul cum nomine Dominicæ Paschatis vel alius alicujus festi audito, lætum quoque, quod hisce diebus celebratur, factum pia memoria recolant.

Ejusmodi igitur, vel eadem potius apud nos bona quoque proveheret ac crearet Dei regni ejusque historiae cum vita communi catenatio, eadem arctissima ecclesiasticæ vitæ ac civilis conjunctio, dum modo magis Ecclesiasticum ad annum informaretur nostra prædicatio.

Anni tandem Ecclesiastici observationem ejusmodi esse dixi, ut *ad optabilem ducat societatum Christianarum ac magis amicam necessitudinem.*

Omnium membrorum unitas, unius corporis, cujus unum caput est Christus, quam maxime est optabilis conjunctio. Hanc igitur ut, quoad possumus, provehamus ac conservemus, nostrum omnium sanctissima est vocatio. Hæcce autem unitas quam in re posita esse est aestimanda? Num in omnium consensu iisdem in dogmatibus? In eo autem nunquam cum obtinuisse testatur historia et Ecclesiæ et dogmatum, idque a pristinis inde temporibus ad nostram usque memoriam. Ille consensus num unquam sit exstiturus quam maxime dubitamus. Hac enim de re in æternum valebit illud: »quot capita, tot sensus.» In animorum tantum cum eodem Christo Domino copulatione tali, qualem se histerice manifestavit, quaerenda est illa unitas, si ejus attingendæ vel minima nobis reliqua sit spei umbra. Quam petimus ac quaerimus unitatem, non in litera, quæ interficit, sed in spiritu, qui vitam dat, ea invenietur. Sanctissimam illam cum Christo conjunctionem significamus internam, quæ Christianorum parit erga se invicem amorem verum ac sincerum. Spiritualis ejusmodi unitatis magnum est hodie omnium bonorum desiderium. Quamquam autem non nunc, sicut antea, hostilibus animis disjunctæ et sibi invicem oppositæ sunt Ecclesiæ Protestantium diversæ partes; tamen eadem in Ecclesia eo magis dolemus inter ejusdem confessionis socios mutnam disjunctionem. Quorum justo fortasse acriorem in Romam sensum improbant, simul jure, ut

opinamur, summo rogamus, nonne misere Romae princeps, qui sibi Christi vicarii Petrique successoris nomen arrogat ac jura, Christi mente careat et animo apostolico sit privatus, quippe qui quotannis suum anathema in caeteros promulget Christianos! Caro, oheu! adhuc praevalet Spiritui; et non paucis de Pontificiis et Protestantibus, nostra etiam aetate, testari posset Paulus, quod olim scripsit ad Corinthios (1 Cor. III: 1^b—3): *eos adhuc esse pueros in Christo, secundum carnem eos atque hominem ambulare, quum inter eos invidia reperiatur et rixae et discordia.*

Anni igitur Ecclesiastici religiosa observatio utrum eam discordiam tollet, utrum eam pariet, quam desideramus, unitatem spirituales? Est id quidem quod optamus, nostra sunt haec pia vota, quae vero exitu confirmatum iri exspectare vix audemus. Sed id tamen sperare licet, si quis omnium aliquando intraret templa et apud omnes eundem Christum, eodem anni Ecclesiastici ordine observato, annunciatum sibi audiret, fore ut ille his animadversis testaretur ac palam declararet Christianos, quamvis diu mutuis inter se invicem contentionibus dilaceratos, nunc tamen magna profiteri concordia, *»unam spem esse suae vocationis, unum Dominum, unam fidem, unum baptismum, unum Deum ac Patrem omnium, qui est supra omnes, et per omnes et in omnibus.»* (Eph. IV: 4—6).

F I N I S.

QUAESTIONES.

I.

S. S. Pericoparum in Ecclesia Christiana usus Judaeorum ex synagogis est repetendus.

II.

Errant qui Clericorum ex inscitia Pericoparum originem repetunt ecclesiasticarum.

III.

Non uno temporis puncto, sed pedetentim potius, compositas esse statuo Pericopas.

IV.

Earum, quas dixi, Pericoparum non *auctor* habendus est HIERNYMUS, sed *ordinator*.

V.

Non assentiendum mihi videtur doctissimo FRED. STRAUSSIO, perfectam laudanti anni ecclesiastici ac naturalis convenientiam.

VI.

Non casu tamen neque sine consilio, sed anni naturalis et ecclesiastici inprimis ratione habita, lectae sunt et ordinatae Pericopae.

VII.

Laudanda LUTHERI prudentia, quod Pericopas, etsi multa in iis vitia reprehenderet, sua tamen in Ecclesia non abolendas censuit.

VIII.

Textuum Sacrae Scripturae constitutorum usus ejus non impedit cognitionem, sed e contra ad eam apud populum provehendam vim habet.

IX.

Recte monuit F. V. REINHARDIUS ad acuendum Oratoris sacri ingenium magis accommodatum esse textum constitutum, quam liberum.

X.

Improbandum mihi videtur Cl. HARMSIUS, S. S. textus orationibus ecclesiasticis non requiri contendens.

XI.

Plane RANCKIO assentimur, qui in textibus eligendis utriusque Foederis rationem esse habendam statuit.

XII.

Ea tantum S. S. Pericoparum series plane absoluta dici potest, in qua componenda et accurate observatus sit annus ecclesiasticus, et inter ejusdem Dominicæ textus nexus exstet.

XIII.

Textuum usus constitutorum ætiori inservit vitæ ecclesiasticæ et civilis conjunctioni atque unitati in Ecclesia provchendæ.

XIV.

Recte STEENMELJERUS, Vir pl. venerandus: (*Brieven over de Wel-sprekendheid*). „Het zou weinig gezonde oordeelkunde aanduiden, „wanneer men Christus en Zijne Hcilgezanten, in den bepaalden zin, „als modellen voor den Kerkelijken Redenaar wilde aanprijzen.”

XV.

Sacrarum orationum nostrarum summum debet esse consilium auditorum aedificatio eorumque fidei incrementum.

XVI.

De sacro imprimis Oratore *Quinctiliani* dictum valet (*Instit. Oratt. lib. 9: Cap. 3. sect. 102*). „Cura verborum derogat affectibus fidem, „et ubicunq; ars ostentatur veritas abesse videtur.”

190830

A 1052447

CORRIGENDA.

Pag. 28, versu 14 :	Tit. II: 11-24	lege:	Tit. II: 11-14.
» 30, » 22 :	1 Petr. VI: 7-11	—	1 Petr. IV: 7-11.
» 38, » 29 :	ita ut trium essent Do- minicarum textus	—	ita ut trium cyclorum quasi complementum essent Domi- nicarum textus.
» 46, » 14 :	Phil. II: 6-11	—	Phil. II: 5-11.
» 47, » 19 :	Joh. XVI: 16-23 Joh. XVI: 23-30	—	Joh. XVI: 16-23. Joh. XVI: 5-15. Joh. XVI: 23-30.
» 51, » 19 :	Luc. XIV: 1-9	—	Luc. XIV: 1-11.
» 54, » 2 :	De Pericoparum pretio	—	De Pericoparum Novi Testa- menti pretio.
» 61, » 8 :	sollten	—	selten.
» 78, » 20 :	conductan	—	conducant.

Cacterum, singularum Partium in capite, ubi *Novi Test. Pericopae* memorantur, *ecclesiasticas* eas intelligendas esse, ex generali apparet Dissertationis inscriptione.
